

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**VNÍMÁNÍ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ NA PRACOVNÍM
TRHU VE 21. STOLETÍ.
SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A RUSKÉ FEDERACE**

Bc. Alisa Kurbangalieva

Plzeň 2021

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Teorie a filozofie komunikace

Diplomová práce

**VNÍMÁNÍ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ NA PRACOVNÍM
TRHU VE 21. STOLETÍ.
SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A RUSKÉ FEDERACE**

Bc. Alisa Kurbangalieva

Vedoucí práce: PhDr. Lada Wagnerová, Ph.D

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Alisa Kurbangalieva

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Ladě Wagnerové, Ph.D. za podnětné rady, odbornou a jazykovou pomoc při zpracování mé práce a za čas, který mi věnovala.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vysokoškolské vzdělávání a jeho role v procesu globalizace	3
2.1. Fenomén globalizace	3
2.2. Dopad globalizace na vysokoškolské vzdělávání	8
2.3. Vzdělávání po celý život	12
3. Boloňský proces	14
4. Systém vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci	20
4.1. Struktura vysokého školství v Ruské federaci	22
4.1.1. Graduální studium	23
4.1.2. Postgraduální studium	25
4.2. Formy studia	26
4.3. Podmínky přijetí	27
4.4. Akreditace	28
5. Systém vysokoškolského vzdělávání v České republice	30
5.1. Struktura vysokého školství v České republice	32
5.1.1. Graduální studium	33
5.1.2. Postgraduální studium	35
5.2. Formy studia	35
5.3. Podmínky přijetí	36
5.4. Akreditace	36
6. Srovnání systémů vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice	38
7. Vnímání vysokoškolského vzdělání na pracovním trhu ve 21. století	44
7.1. Cíle šetření	45
7.2. Metody šetření	46
7.3. Výsledky šetření	49
7.4. Shrnutí	54
8. Závěr	58
Resumé	62
Seznam použité literatury a informačních zdrojů	63
Přílohy	71

Seznam tabulek

Tab. 1. Srovnání struktury vysokého školství v Ruské federaci a České republice	38
Tab. 2. Srovnání forem studia na vysokých školách v Ruské federaci a České republice	39
Tab. 3. Srovnání stupňů dosaženého vzdělání v Ruské federaci a titulů v České republice	40
Tab. 4. Podmínky přijetí ke studiu na vysoké škole v Ruské federaci	41
Tab. 5. Podmínky přijetí ke studiu na vysoké škole v České republice	42
Tab. 6. Srovnání systémů akreditace v Ruské federaci a České republice	43
Tab. 7. Seznam internetových pracovních portálů pro analýzu personální inzerce	46
Tab. 8. Analyzované pracovní pozice [1]	47
Tab. 9. Kritéria pro analýzu personálních inzerátů	48
Tab. 10. Analyzované pracovní pozice [2]	49

Seznam grafů

Graf 1. Počet nalezených inzerátů (Moskva a Praha)	54
Graf 2. Srovnání průměrné minimální mzdy podle zadaných kritérií (Moskva a Praha)	55

Seznam příloh

Příloha 1. Počet nalezených inzerátů na pozici: Personalista/ka	71
Příloha 2. Počet nalezených inzerátů na pozici: Programátor/ka webových aplikací	71
Příloha 3. Počet nalezených inzerátů na pozici: Projektový/á manager/ka ve stavebnictví	72
Příloha 4. Počet nalezených inzerátů na pozici: Účetní	72
Příloha 5. Počet nalezených inzerátů na pozici: Finanční analytik/analytička	73
Příloha 6. Počet nalezených inzerátů na pozici: Redaktor/ka - novinář/ka	73
Příloha 7. Počet nalezených inzerátů na pozici: Elektroinženýr/ka	74
Příloha 8. Počet nalezených inzerátů na pozici: Logistik/logistka	74
Příloha 9. Počet nalezených inzerátů na pozici: Realitní makléř/ka	75
Příloha 10. Počet nalezených inzerátů na pozici: Tlumočník/tlumočnice	75
Příloha 11. Průměrná mzda ve vybraných pro analýzu zemích a městech	76
Příloha 12. Průměrná minimální mzda pro vybrané pracovní pozice (Moskva)	76
Příloha 13. Průměrná minimální mzda pro vybrané pracovní pozice (Praha)	77

1. Úvod

Globalizace jakožto ekonomický, politický a sociokulturní proces zaměřený na posilování vazeb mezi všemi zeměmi světa se nemohl nedotknout pracovního trhu a sféry vysokoškolského vzdělávání. V rychle se měnícím světě vzdělávání představuje jeden z nejdůležitějších faktorů socioekonomického rozvoje a konkurenceschopnosti státu, z důvodu čehož se stalo jedním z hlavních úkolů pro každou zemi rozvinutí politiky vysokého školství a příprava vysoce kvalifikovaného lidského kapitálu, který by měl zajistit rozvoj daných zemí a jejich integraci do světového ekonomického prostoru.

Cílem diplomové práce je srovnat vysokoškolské vzdělávací systémy v České republice a Ruské federaci, především udělování a používání titulů a následně srovnat situaci na českém a ruském pracovním trhu z hlediska potřeby a přímého vyžadování vysokoškolského vzdělání. Práce je rozdělena do šesti větších kapitol a zahrnuje teoretickou a praktickou část.

Druhá kapitola se zaměřuje na hodnocení role vysokoškolského vzdělávání v procesu globalizace. Začátek kapitoly je věnován samotnému fenoménu globalizace a jeho vlivům na všechny sféry života společnosti. Dále se popisuje dopad globalizace na vysokoškolské vzdělávání, který je charakterizován rozšířením vzdělávacích aktivit po celém světě, založením mezinárodních organizací zaměřených na podporu vzdělávání a také internacionalizací vysokého školství projevující se jak v rostoucí studentské a akademické mobilitě, tak i v studentské migraci.

Hlavní reformě týkající se vytvoření jediného prostoru vysokoškolského vzdělávání překračujícího hranice Evropy, Boloňskému procesu, je věnována následující kapitola. V kapitole jsou popsány podmínky a předpoklady vzniku dané reformy, nastíněny klíčové body nezbytné pro její realizaci a rozebrány dosažené výsledky představené na konferencích věnovaných Boloňskému procesu.

Čtvrtá a pátá kapitoly jsou věnovány systémům vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice. Kapitoly začínají malým vhledem do historie vysokého školství v daných zemích a pokračují popisem struktury vysokého školství včetně typů graduálních a postgraduálních studijních programů, forem studia, podmínek přijetí a druhů akreditace vysokých škol.

Šestá kapitola se zabývá srovnáním systémů vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice. Výsledky srovnání jsou pro přehlednost umístěny do tabulek. Dále následuje praktická část.

V rámci poslední kapitoly je představena analýza vnímání vysokoškolského vzdělání na pracovním trhu ve 21. století, která byla provedena prostřednictvím rozboru aktuální personální inzerce na srovnatelném území a pro srovnatelné obory. Po stanovení výzkumných otázek, cílů a metod šetření následuje srovnání inzerátů zveřejněných na specializovaných webových stránkách z hlediska požadavků ruských a českých zaměstnavatelů na uchazeči o vybrané pracovní pozice.

V závěru jsou zrekapitulovány a vyhodnoceny dosažené výsledky práce.

2. Vysokoškolské vzdělávání a jeho role v procesu globalizace

Problém globalizace jakožto jeden z nejkontroverznějších problémů dnešní doby zaujímá ústřední místo v sociálně-politickém a kulturním životě společnosti. Pro poslední několik desetiletí je charakteristický obrovský pokrok v oblasti vědy a techniky, ekonomiky, obchodu a komunikace. V měřítku světových dějin půlstoletí je málo, ale právě během této doby hromadění znalostí přivedlo lidstvo do nové vývojové fáze. Proces globalizace rovněž prohloubil staré a způsobil nové problémy v různých oblastech lidské činnosti, včetně v oblasti vzdělávání. Je zřejmé, že bez modernizace vzdělávání obecně a zejména vzdělávání vysokoškolského není možné čelit nově vznikajícím otázkám moderního světa. Současně je v moderních podmínkách důležité najít určitou rovnováhu — na jedné straně se integrovat do světového vzdělávacího prostoru a na straně druhé zachovat nepochybné výhody národních vzdělávacích systémů, bez nichž by se nezachovaly národní kultury jako takové. Aby bylo možné přistoupit k analýze dopadu globalizace na vzdělávání je nezbytné definovat samotný fenomén globalizace.

2.1. Fenomén globalizace

Globalizace je složitý a rozporuplný jev, který je na rozdíl od jiných celosvětových jevů obtížné jednoznačně definovat. Pojem globalizace, který se vytváří kombinací slova *global* se standardní příponou *ization*, zřejmě musí znamenat *stát se globálním*. Podle oxfordského slovníku byl tento pojem poprvé použit v roce 1930 a ve druhé polovině 20. století figuroval především v kruzích ekonomů a sociálních vědců.¹ Navzdory skutečnosti, že mnoho publikací, seminářů a konferencí je věnováno tématu globalizace, otázky týkající se podstaty tohoto procesu a jeho časové vymezení zůstávají diskutabilní. Nicméně, většina autorů charakterizuje globalizaci jako přirozený, nikým neřízený ekonomický, politický a sociokulturní proces směřující k posilování vazeb mezi všemi společnostmi po celé planetě.² Britský sociolog Anthony Giddens píše o globalizaci jako o rostoucí jednotě světa s intenzivními sociálními vztahy, „*které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak.*”³ Jde tedy o mnohem progresivnější, než v jakémkoli předcházejícím období proces rozvolňování vztahů mezi místními a vzdálenými společenskými formami a událostmi. „Hnací motor” globalizace

¹ PAUL J., MANFRED, B. S. *A Genealogy of 'Globalization': The Career of a Concept*, s. 418.

² HODAČ, J., KOTRBA, T. *Učebnice globalizace*, s. 13.

³ GIDDENS, A. *Důsledky modernity*, s. 62.

podle českého sociologa Ludka Sýkory představuje globalizace ekonomických aktivit, která prostřednictvím rozsáhlého šíření technologií, volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a informací umožnila vytvoření jednotného světového trhu.⁴ Moderní světová ekonomika se však vyvíjí nerovnoměrně a globalizace ovlivňuje jednotlivé regiony a země různými způsoby.⁵

Ekonomický základ termínu globalizace není náhodný, protože právě s dynamickými změnami v ekonomické sféře začíná formování globální komunity. Tyto změny lze charakterizovat fungováním nadnárodních korporací, velkých společností s pobočkami v různých zemích světa, kde nepochybný faktor ilustrující celosvětový proces integrace trhů představuje světová měna (americký dolar) umožňující provádět finanční transakce ve většině zemí.⁶ Formování světového trhu podporují *Světová obchodní organizace* (World Trade Organization) založená v lednu roku 1995 pro účely koordinace obchodu mezi 164 členskými státy⁷ a *Světová banka* (World Bank), mezinárodní finanční organizace se sídlem ve Washingtonu, která byla založena v roce 1944 s cílem finančně a technicky podporovat rozvíjející se zemi. V roce 2021 Světová banka zahrnuje 189 členských států.⁸ Úspěšnou mezinárodní spoluprací ve finanční sféře také zajišťuje *Mezinárodní měnový fond* (International Monetary Fund) vytvořený na konci druhé světové války, který zahrnuje 190 členských států.⁹ Je třeba poznamenat, že se sídlo fondu stejně jako u Světové banky nachází ve Washingtonu.

S ekonomickou globalizací přímo souvisejí i světové značky. Na základě preferencí lidí můžeme hovořit o kvalitě výrobků nebo služeb odpovídajících úrovni ekonomiky státu. Údaje poskytnuté celosvětově známou marketingovou společností *Interbrand* ve studii *Best Global Brands* opět potvrzují, že v oblasti ekonomického rozvoje USA zaujímá místo světového lídra.¹⁰

Co se týká politických aspektů procesu globalizace, můžeme říci, že se proces regulace mezinárodních vztahů také dostává na světovou úroveň. Mluvíme zde hlavně o mezinárodních organizacích jako je například *Organizace spojených národů* (United

⁴ SÝKORA, L. *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*, s. 59.

⁵ HODAČ, J., KOTRBA, T. *Učebnice globalizace*, s. 14.

⁶ DLOUHÁ, J., DLOUHÝ, J., MEZŘICKÝ, V. *Globalizace a globální problémy*, s. 12.

⁷ *The WTO* [online], [cit. 2021-03-14].

⁸ *Member Countries. The World Bank* [online], [cit. 2021-03-01].

⁹ *ABOUT THE IMF* [online], [cit. 2021-03-01].

¹⁰ *Best Global Brands* [online], [cit. 2021-03-01].

Nations), která má 193 členských států a slouží k zachování mezinárodního míru a podpoření mezinárodní spolupráce¹¹, nebo mající 27 členských států po vystoupení Spojeného království *Evropská unie* (European Union), jejíž cílem je ochrana základních politických, sociálních a hospodářských práv všech obyvatel kontinentu.¹² Realizuje se tak koncept „světové politiky“ v nejširším slova smyslu, který je sledován nejenom v politické sféře, ale i ve sféře vědecké, kulturní, obchodní a vzdělávací.

V technické sféře se také můžeme potkat s aspekty a zároveň i důsledky globalizace projevující se v globální povaze šíření technologií (vojenských, průmyslových, počítačových a dokonce i vzdělávacích). Jak již bylo zmíněno, lidstvo vstoupilo do nové fáze vývoje, která se vyznačuje technickým a technologickým progresem představujícím jednu z hlavních hnacích sil zvyšování příjmů a životní úrovně populace. Za prvé, globalizace umožňuje zemím získávat snadnější přístup k zahraničním znalostem, zadruhé množí mezinárodní konkurenci, čímž posiluje roli rozvíjejících se společností na mezinárodním trhu a zvyšuje výkonnost ekonomiky států. Tak například Čína a Jižní Korea se v posledních letech začaly významně podílet na hromadění znalostí a připojily se k pěti největším světovým lídrům v celé řadě odvětví průmyslů jako jsou USA, Japonsko, Německo, Francie a Spojené království, které v letech 1995 - 2014 vlastnily tři čtvrtiny všech patentovaných inovací na světě.¹³ Aby bylo možné integrovat znalosti a využívat je pro další rozvoj ve kterékoliv oblasti, potřebuje se vědecký potenciál, a právě proto již zmíněný *Mezinárodní měnový fond* vybízí všechny země investovat do vzdělávání, lidského kapitálu a výzkumu.¹⁴

Současně s globalizačními procesy v ekonomické, politické a technické sféře dochází k posilování sociokulturních vztahů v globálním měřítku. Jedním z mnoha důkazů tohoto procesu může být užívání významným počtem lidí po celém světě anglického jazyka jakožto jazyka pro mezinárodní komunikaci, díky čemuž se umožňuje interakce tradic a inovací, které zajišťují sociální a kulturní změny po celém světě.¹⁵ Globalizace v sociokulturní dimenzi představuje mimo jiného výsledek rozvoje cestovního ruchu a velkých výstavních akcí (muzea, konference, veletrhy) usilujících o zpřístupnění celosvětové kultury a je charakteristická zvýšenou migrací díky volnému pracovnímu trhu a rozvoji dopravních sítí, komercializací kulturních produktů a volným pohybem zboží. K rozvoji globalizace také

¹¹ *About the UN* [online], [cit. 2021-03-02].

¹² *Co dělá EU pro své občany* [online], [cit. 2021-03-02].

¹³ *Globalization Helps Spread Knowledge and Technology Across Borders* [online], [cit. 2021-03-02].

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ PETRUSEK, M. *Národní identita v globalizujícím se světě* [online], [cit. 2021-03-04].

přispívají marketingové aktivity mezinárodních korporací a rozvoj hromadných komunikačních prostředků podpořených technologiemi, které kromě rychlého přenosu informace mohou ovlivňovat všechny aspekty života a formovat veřejné mínění a kulturní hodnoty.¹⁶ Tak se sociokulturní globalizace vyznačuje sbližováním kultur mezi různými zeměmi světa a růstem mezinárodní komunikace. Na jedné straně to vede k multikulturalismu a popularizaci některých národních kultur, na straně druhé tyto kultury mohou postupně vytlačit kultury menších národů, což může být považováno za ztrátu národních kulturních hodnot.

Jak bylo poznamenáno, v posledních desetiletích svět prochází radikálními sociokulturními změnami a všichni obyvatelé planety se stávají nejen svědky rozmanitých událostí, ale také jejich skutečnými účastníky. Globalizace, která má systémový charakter, je všude, ovlivňuje téměř všechny sféry života společnosti a má nejenom pozitivní aspekty.

Vzhledem k nerovnoměrnému rozložení výhod globalizace negativní důsledky globalizačních procesů projevující se v konkrétní zemi jsou závislé na místě, které tato země zaujímá ve světové ekonomice. Tak průmyslové země mají největší prospěch z globalizace, protože mohou snižovat náklady na výrobu a zaměřovat se na vývoj intelektuálně náročných produktů díky přesunu výroby ze zemí s vysokými mzdovými náklady do zemí s nízkými mzdovými náklady.¹⁷ Doslova tisíce společností, mezi nimiž zaujímají přední místo všem známé Apple nebo Nike, dávají přednost outsourcingu celé výroby nebo její části do zahraničních společností v Číně, Thajsku, Jižní Koreji, Vietnamu a Indii.¹⁸ Negativní důsledky globalizace mohou pociťovat méně rozvinuté země s oslabenou rolí národního státu patřící do tzv. světové periferie. Převážná část z nich hraje roli jak dodavatele surovin, tak i výrobce produktů náročných na pracovní sílu a životní prostředí. Nachází se tak ve všestranné závislosti na vyspělých zemích a má menší příjem, který závisí na konjunkturu světových trhů.

Další problém související s problémy předchozími představuje potenciální nárůst nezaměstnanosti a zvýšení mobility lidského kapitálu. Masová migrace populace, která získává globální charakter, se stává vážným zdrojem zhoršení sociálně-ekonomické situace ve světě. Příliv levné pracovní síly ze zahraničí zesiluje konkurenci na trhu práce vyspělých

¹⁶ DLOUHÁ, J., DLOUHÝ, J., MEZŘICKÝ, V. *Globalizace a globální problémy*, s. 304-305.

¹⁷ Tamtéž, s. 11.

¹⁸ *Which Five Companies Do The Most Overseas Manufacturing?* [online], cit. [2021-03-05].

zemí a může vést ke zhoršení mezietnických vztahů a růstu nacionalismu.¹⁹ Proto téměř všechny státy mají regulovaný pohyb pracovních sil ve formě vízové politiky.

Pro moderní společnost je také charakteristická rostoucí ekonomická nerovnost a nerovný přístup jak některých skupin jednotlivců v rámci jedné společnosti, tak i některých států k celkovému společenskému růstu. Nerovnost je především spojena s mírou vyspělosti státu, který by měl zajišťovat rozvíjení infrastruktury, politickou stabilitu a sociální koherenci. V rozvojových zemích můžeme zaznamenávat omezený přístup větší části populace ke vzdělávání, medicíně a jiným službám. Problém zemí již rozvinutých představuje nerovnost příležitostí při narození, kdy jsou lidé vystaveni různým podmínkám, které více či méně ovlivňují kvalitu budoucího života a sociální úspěch.²⁰

Se změnou všech aspektů života, včetně života kulturního, globalizace nemohla nevyvolat vznik kultury „druhé moderny“, která nabídla kritickou reflexi rychle se měnícího světa. Český filosof Jan Keller kritizuje tržní ekonomiku postavenou pouze na růstu a zvyšujícím se konzumerismu moderní společnosti, který vede k ekologické katastrofě.²¹

Pro francouzského sociologa Jeana Baudrillarda epocha postmodernismu představuje epochu hyperreality, protože ztrácí veškerý smysl pro realitu — žijeme v umělé virtuální realitě, která destruktivně působí na skutečnou realitu a snaží se ji nahradit. Hlavní sociální instituce jsou podle Baudrillarda ve skutečnosti deformovány a posílení konzumerizmu je prostřednictvím médií propagováno jako základ rozvoje jednotlivce, ve skutečnosti ale vede k frustraci a ztrátě identity.²²

Podobné myšlenky vyjadřuje i slovinský filozof Slavoj Žižek, který věří, že rychlý rozvoj hromadných sdělovacích prostředků nese s sebou hrozbu antropologické krize. Skutečný svět se tedy nahrazuje televizní obrazovkou a jednatel se ponořený do prostředí médií stává divákem, kterému se zdá, že žije, ale ve skutečnosti pouze sleduje, jak žijí ostatní, kteří ale také nežijí, nýbrž napodobují život. Tzv. generace „u obrazovky“ si neustále zvyká na obrazy vnucené oficiální propagandou a reklamou produkující simulakry, které představují mocný nástroj pro manipulaci s masovým vědomím.²³

¹⁹ DLOUHÁ, J., DLOUHÝ, J., MEZŘICKÝ, V. *Globalizace a globální problémy*, s. 12-13.

²⁰ Tamtéž.

²¹ KELLER, J. *Až na dno blahobytu*, s. 23.

²² BAUDRILLARD, J. *Simulacra and Simulation*, s. 6.

²³ HOLDENBLAT, M. *The role of postmodernism's hyperrealism and its influence on modern society*, s. 75.

2.2. Dopad globalizace na vysokoškolské vzdělávání

Procesy globalizace ve světové ekonomice mají významný dopad na oblast vzdělávání, zejména vysokoškolského. Ještě na začátku industrializace se děti mohly naučit pracovním dovednostem od svých rodičů při práci v domácích podnicích a uplatnit se v zemědělství nebo výrobě. Se zvyšující se rozmanitostí povolání v důsledku růstu měst a manufaktur praktické předávání dovedností nestačilo a zaměstnavatelé častěji vyžadovali alespoň základní vědomosti opřené o matematiku, přírodní vědy, literaturu apod.²⁴ Ve 21. století se lidé bez těchto znalostí naprosto neobejdou. Pro boj s neustále se zvyšující konkurencí na trhu práce kromě znalostí o fyzickém, ekonomickém a sociálním prostředí, v němž se nachází, musí člověk být vzdělán v jednom nebo více oborech činnosti, umět alespoň jeden světový jazyk a mít schopnost se učit neboli zvládat nové formy informace.

Informace a věda v době globalizace představují nejvlivnější aspekty sociální dynamiky a vzdělávání se tak stává jedním z nejdůležitějších faktorů ekonomického rozvoje a konkurenceschopnosti států. Zároveň se zrychlením globální ekonomické integrace se zvýšila internacionalizace trhu práce pro vysoce kvalifikovaný personál, což přivedlo k globalizaci některých profesí a způsobilo velkou poptávku po mezinárodně uznávaných kvalifikacích, zejména v těch oblastech odborných znalostí, které vyžadují nadnárodní korporace.²⁵

Zvýšená poptávka po vzdělání je také odůvodněná tím, že rostoucí odměny pro držitele diplomu o vysokoškolském vzdělání činí z akademického titulu nutnou podmínku pro získání prestižního povolání. Podle údajů Eurostatu osoby s vysokoškolským vzděláním dostávají o 50 % vyšší finanční ohodnocení než osoby se středním vzděláním. Nejvyšší rozdíly mezi platy podle úrovně vzdělání byly poznamenány v Portugalsku, kde průměrná hodinová mzda absolventů vysokých škol byla o třikrát vyšší než mzda lidí bez titulů.²⁶

V rychle se měnícím světě je více než kdy jindy naléhavé, aby vysokoškolské vzdělávání splňovalo požadavky na vzdělávání s ohledem na světovou ekonomiku, mezinárodní vztahy a systémy jak univerzálních, tak i národních hodnot. Tak se po druhé světové válce rychle rozvinul proces integrace zemí do globálního vzdělávacího prostředí — již v listopadu roku 1945 byla založena *Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu* (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) se sídlem

²⁴ GIDDENS, A. *Důsledky modernity*, s. 393.

²⁵ MARGINSON, S., WENDE, M. *Globalisation and Higher Education*, s. 4.

²⁶ *Earnings statistics* [online], [cit. 2021-03-11].

v Paříži.²⁷ Hlavním cílem v oblasti vysokoškolského vzdělávání se pro UNESCO stala podpora rozvoje veřejného vzdělávání, spolupráce s členskými státy při rozšiřování vzdělávacích aktivit, hledání spolupráce mezi národy, a to s ohledem na jejich kulturní a historické vzdělávací tradice, s cílem postupně zajistit přístupnost vzdělávání pro všechny bez ohledu na rasu, pohlaví, náboženství nebo jakékoli sociálně-ekonomické rozdíly.²⁸

První světová konference týkající se vysokého školství uskutečněná v roce 1998 v Paříži pod záštitou UNESCO přijala deklaraci upozorňující na význam vysokoškolského vzdělávání v moderním světě. Již v předmluvě deklarace bylo zdůrazněno, že bez kvalitního terciálního vzdělávání a výzkumných institucí, které poskytují kvalifikované a vzdělané lidi, žádná země nedokáže dosáhnout skutečného rozvoje a zejména země rozvojové a nejméně rozvinuté nedokážou překonat mezeru, která je odděluje od průmyslových zemí. Překonat tuto mezeru by mělo napomoci sdílení znalostí, mezinárodní spolupráce a nové technologie. Podle autorů deklarace jsou rozsah pozitivních změn a pokrok ve společnosti stále více založeny na znalostech. Proto se právě vysokoškolské vzdělávání a výzkum na přelomu století staly základními složkami kulturního, sociálně-ekonomického a environmentálně udržitelného rozvoje jak jednotlivých lidí, tak i celých národů.²⁹

Nejen UNESCO, ale i další mezinárodní organizace, jako jsou *Mezinárodní unie pro nadnárodní vzdělávání* (Global Alliance for Transnational Education), *Mezinárodní asociace pro hodnocení vzdělávání* (International Association for Educational Assessment), *Mezinárodní asociace univerzit* (The International Association of Universities) a *Asociace evropských univerzit* (European University Association), se podílejí na sestavení programů pro rozvoj vnitrostátních aktivit v oblasti vzdělávání v rámci politiky zúčastněných států.

S výše uvedenými procesy mezinárodní integrace v oblasti vzdělávání je také spojena internacionalizace vysokého školství. Nadnárodní instituce se zajímají nejen o zpřístupnění vzdělání pro všechny lidi, ale i o rozvoj vědeckých, kulturních, sociálních a politických vazeb mezi zeměmi. V Evropě se takový zájem nejvíce projevuje na příkladu propagace mobility ve vzdělávání Evropskou unií, která si v roce 2009 stanovila cíl, podle kterého do roku 2020

²⁷ UNESCO in brief - Mission and Mandate. UNESCO's history [online], [cit. 2021-03-05].

²⁸ Education transforms lives [online], [cit. 2021-03-09].

²⁹ World Declaration on Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action 9 October 1998 [online], [cit. 2021-03-09].

bude mít 20 % absolventů evropských vysokých škol zkušenosti se studiem nebo stážími v zahraničí.³⁰

Dosažení tohoto cíle by nebylo možné bez harmonizace evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání — bez *Boloňského procesu*, který představuje dohodu mezi evropskými a dalšími státy o vytvoření systému snadno srozumitelných a srovnatelných titulů, jednotného kreditního systému, a také o rozvoj akademické mobility a spolupráce při zajišťování kvality vzdělávání. Jednoduše řečeno, jde o pokus učinit systémy vysokoškolského vzdělávání navzájem srozumitelným, aby absolventům vysokých škol mohly být „uznány“ diplomy pro uplatnění na trhu práce nebo kredity pro další studium v jiné zemi zúčastněné Boloňského procesu.³¹

Posílení vazeb mezi zeměmi může podporovat i tzv. studentská migrace. Liší se od studentské mobility tím, že v hostitelské zemi studenti nezůstávají na několik semestrů, nýbrž na celou dobu studia s možností následné migrace. Studentská migrace, která způsobuje kulturní a ekonomický přínos do ekonomiky hostitelských zemí, přiměla tyto zemi usnadnit příjezd a integraci zahraničních studentů prostřednictvím změny migrační legislativy a vízové politiky.³²

Hlavní region pro přijímání zahraničních studentů představuje Evropa, kde se počet studujících zahraničních studentů s každým rokem zvyšuje. Podle posledních údajů Eurostatu v roce 2017 až 640 000 studentům bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia v různých zemích Evropy. Více než polovinu těchto povolení bylo vydáno Spojeným královstvím, Francií a Německem, jakožto nejoblíbenějšími destinacemi pro studentskou migraci především z Číny, Spojených států a Indie.³³

Zahraniční studenti projevují zájem i o české univerzity. Podle dat ministerstva školství v roce 2020 v České republice studovalo 50 121 studentů ze zahraničí, což je zhruba 16,7 % od celkového počtu studujících. Studium na vysokých školách láká především mladé lidi z Ruska, Slovenska, Iránu, Indie a Ukrajiny.³⁴ Stejně jako většina občanů České republiky zahraniční studenti studují bezplatné programy v českém jazyce, kterému se učí na ročním jazykovém pobytu v jazykových školách po celé republice. Takové pobyty stojí přinejmenším

³⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategické dokumenty Evropské unie pro období 2010 – 2020*, s. 73.

³¹ Viz Kap. 3.

³² VARGHESE, N. V. *Globalization of higher education and cross-border student mobility*, s. 15.

³³ *Attracting and retaining international students in the EU* [online], [cit. 2021-03-11].

³⁴ *Na vysokých školách v Česku vzrostl počet studentů, přibylo i cizinců* [online], [cit. 2021-03-12].

3 000 eur a na příkladu statistik z roku 2014 lze tvrdit, že se díky 7 414 cizincům do ekonomiky České republiky vrátilo 28 milionů eur, což zvýšilo její HDP. O vlivu globalizace vysokoškolského vzdělávání na ekonomiku států poukazuje i šetření značného počtu prostředků za předuniverzitní vzdělávání zahraničních studentů, kteří se po vysoké škole zapojují na evropském pracovním trhu.³⁵

Co se týká studentské migrace do Ruské federace, v akademickém roce 2019/2020 studovalo na ruských univerzitách přibližně 300 tisíc studentů z Kazachstánu, Turkmenistánu, Číny, Ukrajiny, Indie a dalších zemí.³⁶ Rusko přitahuje 6 % celosvětového počtu mezinárodních studentů. Podle tohoto ukazatele je na osmém místě za Spojenými státy, Velkou Británií, Austrálií, Čínou, Kanadou, Německem a Francií.³⁷ Studenti z postsovětských republik se často rozhodují studovat v Ruské federaci kvůli studiu v jejich rodném jazyce, ruštině, zatímco ostatní přitahuje poměr ceny a kvality ruského vzdělávání.³⁸

Tok migrantů za účelem studia se často vysvětluje mnoha skutečnostmi. I když na začátku století hrál velkou roli podobný systém vysokoškolského vzdělávání v zemi původu a v hostitelské zemi z důvodu snadného uznávání vysokoškolského diplomu v případě rozhodnutí studenta uplatnit se na domácím pracovním trhu³⁹, v dnešní době klíčové faktory ovlivňující výběr destinace představují úroveň mezd, výše školného, jazyk a kvalita vzdělávání. Studenti se stěhují ze zemí s nízkou mzdou do zemí s vyššími mzdami a jsou motivováni příležitostmi k získání zaměstnání tam, kde absolvovali vysokou školu. Při výběru destinace se také orientují na stejný úřední jazyk v zemi původu a v cílové zemi z důvodu snadnější integrace a výuky, a na výši školného, které je v Evropě nižší než jinde. V některých zemích je studium na vysokých školách za splnění určitých podmínek dokonce i bezplatné. Nejvlivnějším faktorem zůstává kvalita a efektivita vzdělávání⁴⁰ a výběr destinace zde zaleží na tom, zda má cílová země co nejvíce univerzit zařazených mezi 100 nejlepších.⁴¹

³⁵ *Migrace studentů do České republiky 2000–2015: historie a perspektivy* [online], [cit. 2021-03-12].

³⁶ *Chislo inostrannyh studentov v rossijskih vuzah za 10 let uvelichilos pochtii vdvoje* [online], [cit. 2021-03-12].

³⁷ *Which country is home to the largest international student population?* [online], [cit. 2021-03-12].

³⁸ *Chislo inostrannyh studentov v rossijskih vuzah za 10 let uvelichilos pochtii vdvoje* [online], [cit. 2021-03-12].

³⁹ Například 81,3% rakouských studentů studujících v roce 2001 v cizině se rozhodlo studovat v těch zemích, které měly před Boloňským procesem stejnou strukturu vysokoškolského vzdělávání jako v Rakousku.

⁴⁰ V tomto případě nezáleží na úrovni mezd a výši školného v cílové zemi. Podle výzkumu univerzity Bar Ilan v Izraeli v roce 2011 více než 80 procent studentů směřovalo do zemí s vyšší kvalitou vzdělávání i tehdy, když tyto země měly relativně nízkou úroveň mezd. Pro více informace: BREZIS, E., SOUERI, A. *Why do Students Migrate? Where do they Migrate to?*

⁴¹ BREZIS, E., SOUERI, A. *Why do Students Migrate? Where do they Migrate to?* s. 14-15.

2.3. Vzdělávání po celý život

Rychlé šíření informačních a komunikačních technologií ovlivňuje vzdělávání různými způsoby a dynamika technického rozvoje zase vede k významným změnám na trhu práce. Objevuje se mnoho nových profesí a specializací a mění se požadavky na již existující profese. Mění se i nároky na zaměstnance. Na vzdělávání se začíná pohlížet nejen jako na získání určité kvalifikace nebo rekvalifikace, ale jako na celkový rozvoj osobnosti a přizpůsobení se požadavkům nové epochy.⁴²

Hlavním sjednocujícím rysem procesů vzdělávání po celém světě je trend *lifelong learning* neboli celoživotní učení, které představuje dobrovolné získávání nových znalostí z osobních nebo profesionálních důvodů po celou dobu života. Celoživotní učení nejen podporuje sociální integraci, osobní rozvoj a zvyšuje zájem o život, ale i funguje jako nezbytný nástroj pro uvedení lidského kapitálu do souladu s potřebami trhu práce a předchází růstu nezaměstnanosti, v důsledku čehož se zajišťuje efektivní rozvoj ekonomiky a společnosti.⁴³ Zá začátek celoživotního učení se považuje efektivní primární, sekundární a terciální všeobecné vzdělávání, které poskytuje specializované odborné vzdělání, pomáhá formovat motivaci k dalšímu rozvoji a schopnost se nepřetržitě učit.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky kromě *formálního vzdělávání* rozlišuje i další formy celoživotního učení jako jsou *neformální vzdělávání* a *informální učení*. *Neformální vzdělávání* v různých vzdělávacích institucích, zařízeních zaměstnavatelů nebo jiných organizacích prostřednictvím tematických nebo jazykových kurzů a přednášek pomáhá zájemci získat schopnosti a kompetence pro zlepšení pracovního či společenského uplatnění.⁴⁴ Patří sem i programy „univerzity třetího věku“ určené pro seniory, kteří mají zájem pokračovat ve studiu nebo dozvědět něco nového.⁴⁵ Po ukončení studia zájemci o neformální vzdělávání získávají osvědčení o absolvování určitého kurzu. Naopak *informální učení* zahrnující především sebevzdělávání není institucionálně koordinované a může probíhat prostřednictvím získávání vědomostí během volnočasových aktivit, televizních jazykových kurzů nebo čtení literatury.⁴⁶

⁴² GIDDENS, A. *Důsledky modernity*, s. 407-408.

⁴³ LAAL, M. *Lifelong Learning: What does it Mean?* s. 471.

⁴⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*, s. 8.

⁴⁵ *Jak se zapsat na univerzitu třetího věku?* [online], [cit. 2021-03-14].

⁴⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*, s. 9.

Poslední desetiletí je kromě distanční výuky na vysokých školách charakterizováno velkým zájmem o online učení. Kromě místních komerčních nabídek na trhu existuje řada všeobecně známých online vzdělávacích platform, jako jsou *Udemy*, *Coursera*, *Lynda*, *Skillshare*, *Udacity* atd., které nabízí jak placené, tak i bezplatné *hromadné otevřené online kurzy MOOC* (massive open online courses) pro získání nových dovedností. Demokratizaci učení podporují i špičkové univerzity tím, že zpřístupňují své kurzy online. Například univerzity v Stanfordu a Harvardu poskytují přístup k online kurzům počítačových věd, strojírenství, matematiky, marketingu, umění a také osobního rozvoje.⁴⁷

Online kurzy se osvědčily jako cenově a časově dostupnější alternativa formálnímu vzdělávání. Objevují se obšírné diskuze a někteří věří, že MOOC jsou cestou k budoucnosti a tradiční vysokoškolské vzdělávání bude pomalu vykořeněno ve prospěch online vzdělávání.⁴⁸ Nikdo neříká, že kvalitní MOOC představují méně efektivní prostředek vzdělávání, naopak ale mohou „otevřít dveře“ mnoha studentům a již pracujícím lidem prostřednictvím široké nabídky kurzů a školení v některých oborech. Ve skutečnosti jsou nové technologie a internet pouhým nástrojem a nikdy nenahradí učitele nebo laboratorní experimenty. Vysoké školy nabízejí mnohem víc než jen akademické znalosti, protože se podílejí na utváření osobnosti člověka, učí ho kriticky myslet a používat teoretické znalosti v praxi.

⁴⁷ *The Rise Of Online Learning* [online], [cit. 2021-03-14].

⁴⁸ FRANKLIN, D. *Will the Internet Ever Replace Colleges and Universities as We Know it Today? An Internet Discussion about the Future of Higher Education*, s. 743.

3. Boloňský proces

Ekonomická, politická a kulturní globalizace začínající 20. stoletím nemohla nevyvolat internacionalizaci vysokého školství. Po vyhodnocení významu vzdělávání v moderním světě evropské země, jakožto teritoria se společnými historickými a civilizačními kořeny a srovnatelnou úrovní socioekonomického rozvoje, se rozhodly integrovat své národní vzdělávací systémy do jednoho vzdělávacího prostoru. Tak při plném respektování rozmanitosti kultur, jazyků, národních vzdělávacích systémů a celosvětových standardů začala konsolidace evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání zvaná *Boloňský proces*. Tento proces, který dostal své jméno od nejstarší univerzity v Evropě, navazuje na *Sorbonskou deklaraci* z 25. května 1998, jejíž podepsáním ministři školství Velké Británie, Německa, Francie a Itálie ještě více zdůraznili ústřední roli univerzit při rozvoji evropských kulturních dimenzí. Vytvoření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání se tedy stalo klíčovým způsobem podpoření mobility i zaměstnanosti občanů a sehrálo důležitou roli pro celkový rozvoj kontinentu.⁴⁹

Boloňský proces, jakožto začátek reforem v systémech vysokoškolského vzdělávání celé Evropy, byl oficiálně zahájen podepsáním *Boloňské deklarace* 19. června 1999, kdy v Boloni ministři školství z 29 zemí vyjádřili svoji připravenost se zavázat ke společnému cíli zvýšit konkurenceschopnost evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání a zajistit jeho kompatibilitu a srovnatelnost v rámci jednotlivých států. Za účelem vyhodnocení postupně dosažených cílů se po Boloni s intervalem 2 – 3 let uskutečňovala pravidelná setkání ministrů školství, reprezentantů zemí zapojených do Boloňského procesu. Tak se v roce 2001 na konferenci v Praze do Boloňského procesu připojily další 4 země, na konferenci v Berlíně z roku 2003 se připojilo 7 zemí, v roce 2005 na konferenci v Bergenu a v roce 2007 v Londýně se připojilo 5 zemí.⁵⁰ Díky atraktivitě základních myšlenek, které zaujaly mnoho regionů světa, Boloňský proces již po několika letech od svého vzniku překročil hranice Evropy, což nám ukazuje seznam zemí účastnících se výše uvedených konferencí. Podle stavu z roku 2021 již 49 zemí přebírá odpovědnost za provádění povinných, doporučených a volitelných ustanovení Boloňského procesu, a to jak na národní, tak na institucionální úrovni.⁵¹

⁴⁹ *The Bologna Declaration of 19 June 1999* [online], [cit. 2020-09-05].

⁵⁰ GRETCHENKO, A. I., GRETCHENKO, A. A. *Bolonsky process: integracija Rossii v evropejskoe a mirovoje obrazovatelnoe prostranstvo*, s. 64.

⁵¹ *Full Members. EHEA* [online], [cit. 2021-02-16].

Jediný prostor vysokoškolského vzdělávání EHEA (European Higher Education Area) prostřednictvím aplikace evropského systému vysokoškolského vzdělávání v globálním měřítku měl být realizován během prvních 10 let po podepsání Boloňské deklarace, tj. do roku 2010.⁵² Dosáhnout tohoto cíle se podařilo pomocí uskutečnění klíčových bodů, které mají charakter dobrovolného vyjednávacího procesu, nikoli přísných právních závazků⁵³:

a. Přijetí srozumitelného a srovnatelného systému vysokoškolských titulů.

Jedná se o zásadně důležitý požadavek z hlediska zajišťování kvality vzdělávacích programů, který poskytuje možnost přechodu z jednoho vzdělávacího programu do druhého, a to jak uvnitř konkrétní zemi, tak i při studiu v zahraničí.⁵⁴ Mimo jiné tento bod předpokládá zavedení *Dodatku k diplomu* (Diploma Supplement), díky čemuž je diplom vydaný v zemi zapojené do Boloňského procesu snadno srovnatelný s diplomy jiných zahraničních univerzit, a to s cílem podpořit mezinárodní konkurenceschopnost evropského systému vysokoškolského vzdělávání a zajistit zaměstnanost absolventů i mimo Evropský prostor.⁵⁵

b. Přejít na dvoustupňový systém vysokoškolského vzdělávání.

První stupeň (bakalářský) musí trvat nejméně 3 roky, druhý stupeň (magisterský) — 2 roky. Titul *Bc.*, dosažený po prvním stupni studia, by měl odpovídat určitým dovednostem získaným během studia a vyhovovat evropskému trhu práce. Magisterské studium by potom mělo poskytovat přístup k doktorskému studiu.⁵⁶ Berlínská konference uskutečněná v roce 2003, důsledkem které bylo zvýšení počtu zemí účastnících se Boloňského procesu na 40, naznačovala požadavky tohoto bodu detailněji. Systém dvou hlavních stupňů vysokoškolského vzdělávání a srovnatelnosti udělovaných kvalifikací uznávaných po celém evropském prostoru a mimo něj by měl být zaveden s přihlédnutím k předpokládaným výsledkům studia, získaným kompetencím a odbornému profilu absolventa. Veškeré tyto požadavky musí najít odpovídající odraz ve výše uvedeném Dodatku k diplomu, který se od roku 2005 navrhuje vydávat každému absolventovi univerzity zdarma.⁵⁷

⁵² *The Bologna Declaration of 19 June 1999* [online], [cit. 2020-09-05].

⁵³ *Ministerial conference Bologna 1999* [online], [cit. 2020-09-05].

⁵⁴ *The Bologna Declaration of 19 June 1999* [online], [cit. 2020-09-05].

⁵⁵ *Bolosnkij process v Rossii: Istorija I sovremennost* [online], [cit. 2020-09-05].

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003* [online], [cit. 2020-09-05].

c. Zavedení jednotného kreditního systému.

Od roku 2003 se začíná rozvíjet *Evropský systém přenosu a akumulace kreditů ESTC*⁵⁸ (European Credit Transfer and Accumulation System), který by měl sloužit jako prostředek pro měření, porovnání a uznání výsledků studia při přechodu z jedné vysoké školy do druhé. Tento systém by měl být použitelný jak v rámci jedné univerzity (při přechodu z jedné fakulty na druhou) a mezi univerzitami v jedné zemi, a stejně tak i mezi univerzitami v zahraničí. Konečným cílem zavedení ECTS je podpořit mobilitu studentů a zaměstnanců vysokých škol a tím sblížit národní vzdělávací systémy.

Namísto zohlednění počtu hodin přidělených pro studium předmětů, jako například v americkém kreditním systému⁵⁹, ECTS klasifikuje předměty podle pracovní zátěže studenta potřebné k jejímu absolvování. Pro dosažení konkrétního stupně vzdělání bude student muset získat požadovaný počet kreditů, které představují číselnou hodnotu odpovídající didaktickým koncepcím studijního oboru. V systému ECTS jeden roku studia odpovídá 60 kreditům, které se počítají za účast na přednáškách a seminářích, při praxi a samostatné práci v laboratoři nebo knihovně a také za zkoušky nebo jiné formy kontroly získaných znalostí. Bakalářský program „stojí“ minimálně 180 kreditů, magisterský program — 120 kreditů. Tyto přísné požadavky jednotného kreditního systému by měly studentovi mimo jiného umožnit nastoupit na jednu vysokou školu a absolvovat jinou.⁶⁰

d. Rozšíření mobility

Akademickou mobilitou se rozumí příležitost pro studenty bakalářských, magisterských a postgraduálních studijních programů a pro akademické a řídicí pracovníky vysokých škol se pohybovat z jedné univerzity do druhé na délku minimálně jednoho semestru za účelem výměny zkušeností, získání příležitostí a sběru dat pro výzkumné práce při studijním pobytu nebo praktické stáži. Srovnatelnost studijních plánů umožní účastníkům projektů podporujících akademickou mobilitu si vybrat studijní programy, které po úspěšném absolvování na zahraniční univerzitě nebo na jiném relevantním pracovišti budou „uznány“ na univerzitě domácí. Celosvětově známe projekty mobility pro vysokoškolské studenty a akademické pracovníky jsou například *Erasmus*, *Erasmus Mundus* a *Erasmus +*.⁶¹

⁵⁸ Při realizaci studijních programů se také používá americký kreditní systém *USCS* (United States Credit System), britský kreditní systém *CATS* (Credit Accumulation and Transfer System) a systém přenosu kreditů v Asijsko-pacifickém regionu *UCTS* (The UMAP Credit Transfer Scheme).

⁵⁹ *Digest of Education Statistics*, 2015 [online], [cit. 2020-09-05].

⁶⁰ *ECTS Users' Guide*, 2015 [online], [cit. 2020-09-05].

⁶¹ *Projekt mobility pro vysokoškolské studenty a zaměstnance* [online], [cit. 2020-09-05].

V deklaraci Berlínské konference je uvedeno, že mobilita jak studentů, tak i akademických a administrativních pracovníků tvoří bázi pro vytvoření a realizaci evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání a nese důležitý význam nejen pro akademickou, ale i pro kulturní, politickou, sociální a ekonomickou oblastí.⁶²

e. Kontrola a zajišťování kvality vzdělávání

Jeden z klíčových bodů, pomocí kterého se podařilo realizovat jediný vzdělávací prostor, představuje kontrola a zajištění kvality vzdělávání, zejména s ohledem na vývoj studijních plánů, programů mobility, integrovaných programů vzdělávání a také na vědecké výzkumy.⁶³ Všichni, kdo se zapojují do vzdělávacího procesu (studenti, učitelé, správa univerzity, zaměstnavatelé a ministerstvo školství), sledují různé cíle. Pro studenty je kvalita vzdělávání příležitostí k získání znalostí a dovedností pro úspěšné zaměstnání a kariéerní růst. Pro vyučující je to výkon studentů a možnost zapojení se do výzkumu. Samotná univerzita spojuje koncept kvality s dostatečně velkým kontingentem studentů a minimalizací předčasných odchodů studentů. Pro zaměstnavatele je kvalitní vzdělávání spojeno s kompetencí specialistů, kteří jsou schopni pracovat v týmu a rychle se přizpůsobit pracovním podmínkám. Pro ministerstvo školství a stát kvalita vzdělávání představuje plnění požadavků státních vzdělávacích standardů a legislativy v oblasti vzdělávání.⁶⁴

S cílem uspokojit požadavky všech kategorií deklarovala Berlínská konference seznam opatření zdůrazňujících potřebu vypracovat a uplatnit jednotná kritéria a metodiky zajišťování kvality jak na celoevropské úrovni, tak i mimo něj. Všechny instituce zajišťující kvalitu vzdělávání by měly brát zřetel především na systém akreditace a certifikace s následujícím hodnocením a zveřejňováním výsledků.⁶⁵

Podle doporučení každá vysoká škola nese odpovědnost za zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání samostatně. Kontrola kvality by měla být účinná pouze v tom případě, pokud bude nedílnou součástí kultury každé jednotlivé univerzity. Právě univerzita by měla poskytovat dostatečnou úroveň kompetencí pro implementaci mechanismu kontroly kvality.

⁶² *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003* [online], [cit. 2020-09-05].

⁶³ *The Bologna Declaration of 19 June 1999* [online], [cit. 2020-09-05].

⁶⁴ *Bolosnkij process v Rossii: Istorija I sovremennost* [online], [cit. 2020-09-05].

⁶⁵ *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003* [online], [cit. 2020-09-05].

Nadřízený orgán představuje *Evropská asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství ENQA* (European Association for Quality Assurance in Higher Education), která byla zřízena v roce 2000 s cílem působit jako expertní centrum a informační platforma pro výměnu a šíření informací z oblasti zajišťování kvality mezi členy Boloňského procesu a dalšími zúčastněnými stranami, zejména při přijímání politicky významných rozhodnutí v oblasti vzdělávání.⁶⁶

Na konferenci v Budapešti a Vídni v roce 2010 bylo oznámeno splnění hlavního cíle Boloňské deklarace — vytvoření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Navzdory některým komplikacím, jako jsou problémy s mobilitou⁶⁷ a uznáním studijních programů, vyvolal Boloňský proces značný zájem v jiných částech světa a zviditelnil evropské vysokoškolské vzdělávání na světové mapě.⁶⁸ Lze říci, že i po splnění hlavního cíle Boloňský proces se stále pokračuje, o čemž svědčí zprávy konferencí EHEA následující po roce 2010.

Poslední listopadová konference v roce 2020 v Římě proběhla online a byla přístupná pro všechny zájemce.⁶⁹ Ministři slavili 21 rok od zahájení Boloňského procesu a připojení republiky San Marino. Kromě toho konference poskytla příležitost posoudit úspěchy a nedostatky při uskutečnění stanovených cílů za posledních 10 let a představit nové směry rozvoje v příštím desetiletí.⁷⁰

Bylo poznamenáno, že všechny země s výjimkou Běloruska začaly vydávat absolventům bakalářských a magisterských programů dodatek k diplomu v anglickém jazyce zdarma a systémy zabezpečování kvality se staly klíčovou hnací silou změn v evropských institucích vysokoškolského vzdělávání. Za další úspěch se považuje automatické uznání diplomů a kreditů, které za poslední desetiletí zřejmě zvýšilo mezinárodní mobilitu studentů a akademických pracovníků. Necelá polovina zemí EHEA v současné době uznává kvali-

⁶⁶ *About ENQA* [online], [cit. 2020-09-07].

⁶⁷ Existuje řada překážek, které brání studentské mobilitě. Podle analýzy statistických údajů publikovaných organizací *Eurostudent* se ukázalo, že hlavní překážkou omezující rozvoj studentské mobility představují finanční problémy studentů. Pro více informace: database.eurostudent.eu [online].

⁶⁸ *Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area* [online], [cit. 2020-09-07].

⁶⁹ Konference byla také nahrána a jednotlivé příspěvky jsou dostupné online na adrese: ehea2020rome.it/pages/conference-video [online].

⁷⁰ *Draft 0 of the Ministerial Communiqué, Rome, 2020 to be discussed in the Helsinki BFUG meeting* [online], [cit. 2021-02-17].

fikace některých jiných zemí a deset z nich uznává klasifikace všech zemí účastníků Boloňského procesu.⁷¹

Negativním aspektem zůstává velmi nízký počet představitelů kulturních menšin a migrantů na vysokých školách. Ve většině zemí je u migrantů nebo studentů narozených v zahraničí mnohem méně pravděpodobné, že se zúčastní výuky, než u studentů narozených v tuzemsku.⁷²

Na závěr bylo zdůrazněno, že právě rozvinutí politiky vysokého školství, které podporuje a rozvíjí multikulturní porozumění, etické povědomí a občanskou angažovanost, by mělo být zásadním při řešení problémů nezaměstnanosti, sociální nerovnosti a problémů spojených s násilným extremismem, kterému čelíme v dnešní době.⁷³

⁷¹ *The European Higher Education Area in 2020 Bologna Process Implementation Report. Executive summary*, s. 9.

⁷² Tamtéž, s. 11.

⁷³ *Draft 0 of the Ministerial Communiqué, Rome, 2020 to be discussed in the Helsinki BFUG meeting* [online], [cit. 2021-02-17].

4. Systém vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci

Ve vědě a vzdělávání sloužily pro Rusko evropské úspěchy jako inspirace již od 17. století. Během tohoto období se začal měnit postoj ruské společnosti k západní Evropě. Dříve se na ni pohlíželo pouze jako na dílnu především pro vojenské a jiné výrobky, které bylo možné zakoupit, aniž by se ptalo, jak byly vyrobeny. Následně se na ní začal utvářet pohled jako na školu, ve které se dá naučit nejen praktickým dovednostem, ale i novému způsobu žití a myšlení. Polsko sloužilo jako kanál duchovního vlivu mezi Ruským carstvím a západní Evropou. Na příkaz cara nebo patriarchy vědečtí mniši překládali z polštiny, francouzštiny a latiny učebnice a encyklopedie zeměpisu, kosmografie, lingvistiky, politiky, pedagogiky, teologie, filozofie, medicíny atd. V roce 1687 byla v Moskvě otevřena *Slovansko-řecko-latinská akademie*, první vysoká škola, jejíž status byl v té době podobný statusu jiných západoevropských univerzit. S cílem připravit vzdělané lidi pro potřeby státu učila akademie exaktním a společenským vědám jak v latině, tak i v řečtině, ale hlavní důraz byl kladen na studium řeckého jazyka a kultury.⁷⁴ Nelze nezmínit Petra I., posledního ruského cara a prvního ruského císaře, který si z Evropy převzal nejen technické prostředky pro organizaci armády, námořnictva, národního hospodářství a vládních institucí, ale také v roce 1724 po vzoru *Pařížské akademie věd* založil *Petrohradskou akademii věd* s 12 katedrami, kde vyučovali převážně zahraniční profesori ze Švýcarska, Německa a Francie.⁷⁵

Od začátku Petrova „otevírání oken do Evropy“ až do revoluce v roce 1917 se po celém Ruském impériu zakládaly vysoké školy. V té době díky rychlému rozvoji průmyslu, vědy a techniky studovalo 135 tisíc studentů ve 124 vysokých školách⁷⁶, které dodnes mají status nejlepších vysokých škol Ruské federace. Nejznámější z nich jsou *Moskevská státní univerzita M.V. Lomonosova* založená v roce 1755 přírodovědcem a polyhistorem Michailem Vasiljevičem Lomonosovym, *Petrohradská státní univerzita* navazující na *Akademickou univerzitu*, kterou zřídil výše zmíněný Petr Veliký v roce 1724 a *Moskevská státní technická univerzita Baumana* založená v roce 1830. Avšak navzdory velkému počtu univerzit a gymnasií obecná úroveň gramotnosti populace byla poměrně nízká, důvodem čehož byla nedostupnost středního vzdělání pro nižší vrstvy populace, bez kterého

⁷⁴ KLYUCHEVSKY, V. *Kurs Russoj istorii*, §53 [online], [cit. 2020-09-13].

⁷⁵ Tamtéž, §68.

⁷⁶ DNEPROV, E. D. *Rossijskoe obrazovanie v XIX. I v nachale XX. stoletia*, s. 78.

nástup na vysoké školy byl zakázán. V předvečer revoluce 3/4 impéria neuměla ani číst, ani psát.⁷⁷

V období Sovětského svazu prošel vzdělávací systém mnoha změnami. Na začátku století byl vědecký potenciál Ruska značně narušen sociálními otřesy, ale od 20. a 30. let se začal obnovovat díky politice eliminace negramotnosti mezi obyvatelstvem. Pro všechny vrstvy obyvatelstva se v roce 1925 stalo základní vzdělávání povinným, což dávalo možnost nastoupit na střední a potom i na vysoké školy, kde byla zavedena nová pravidla pro přijímání bez zkoušek. Zároveň měli uchazeči ze třídy dělníků a rolníků výhodnější podmínky při přijímacím řízení a studiu.⁷⁸ Na začátku 20. století se stát a společnost zajímaly o rozvoj primárního vzdělávání, od poválečného období až do 80. let věnovala sovětská vláda velkou pozornost rozvoji středního odborného a vysokoškolského vzdělávání, a to především ve velkých průmyslových centrech v zemi. Na základě zjevných vojenských potřeb byla pozornost také věnována vysokoškolskému vzdělávání v oblasti jaderné fyziky a medicíny.⁷⁹ Masifikace vysokoškolského vzdělávání ve všech vědních oborech, která na západě začala již v 70. a 80. letech, se do Ruska dostala až ve druhé polovině 90. let. Po rozpadu SSSR prošel v průběhu liberálních reforem vzdělávací systém Ruské federace řadou změn. Některé z nich se dochovaly dodnes, například víceúrovňový systém vysokoškolského vzdělávání, který místo jednoho stupně předpokládá tři. Prvním z nich je *nepolnoje vysshee obrazovanie* (neúplné vysokoškolské vzdělání), které předpokládalo minimálně 2 roky studia.⁸⁰ Druhým stupněm je minimálně čtyřleté vzdělání potvrzující kvalifikaci *bakalavr* (bakalář), po kterém následuje třetí (magisterský) stupeň názvem *magistratura* s předpokládanou délkou studia 6 let (včetně stupně bakalářského). Do třetího stupně se také zařazuje pro postsovětský vzdělávací systém charakteristický stupeň — *specialitet* (diplomovaný specialista), který nepřetržitě trvá 5 nebo 6 let v závislosti na studijním programu.⁸¹

⁷⁷ ORLOV, A. S. i kolektiv. *Istorija Rossii*, s. 195.

⁷⁸ *Kulturnaja revolucija v SSSR, Statisticheskij sbornik* [online], [cit. 2020-09-13].

⁷⁹ BELOSHAPKA, N. V. *Gosudarstvo I kultura v SSSR: ot Chruscheva do Gorbacheva* [online], [cit. 2020-09-13].

⁸⁰ Osobám, které úspěšně ukončily dvouleté studium v bakalářských programech, vydávalo se osvědčení o neúplném vysokoškolském vzdělání. Těm, kteří úspěšně vystudovali déle než tři roky, vydával se diplom o neúplném vysokoškolském vzdělání s odpovídající kvalifikací na úrovni střední odborné školy. Podle ustanovení *O změnách zákona Ruské federace o vzdělávání federálního zákona O vyšším a postgraduálním odborném vzdělávání* z roku 2007 stupeň o neúplném vysokoškolském vzdělání byla zrušena. Pro více informací: consultant.ru/edu/student/consultation/nepolnoe_vysshee_obrazovanie/ [online].

⁸¹ Postanovlenie ot 13. 03. 1992 goda N3 *O vvedenii mnogourovnevoj struktury vysshego obrazovanija v Rossijskoj federacii*.

Za jeden z klíčových okamžiků pro modernizaci vysokoškolského vzdělávání lze považovat 19. září 2003, kdy se v Berlíně Rusko připojilo do Boloňského procesu.⁸² Cílem Boloňského procesu v Rusku by neměl být odliv lidského kapitálu, jak se obávají experti z oblasti vysokého školství, ale zvýšení atraktivity ruského vzdělávání v zahraničí a posílení pozice Ruska na světovém trhu vzdělávacích služeb. Je třeba poznamenat, že modernizace vysokoškolského systému se odehrává v kontextu transformace všech sfér veřejného života v Rusku a je komplikována rozparem mezi ustáleným modelem a modelem boloňským. Tento rozpor se především týká délky a stupňů studia, studijních plánů a organizace vzdělávacího procesu.⁸³

4.1. Struktura vysokého školství v Ruské federaci

Vysoké školy, na kterých v akademickém roce 2020/2021 studuje 4 049 333 studentů⁸⁴, se v Ruské federaci dělí na *univerzity* a *instituty*. Univerzity realizují vzdělávací programy odborného vzdělávání v rámci humanitních, technických a interdisciplinárních oborů. Instituty mají naopak užší specializaci a zaměřují se na přípravu specialistů v konkrétním oboru činnosti. Mohou to být instituty managementu a práva, lékařské instituty a instituty technické. Vysokoškolské vzdělávání získané jak v graduálních, tak i v post-graduálních studijních programech se na univerzitách a institutech pokládá za rovnocenné.⁸⁵

Podle zřizovatele se vysoké školy dělí na *státní* a *soukromé*. *Státní vysoké školy* představují vzdělávací instituce založené a financované státem s klasickými formami vzdělávání jako jsou přednášky, semináře a samostatná práce v knihovnách. Nezbytnou součástí 492 státních vysokých škol je výzkumná práce podporovaná granty a mezinárodní spolupráce se zahraničními vysokými školami, díky čemuž se studenti mohou zúčastnit různých výměnných programů, soutěží, stáží a konferencí. Na rozdíl od státních, *soukromé vysoké školy* v souladu s právními předpisy a za vlastní prostředky mohou zakládat jak ob-

⁸² Russian Federation. EHEA - Official website of European Higher Education Area and Bologna Process [online], [cit. 2020-09-03].

⁸³ GRETCHENKO, A. I., GRETCHENKO, A. A. *Bolonsky process: integracija Rossii v evropejskoe a mirovoje obrazovatelnoe prostranstvo*, s. 47-50.

⁸⁴ *Svedeniia o chislennosti studentov po kursam, napravleniiam podgotovki i spetsial'nostiam* [online], [cit. 2021-03-12].

⁸⁵ *Zakon ot 22.08.1996. N 125-FZ O vysshem i poslevuzovskom professionalnom obrazovanii ot 22.08.1996*, § 9.

chodní a veřejné organizace, tak i jednotliví podnikatelé.⁸⁶ Na území Ruské federace je 213 soukromých vysokých škol.⁸⁷

Studium se uskutečňuje buď za poplatek (vždy na soukromých a ve většině případů na státních vysokých školách) nebo zdarma. Každý studijní obor na státních vysokých školách předpokládá omezený počet bezplatných míst, na které se dostávají uchazeči s vynikajícím hodnocením po ukončení střední školy, v důsledku čehož se zbývající uchazeči mohou zúčastnit výběrového řízení na méně prestižních vysokých školách nebo studovat za poplatek.

Pro vzdělávací systém Ruské federace je charakteristické rozdělení jednoho akademického roku studia na dva semestry. Každá vysoká škola může samostatně stanovit dobu trvání prvního a druhého semestru, ale první den akademického roku vždy začíná *Dnem znalostí*, který se slaví 1. září. První semestr ve většině případů končí v prosinci před slavnostmi Nového roku, po kterých následuje zkouškové období a prázdniny trvající maximálně do poloviny února. Druhý semestr začíná po zimních prázdninách a končí v červnu zahájením zkouškového období. Letní prázdniny trvají od poloviny června nebo od začátku července do konce srpna.⁸⁸

Bez ohledu na postupnou implementaci jednotného kreditního systému na některých vysokých školách Ruské federace, které nejvíce spolupracují se zahraničními vysokými školami v rámci programů mobility, jednotku náročnosti podle zákona zůstává *akademická hodina* v délce od 40 do 45 minut. Akademická hodina klasifikuje pracovní zátěž studenta při splnění studijního plánu. Podle vzdělávacího standardu délka studia nesmí překračovat 54 akademické hodiny týdně.⁸⁹

4.1.1. Graduální studium

Po připojení do Boloňského procesu tvoří smíšený systém základ vysokoškolského graduálního studia Ruské federace, který zahrnuje tři stupně. Boloňskému procesu jsou přizpůsobené první dva, zatímco třetí představuje systém používaný již od doby post-sovětského Ruska a v dnešní době existuje jen v rámci některých oborů.

⁸⁶ Zakon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskojji federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 22.

⁸⁷ *Svedeniia ob obrazovatel'nyh organizaciiah Rossijskoj Federacii* [online], [cit. 2021-02-27].

⁸⁸ Prikaz Minzrdava Rossii ot 05. 04. 2017. N 301. *Ob utverzhenii poriadka organizacii obrazovatel'noi deiatel'nosti*, § 2.18.

⁸⁹ Tamtéž, § 2.22.

Bakalavriat (bakalářské studium), jakožto první stupeň vysokoškolského vzdělávání, trvá nejméně 4 roky, během kterých student získává základní znalosti ve zvoleném oboru, díky čemuž má právo nastoupit do práce, která podle zákona vyžaduje diplom o vysokoškolském vzdělání, nebo nastoupit na magisterské studium. Po úspěšném ukončení studia složením státních závěrečných zkoušek a obhájení bakalářské diplomové práce se absolventům vydává plnohodnotný diplom s udělením stupně dosaženého vzdělání⁹⁰ **Bakalavr** (Bakalář).⁹¹

Magistratura (navazující magisterské studium) představuje druhý stupeň postgraduálního vzdělávacího systému Ruské federace. Po úspěšném obhájení diplomové práce a složení státních závěrečných zkoušek absolvent získává stupeň **Magistr**. Magisterské studium trvá minimálně 2 roky, během nichž studenti buď plně prohlubují své znalosti získané v bakalářském studiu, nebo si osvojují bakalářskému studiu blízký či úplně jiný studijní program s cílem přípravy do budoucího zaměstnání. Kromě toho absolventi mají možnost nastoupit do postgraduálního studia pro zahájení vlastního vědeckého výzkumu.⁹²

Specialitet (magisterské studium) je klasickým typem vysokoškolského studia doby postsovětského Ruska, který trval 4 roky. Po reformě vysokého školství v roce 1992 se délka studia prodloužila o jeden rok. Budoucí **Diplomirovannyi specialist** (Diplomovaný specialista) v prvních letech studia získává znalosti ve zvoleném oboru na stejné úrovni se studiem bakalářským. Poslední roky studia by měly být věnovány prohloubení znalostí v určité specializaci. Po absolvování vysoké školy se do diplomu přepisuje název této specializace a absolvent se stává diplomovaným lékařem, inženýrem, právníkem atd. To znamená, že diplomovaní specialisté jsou především vyškoleni pro práci v konkrétní oblasti. Po úspěšném ukončení specialitetu má absolvent možnost pokračovat v magisterském nebo postgraduálním studiu.⁹³ Podle poslední zprávy Ruské federace z roku 2015 specialitet bude dále existovat v oblasti medicíny, zdravotnictví, státní bezpečnosti, na některých technických oborech a na oborech výtvarného umění.⁹⁴

⁹⁰ V ruském prostředí vysokého školství se výraz *akademický titul* nepoužívá, proto v této diplomové práci v částech týkajících se Ruské federace budu aplikovat výraz *stupeň dosaženého (vysokoškolského) vzdělání*.

⁹¹ Zakon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskojji federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 60.

⁹² Tamtéž, § 61.

⁹³ Zakon ot 22. 08. 1996. N 125-Φ3 *O vysshem i poslevuzovskom professionalnom obrazovanii*, § 11.

⁹⁴ *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012-2015 Russian Federation* [online], [cit. 2021-02-27].

Specialitet je pro evropský prostor vysokoškolského vzdělávání neuznaným typem a v souvislosti s ustanoveními Boloňského procesu přestane v Ruské federaci v nadcházejících letech existovat. Zůstanou tedy jen následující stupně vysokoškolského vzdělání: *bakalavriat* a *magistratura*. Přejít na dvoustupňový systém vysokoškolského vzdělávání může být pro Ruskou federaci problematický: zkrácení studijních plánů a znovupřizpůsobení se jak akademické obce, tak i trhu práce k novým stupňům vzdělání může vést ke ztrátě nahromaděné národní zkušenosti, tradic a kvality národního vzdělávání.⁹⁵

4.1.2. Postgraduální studium

V současné době se v Ruské federaci aplikují studijní programy postgraduálního vzdělávání jako *aspirantura* (doktorské studium) a *doktorantura* (postdoktorandské studium), které slouží spíše pro přípravu vědecko-pedagogických pracovníků.

Zájemci o studium v *aspirantuře*, která trvá 3 roky v případě prezenčního a 4 roky v případě kombinovaného studia, musí mít stupeň dosaženého vysokoškolského vzdělání *Magistr* nebo *Specialist*. Obhájení disertační práce, složení závěrečných zkoušek⁹⁶ a publikace nejméně 3 článků ve vědeckých recenzovaných časopisech předpokládá získání stupně ***Kandidat nauk*** (Kandidát věd). Tento stupeň poskytuje přístup k pedagogické a výzkumné činnosti ve vybraném oboru, dává možnost nastoupit na doktorské studium nebo se uplatnit v komerční sféře.⁹⁷ Stupeň vzdělání se tedy přisuzuje v závislosti na vědecké činnosti absolventa a může mít různé variace jako jsou například ***Kandidat istoricheskikh nauk*** (Kandidát historických věd) se zkratkou ***к.и.н.*** uváděné před jménem, ***Kandidat politicheskikh nauk*** (Kandidát politických věd) se zkratkou ***к.п.н.*** uváděné před jménem atd.⁹⁸

Doktorantura představuje tříletou pouze prezenční pedagogickou a výzkumnou činnost s následným získáním stupně ***Doktor nauk*** (Doktor věd). Konkrétnější název specializace stupně dosaženého vzdělání se stanovuje podle stejného postupu přidělení jako u *Kandidáta nauk*. K výzkumné činnosti mohou být přijati pouze uchazeči se stupněm dosaženého vzdělání *Kandidat nauk*, kteří za sebou mají pětiletou pedagogickou nebo vědeckou praxi a minimálně jednoletou pracovní zkušenost v organizaci se stejným oborem

⁹⁵ GRETCHENKO, A. I., GRETCHENKO, A. A. *Bolonsky process: integracija Rossii v evropejskoe a mirovoje obrazovatelnoe prostranstvo*, s. 24.

⁹⁶ Přijímací zkoušky se skládají ze 3 předmětů. Ve většině případů jsou to speciální disciplína odpovídající zaměření postgraduálního programu, filozofie a cizí jazyk.

⁹⁷ Postanovlenie ot 24. 09. 2013. N 842. *O porjadke prisuzhdeniia uchenyh stepenei*, § 1.

⁹⁸ Rossijskaia akademiia nauk, *Spravochnik 2007*.

činnosti. K přijímacímu pohovoru také musí být předloženy články, patentované vynálezy a monografie publikované v recenzovaných vědeckých časopisech a také plán přípravy disertační práce. Disertační práce se před obhajobou nejčastěji prezentuje ve formě publikované monografie, tj. vědecké knižní publikace obsahující úplné a komplexní studium daného tématu, která prošla vědeckým recenzním řízením.⁹⁹

Přípravou vysoce kvalifikovaných pracovníků v oblasti medicíny a farmaceutiky se zabývá dvouletá *ordinatura* (residency), do které mohou nastoupit pouze osoby s vyšším lékařským nebo farmaceutickým vzděláním po pětiletém *specialitetu*. Po absolvování *ordinatury* se vydává certifikát umožňující vykonávat samostatnou lékařskou praxi ve vybraném oboru.¹⁰⁰ Výuka probíhá v souladu s individuálním plánem, který předpokládá účast na přednáškách a konferencích, jakož i absolvování průběžných testů z hlavní specializace a souvisejících předmětů. *Ordinatura* umožňuje nástup do *aspirantury* jakožto poslední fáze při získávání vysokoškolského vzdělání v oblasti medicíny, která připravuje vysokoškolských učitelů a kvalifikovaných vědeckých pracovníků.¹⁰¹

Assistentura-stazhirovka (stáž v roli asistenta) po *magistrature* nebo *specialitetu* v prezenční formě připravuje nejvyšší kvalifikace pro tvůrčí činnosti akademických a uměleckých pracovníků.¹⁰² Dvouletá výuka poskytuje příležitosti zlepšit tvůrčí schopnosti a získání osvědčení dává právo na kariérní růst a případné zvýšení platu při zaměstnání ve státních organizacích. Forma závěrečné práce může mít různé podoby jako je například veřejný projev, koncert, výstava, prezentace filmu apod.¹⁰³

4.2. Formy studia

S ohledem na potřeby studentů a obsahy studijních plánů nabízejí jak soukromé, tak i státní ruské vysoké školy *prezenční, kombinovanou, večerní a distanční* formy studia.¹⁰⁴ Během prezenčního studia probíhají všechny kurzy přímo na univerzitě ve všední dny, což neumožňuje kombinovat studium s jinými aktivitami, například s prací. Studium zahrnuje

⁹⁹ Zakon ot 22. 08. 1996. N 125-FZ. *O vysshem i poslevuzovskom professionalnom obrazovanii*, § 19.

¹⁰⁰ Nepodařilo se najít názvy stupňů dosaženého vzdělání v případě lékařů. Webové stránky jednotlivých univerzit ve složce pro uchazeče deklarují získanou kvalifikaci jako *všeobecný lékař, dětský lékař, epidemiolog, zubní lékař, klinický psycholog* atd., přičemž názvy kvalifikací se na jednotlivých univerzitách odlišují.

¹⁰¹ Prikaz Minzdrava Rossii ot 11. 05. 2017. N 212. *Ob utverzhenii poryadka priema na obuchenie po obrazovatel'nym programmam vysshego obrazovaniya - programmam ordinatury*, § 1.

¹⁰² Zákon 273-FZ. *Ob obrazovaniji Rossijskoj federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 69.

¹⁰³ *Assistentura* [online], [cit. 2021-02-15].

¹⁰⁴ Zákon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskoj federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, §17.

osobní kontakt učitelů se studenty během přednášek, seminářů a praktických cvičení. Při kombinovaném studiu tráví studenti při výuce pouze 30 % času a zbývajících 70 % je věnováno samostudiu v souladu s vzdělávacím plánem vysoké školy. Některé obory, například lékařské, kombinované studium nepředpokládají. Z názvu předposlední formy studia je patrné, že se od formy kombinované odlišuje tím, že studenti tráví ve škole každý všední den večer nebo o víkendech, z důvodu čehož mají delší osobní kontakt s vyučujícími a méně času je věnováno samostudiu. Distanční forma studia předpokládá výuku ve formátu online a samostudium s dojížděním pouze na zápochty, zkoušky, státní závěrečné zkoušky a obhajobu kvalifikační práce.¹⁰⁵

4.3. Podmínky přijetí

Nástup na vysokou školu předpokládá ukončené úplné střední vzdělání, které trvá 11 let na středních školách, lyceích nebo gymnasiích.¹⁰⁶ Přijímací řízení se provádí na základě výsledků *EGE*¹⁰⁷ (jednotné státní zkoušky), s výjimkou uměleckých a sportovních oborů a studijních programů policejní akademie. Na tyto obory se provádí přijímací zkoušky tvůrčího a profesního zaměření, jejichž výsledky jsou zohledňovány spolu s výsledky jednotné státní zkoušky.¹⁰⁸

Existují zvláštní podmínky přijetí bez přijímacích zkoušek pro vítězové celostátní a mezinárodní olympiády žáků středních škol, pokud zaměření olympiády odpovídá oboru, na který se uchazeč hlásí. Na obory tělesné výchovy a sportu mohou být přijati bez přijímacích zkoušek medailisté olympijských a paralympijských her, mistři světa a mistři Evropy. Stát také přiděluje bezplatná místa zdravotně postiženým.¹⁰⁹ Uchazečům, kteří nemají možnosti platit za studium, se nabízí tzv. *celevoje obuchenie* neboli studium „na dohodu“. Takový typ studia je pokračováním sovětské tradice, kdy studentovi za studium platila konkrétní organizace a po ukončení studia absolvent se zavazoval pro tuto organizaci pracovat

¹⁰⁵ *Formy obuchenia* [online]. [cit. 2021-02-15].

¹⁰⁶ Na rozdíl od třináctiletého předuniverzitního vzdělávání v České republice, v Ruské federaci takové vzdělávání trvá 11 let a zahrnuje čtyřleté studium na *základní škole*, pětileté tzv. *všeobecné vzdělávání* a dvouleté *všeobecné úplné vzdělávání*.

¹⁰⁷ Jednotná státní zkouška se skládá z 15 všeobecně vzdělávacích předmětů. Dva z nich (ruský jazyk a matematika) jsou povinné. Ostatní předměty si žáci volí samostatně na základě požadavků vysoké školy na kterou plánují nastoupit. Za každý z předmětů lze získat maximálně 100 bodů, ale minimální počet bodů u každého předmětu je stanoven zvlášť. Výsledky jednotné státní zkoušky jsou platné po dobu 4 let od získání výsledků zkoušky. Pro více informací: ege.edu.ru/ru/main/main_item/ [online].

¹⁰⁸ Zákon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskojji federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 70.

¹⁰⁹ Tamtéž, § 71.

po dobu, která je stanovena dohodou podepsanou třemi stranami: studentem, organizací nebo podnikem a vzdělávací institucí. Studium „na dohodu” se běžně uskutečňuje v oblasti zemědělství, dopravy, strojírenství a medicíny a zřejmě řeší problém nedostatku personálu, kterému čelí jak státní, tak i soukromé podniky.¹¹⁰

4.4. Akreditace

Po připojení do evropského vzdělávacího prostoru byla vypracována Ruskou federací řada iniciativ a předpisů s cílem vyvinout nové vzdělávací standardy se zapojením studentů a zaměstnavatelů do hodnocení kvality vzdělávání na vysokých školách. V dnešní době je systém akreditace charakterizován svojí rozmanitostí. Vysoké školy získávají hodnocení podle systémů *státní akreditace*, *akreditace ze strany odborných organizací* a *akreditace mezinárodní*.

Systém *státní akreditace* pravidelně kontroluje a potvrzuje, zda je aktuální stav vzdělávací činnosti uskutečněné v rámci programů odborného vzdělávání v souladu s požadavky *Federalnogo gosudarstvennogo obrazovatel'nogo standarta* (Federálního státního vzdělávacího standardu). Pro implementaci každého standardu musí vzdělávací instituce vypracovat program obsahující studijní plány, sylabus, časovou zátěž jednotlivých předmětů a kurzů a také seznam studijní literatury. Státní akreditace, povinná pro všechny vzdělávací instituce, se uskutečňuje *Federalnoi sluzhboi kontroliia v oblasti obrazovaniia* (Federální službou pro dohled v oblasti vzdělávání a vědy), která v případě úspěšné kontroly vydává osvědčení platné po dobu 6 let. V případě odchýlení od požadavků *Federalních standardů* má *Federální služba* právo vydávat pokyny, provádět neplánované kontroly kvality vzdělávání a také pozastavit nebo zrušit akreditaci.¹¹¹

Akreditace ze strany odborných organizací představuje hodnocení a uznávání kvality programů odborného vzdělávání s ohledem na dodržování požadavků trhu práce a profesních standardů. Takový způsob akreditace se provádí nezávislými organizacemi, sdružením zaměstnavatelů nebo jimi pověřenými organizacemi dobrovolně a nepředpokládá žádné závazky ze strany státu. Na rozdíl od státní akreditace, která opravňuje vzdělávací instituce vyučovat a vydávat diplomy, úkolem výše popsané akreditace je stimulovat rozvoj vzdělávacích institucí, zlepšovat kvalitu vzdělávání a podporovat úspěch jednotlivých

¹¹⁰ *Chito takoje celevoje obuchenije?* [online], [cit. 2020-09-03].

¹¹¹ *Zakon 273-FZ. Ob obrazovaniji Rossijskoj federacii ot 29. 12. 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 92.

vysokých škol jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni.¹¹² Příkladem takového typu může být akreditace na podporu inženýrského vzdělávání *Associaciia inzhenernogo obrazovaniia v Rossii* (Asociace inženýrského vzdělávání Ruské federace)¹¹³ a *Associaciia yuristov v Rossii* (Asociace právníků Ruské federace), která se zajímá o lepší kvalitu právního vzdělávání a kultury.¹¹⁴

Přidělení *mezinárodní akreditace* má pozitivní vliv na postavení univerzity v ratingu vysokých škol a na připravenost jiných vysokých škol rozvíjet partnerství pro zvýšení mobility za účelem studia nebo výzkumné práce. Shodu jednotlivých vzdělávacích programů s mezinárodními a evropskými normami kvality vzdělávání kontrolují mezinárodní akreditační agentury - členy již zmíněné *Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství ENQA*.¹¹⁵ V roce 2021 mají již 43 vysoké školy po celé Ruské federaci mezinárodní institucionální akreditaci.¹¹⁶ Na kontrole kvality studijních programů v rámci jediného prostoru vysokoškolského vzdělávání se podílí i registrována v *EQAR* ruská organizace *National Centre for Public Accreditation NCPA*, což vypovídá o zájmu účasti Ruské federace v aktivitách Boloňského procesu.¹¹⁷

¹¹² Tamtéž, § 96.

¹¹³ *Mission of the Association for Engineering Education of Russia* [online].

¹¹⁴ *Activities of association of lawyers of Russia* [online].

¹¹⁵ Seznam více než 45 akreditačních agentur z různých zemí je přístupný na webových stránkách *Evropského registru pro zajištění kvality ve vyšším vzdělávání EQAR* (European Quality Assurance Register in Higher Education). Pro více informace: eqar.eu/register/agencies/ [online].

¹¹⁶ *Database of External Quality Assurance Results* [online], [cit. 2021-02-16].

¹¹⁷ *NCPA - National Centre for Public Accreditation* [online], [cit. 2021-02-16].

5. Systém vysokoškolského vzdělávání v České republice

Boloňská univerzita založená v roce 1088¹¹⁸ spojením klášterní a právnické školy je považována za nejstarší a nejvlivnější univerzitu v Evropě. Ze tří církevních škol vznikla i univerzita v Paříži. Na základě existence velmi vyspělé katedrální školy, dobrých mezinárodních vztahů Karla IV., společně s výhodnou polohou a společenskými podmínkami byla v roce 1348 založena první středoevropská univerzita v Praze. Pražské „studium generale“, známé po celé říši a rozdělené na fakulty, navštěvovali studenti z různých zemí, nejvíce ale z Anglie, Francie, Uherska a Polska.¹¹⁹ Studium se skládalo především z přednášek a veřejných disputací, které představovaly výcvik argumentace a logického myšlení. Na artistické fakultě se poprvé začaly udělovat vědecké hodnosti jako *Bakalářství* a *Magisterium*. Později bylo možné získávat *Doktoráty* i na jiných fakultách: právnické, lékařské nebo teologické. Univerzity té doby se samozřejmě opíraly o *Písmo svaté* a Aristotelská díla přizpůsobená církevnímu učení, proto nejvyšší fakultou byla fakulta teologická, kde výuka trvala až 12 let s následným dosažením hodnosti *Doktorátu teologie*.¹²⁰

Období renesance, charakterizované svým důrazem na poznání a lidský život, vyvolalo změny v vysokém školství po celé Evropě. Tak humanismus pronikl i na Karlovou univerzitu, kde se od 16. století začaly přednášet praktická etika, psychologie a přírodní vědy. Práva univerzity získala také Olomoucká kolej složená z gymnázia, teologické a filosofické fakulty. V roce 1654 se sloučily Klementinum a Karlova univerzita do jedné vzdělávací instituce.¹²¹

Rozkvět vysokého školství je v českých zemích spojen s německým novohumanistickým hnutím 18. století. V této době univerzity vzdálené od praktické výuky přestaly být pod správou církví a začaly se rozvíjet přírodovědecké výzkumy. Reformy státní správy habsburské říše vyžadovaly kvalifikovaný lidský kapitál, který poskytovaly právě univerzity.¹²²

V té době silné propojení umění a vědy způsobilo založení mnoha technických škol a akademií. Tak v roce 1707 bylo založeno svého druhu první *České vysoké učení technické v Praze*, původně pojmenované *Stavovská inženýrská škola*, které studentům nabízelo výuku

¹¹⁸ *The numbers of history* [online], [cit. 2021-04-21].

¹¹⁹ NOVOTNÁ, J. *Vývoj vysokých škol. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, s. 104-105.

¹²⁰ Tamtéž, s. 107-108.

¹²¹ Tamtéž, s. 110.

¹²² ČERMÁK, K. *Krátké dějiny české vzdělanosti národní*, s. 24.

na stavebním, strojním a chemickém oboru, a v druhé polovině 19. století vznikly z technických učilišť *Česká technická vysoká škola v Brně* a *Technická univerzita v Ostravě*.¹²³

Pro období první republiky byla charakteristická svoboda učení a otevřený přístup na vysoké školy příslušníkům všech vrstev a ženám, ve skutečnosti se ale přednost dávala vrstvám majetnějším a ženám bylo dovoleno studovat pouze některé humanitní a lékařské obory. V Praze a Brně, dvou vzdělávacích centrech Čech a Moravy, se otevřely další vysoké školy. V Brně vznikla *Vysoká škola zvěrolékařská, Masarykova univerzita* a *Mendelova univerzita* a v Praze otevřela své dveře *Vysoká škola obchodní*. Další vývoj vysokého školství byl pozastaven nacistickou okupací v letech 1939 – 1945 započatý uzavřením vysokých škol s následným vysláním více než 1 000 studentů do koncentračních táborů. Až v prvním školním roce po konci druhé světové války byly znovu otevřeny brány vysokých škol pro všechny zájemce o studium.¹²⁴

Komunistická nadvláda do českého vysokého školství přinesla jak pozitivní, tak i negativní aspekty. Navzdory vzniku *Vysoké školy chemicko-technologické v Pardubicích*, *Vysoké školy strojní v Ostravě*, *Vysoké školy strojní a elektrotechnické v Plzni* a jiných vysokých škol zaměřených na strojírenský a chemický průmysl, o který se nejvíce zajímal komunismus, zhoršila se kvalita vzdělávacího procesu z důvodu zavedení povinných přednášek marxismu-leninismu a vykořenění z výuky nevhodných pro ideologii informací s cílem vychovat „*mladou inteligenci, oddanou lidově demokratickému zřízení*“.¹²⁵ Příjem studentů se mj. uskutečňoval ne na základě schopností a nadání, nýbrž za základě pohovorů o vztahu uchazeče k politickému systému a příslušnosti jeho rodiny ke komunistické straně.

Nashromážděné problémy se začaly postupně řešit se změnou politické situace v 90. letech, kdy se na univerzity vrátily akademické svobody a založením *Západočeské univerzity v Plzni*, *Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích* a *Slezské univerzity v Opavě* se zvýšil počet veřejných vysokých škol po celé republice.¹²⁶ Vývoj českého vysokého školství byl také charakterizován otevřeností univerzit velkému počtu posluchačů bez závislosti na politických názorech nebo majetnosti a výraznou internacionalizací. Po rozpadu Sovětského svazu, kde bylo studium v zahraničí povoleno pouze studentům patřícím do socialistického tábora a pouze v zemích se socialistickou orientací v kruhu

¹²³ BĚLINA, P. *Dějiny zemí koruny české. Od nástupu osvícenství po naši dobu*, s. 191.

¹²⁴ NOVOTNÁ, J. *Vývoj vysokých škol. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, s. 118-119.

¹²⁵ SMOLANOVÁ, T. *Terciární vzdělávání*, s. 19.

¹²⁶ ŠÁDA, P. *České univerzity v historické perspektivě* [online], [cit. 2020-10-15].

politicky pověřených lidí, získala otázka studia v zahraničí otevřenější charakter. Skutečný nárůst mobility, zejména do západních univerzit, však začal až na přelomu století po připojení České republiky do Boloňského procesu v roce 1999.¹²⁷

Některé aspekty jako jsou vysoká míra autonomie univerzit, kreditní systém a představa o zavedení bakalářského studia zpět byly realizovány bez ohledu na Boloňský proces, ale právě připojení do jediného prostoru vysokoškolského vzdělávání poskytlo půdu pro zásadní změny, které byly již započaty legislativními úpravami.¹²⁸ V dnešní době vysoké školy v České republice podléhají zákonu č. *111/1998 Sb. O vysokých školách*, který zachovává diverzitu národního vzdělávacího systému a zároveň zvyšuje jeho přístupnost pro zájemci z jiných zemí, a to jak v rámci mezinárodní studentské nebo akademické mobility, tak i v rámci uznávání dosaženého vzdělání nebo kreditů.

5.1. Struktura vysokého školství v České republice

V České republice se vysoké školy rozlišují podle typů poskytovaných akreditovaných studijních programů na vysoké školy *univerzitního* a *neuniverzitního* typu. Univerzitní vysoké školy se člení na fakulty, katedry a jiná zařízení pro vzdělávací, výzkumnou, inovační, uměleckou nebo další činnost a mohou uskutečňovat všechny typy studijních programů. Takové školy smějí používat označení *univerzita*. Naopak neuniverzitní vysoké školy univerzitami se nazývat nesmějí a na fakulty se nečlení. Mohou uskutečňovat pouze bakalářské a magisterské studijní programy a v souvislosti s tím výzkumnou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost.¹²⁹

Z hlediska právní formy můžeme také rozlišit 26 *veřejných vysokých škol*, 2 *státní* a 33 *soukromé vysoké školy*. Veřejné vysoké školy, jakož i státní policejní a vojenská školy, jsou řízeny zákonem a financovány ze státního rozpočtu. S ohledem na zaměření státních škol, je tam přednášeno pouze v českém jazyce. Jazyk výuky na veřejných vysokých školách záleží na studijním programu, který si zvolí student. Všechny programy uskutečněné v českém jazyce jsou dostupné bez poplatků na základě splnění podmínek přijímacího řízení, naopak programy v anglickém nebo jiných jazycích jsou placené a výše školného každá fakulta stanoví zvlášť. Na rozdíl od veřejných a státních vysokých škol, soukromé vysoké školy

¹²⁷ ŠMÍDOVÁ, M. *Internacionalizace vysokého školství: Zahraniční mobilita studentů v ČR z pohledu výzkumu Eurostudent IV*, s. 31-32.

¹²⁸ ŠŤASTNÁ, V. *Boloňský proces – vývoj v Evropě a v ČR*, s. 13.

¹²⁹ Zákon 111/1998Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) v platném znění*, § 2 odst. 3-5.

nejsou financovány státem, nýbrž z vlastních zdrojů, a zřizovány na základě státního souhlasu ministerstva. Kromě toho se na tomto typu vysokých škol platí školné.¹³⁰

Na vysokých školách České republiky trvá akademický rok 12 měsíců a člení se na semestry, bloky a prázdniny. Semestry a bloky se sestávají z období výuky a končí zkouškovým obdobím. Začátek a průběh akademického roku stanoví rektor ve formě *harmonogramu akademického roku*, který se zveřejňuje na webových stránkách jednotlivých vysokých škol.¹³¹ Z harmonogramů akademického roku 2020/2021 vybraných vysokých škol je patrné, že výuka v prvním semestru začíná v září a končí v lednu nebo v únoru a výuka v letním semestru začíná v lednu nebo únoru a končí na konci května. Zimní prázdniny na každé vysoké škole jsou spojeny s oslavou Vánoc a Silvestra a trvají od konce prosince do začátku ledna. Letní prázdniny začínají v červnu a končí posledním dnem srpna.¹³²

Na vysokých školách České republiky je v souladu s ustanovením Boloňského procesu implementován Evropský systém přenosu a akumulace kreditů. Kreditem se rozumí „kvantitativní vyjádření studijní zátěže určité části studia“.¹³³ Za každý semestr studenti musí získat určitý počet kreditů.¹³⁴ Získání počtu kreditů stanovených studijním programem, absolvování státních zkoušek a obhajoba kvalifikační práce poté vyústí v obdržení diplomu a získání akademického titulu.¹³⁵

5.1.1. Graduální studium

V akademickém roce 2020/2021 studuje v České republice celkem 299 396 studentů bakalářské, magisterské, magisterské navazující a doktorské studijní programy za účelem získání akademického titulu jak na veřejných, tak i na soukromých vysokých školách.¹³⁶

Standardní doba *bakalářského* studia, které je zaměřeno na přípravu k výkonu povolání nebo ke studiu v magisterském studijním programu, je na českých vysokých školách 3 roky s výjimkou některých čtyřletých technických oborů jako jsou například stavební nebo

¹³⁰ *Přehled vysokých škol v ČR* [online], [cit. 2020-10-18].

¹³¹ Zákon 111/1998Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* v platném znění, § 53.

¹³² Pro více informací: upol.cz/studenti/studium/harmonogram-akademickeho-roku/, cuni.cz/uk-3952.html, zcu.cz/cs/Students/schedule.html, slu.cz/fpf/cz/file/cul/f1e09074-5825-4754-aed4-238225126f71, ujep.cz/wp-content/uploads/2020/11/Hramonogram-UJEP-20_21_10112020.pdf [online].

¹³³ Zákon 111/1998Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* v platném znění, § 49 odst. 1.

¹³⁴ Většinou je to 30 kreditů.

¹³⁵ *Podkladová analýza k Implementaci Evropského kreditového systému (ECTS) ve vzdělávací činnosti veřejných, soukromých a státních vysokých škol v České republice*, s. 5.

¹³⁶ *Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol* [online], [cit. 2021-03-15].

strojn inženýrství. Pro absolvování bkalrnskho studia student musí získat minimln 180 kreditů za celou dobu studia, složit státní zvren zkouky z několika odborných předmětů a obhájit bkalrskou práci. Po splnění daných podmínek absolventům se vydává diplom o vysokokolskm vzdělání s udlenm akademického titulu **Bc.** (bkalr) nebo **BcA.** (bkalr umění).¹³⁷

Na bkalrsk studijní programy navazují programy *magistersk*, kter jsou především zamren na „získání teoretických i praktických pozntek založených na soudobm stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvldnut jejich aplikace a na rozvinut schopností k tvrc cinnosti a v oblasti umění jsou zamreny na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu.“¹³⁸ Tzv. navazující magistersk studium navzan na studium bkalrsk trvá nejméně jeden a nejvýše tři roky. V tom ppad, kdy magistersk studijní program nenavazuje na studijní program bkalrsk, je standardn doba studia nejméně čtyři a nejvýše est rok, jak je tomu v ppad lkarskch, právnických a jiných studijních programů. Po sloen státní zvren zkouky a obhajobě diplomov práce nebo státní rigorózní zkouky na oborech všeobecného, zubního a veterinárního lkarstv a veterinární hygieny absolventům se vydává diplomy opatření státním znakem esk republiky a se udělují tituly:

- „V oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství se uděluje titul **inženýr** ve zkratce **Ing.** uvdn před jménem,
- V oblasti architektury **inženýr architekt** ve zkratce **Ing. arch.** uvdn před jménem,
- V oblasti všeobecného lkarstv titul **doktora medicíny** ve zkratce **MUDr.** uvdn před jménem,
- V oblasti zubního lkarstv **doktor zubního lkarstv** ve zkratce **MDDr.** uvdn před jménem,
- V oblasti veterinárního lkarstv a veterinární hygieny **doktor veterinární medicíny** ve zkratce **MVDr.** uvdn před jménem,
- V oblasti umění **magistr umění** ve zkratce **MgA.** uvdn před jménem,
- V ostatních oblastech **magistr** ve zkratce **Mgr.** uvdn před jménem.“¹³⁹

¹³⁷ Zákon 111/1998Sb. Zákon o vysokých školách a o záměně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) v platném znění, § 45.

¹³⁸ Tamtéž, § 46 odst. 1.

¹³⁹ Tamtéž, § 46 odst. 4.

Za poplatek stanovený vysokou školou mohou absolventi magisterských studijních programů obhájit rigorózní práci, která společně se složením rigorózní zkoušky vede k získání akademických titulů:

- „V oblasti práva **doktor práv** ve zkratce **JUDr.** uváděné před jménem,
- V oblasti humanitních, pedagogických a společenských věd **doktor filozofie** ve zkratce **PhDr.** uváděné před jménem,
- V oblasti přírodních věd **doktor přírodních věd** ve zkratce **RNDr.** uváděné před jménem,
- V oblasti farmacie **doktor farmacie** ve zkratce **PharmDr.** uváděné před jménem,
- V oblasti teologie **licenciát teologie** ve zkratce **ThLic.** uváděné před jménem nebo **doktor teologie** ve zkratce **ThDr.** uváděné před jménem.”¹⁴⁰

5.1.2. Postgraduální studium

Ukončené magisterské vzdělání umožňuje studium v rámci tří až čtyřletých *doktorských studijních programů*, kde podle individuálního studijního plánu a pod vedením školitele studenti uskutečňují vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost. Akademický titul **doktor** ve zkratce **PhD.** uváděný za jménem se absolventům uděluje po veřejném obhájení disertační práce a složení státní doktorské zkoušky.¹⁴¹

5.2. Formy studia

Vysokoškolské vzdělání má v České republice *prezenční, distanční* nebo *kombinovanou* formu studia. Je třeba poznamenat, že vzdělání dosažené ve kterékoli formě studia se pokládá za rovnocenné. Prezenční nebo také denní forma studia se uskutečňuje ve všední dny v průběhu školního roku ve formě přednášek, seminářů, cvičení, praxí a laboratorních prací. Když hovoříme o distanční formě studia, jedná se o samostudium uskutečňované prostřednictvím příslušného software, v němž se provádí přednášky, semináře a individuální konzultace v prostředí on-line. Kombinovaná neboli dálková forma studia kromě samostudia přináší studentům přímý kontakt s vyučujícími, a to převážně o víkendech.¹⁴²

¹⁴⁰ Tamtéž, § 46 odst. 5.

¹⁴¹ Tamtéž, § 47.

¹⁴² Zákon 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, § 25.

5.3. Podmínky přijetí

Podat přihlášky na vysokou školu a zúčastnit se přijímacího řízení mohou absolventi středních škol, kteří mají potvrzení o ukončeném středním vzdělání s maturitní zkouškou. Přihlášky ke studiu se většinou podávají do konce února nebo března daného kalendářního roku za poplatků ve výši do 700 Kč. Podmínky přijímacího řízení, včetně zdravotní způsobilosti uchazeče, a obsah přijímacích zkoušek určuje vysoká škola, zejména přijímací komise příslušné katedry. Na některé vysoké školy se skládají zkoušky buď v ústní nebo písemné formě, na jiné vysoké školy stačí doložit *maturitní vysvědčení*.¹⁴³ Co se týká některých uměleckých oborů, mohou tam být přijati uchazeči s vyšším odborným vzděláním v konzervatoři nebo dokonce i bez dosaženého středního vzdělání, a to jen ve výjimečných případech.¹⁴⁴ Na doktorský studium mohou být přijati pouze uchazeči mající ukončené magisterské vzdělání. V případě uchazečů, kteří získali střední nebo vysokoškolské vzdělání v zahraničí a uchází se o přijetí ke studiu v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu v České republice, musí své vzdělání „uznat“ (nostrifikovat), a tím dokázat jeho rovnocennost českému vzdělání.¹⁴⁵

5.4. Akreditace

Na kvalitu vzdělávací a tvůrčí činnosti, kterou zajišťují vysoké školy, dohlíží *Akreditační úřad* se sídlem v Praze, jehož cílem je rozhodnutí o přidělení *institucionální akreditace* vysoké škole za účelem „vytváření a uskutečnění určeného typu nebo určených typů studijních programů v určené oblasti nebo v určených oblastech vzdělávání“¹⁴⁶ nebo o přidělení *akreditace studijnímu programu*, „jehož absolvováním se bezprostředně naplňují odborné předpoklady pro výkon regulovaného povolání“.¹⁴⁷ Akreditační úřad je také oprávněn udělovat desetiletou *akreditaci habilitačního řízení a řízení ke jmenování profesorem*.¹⁴⁸ Akreditace studijního programu, stejně jako institucionální akreditace, se uděluje na dobu 10 let s možností prodloužení a zaniká odnětím akreditace z důvodu nesplnění vzdělávacích standardů obsažených v § 78a *Zákona 111/1998Sb. o vysokých školách* nebo

¹⁴³ BAČÁKOVÁ, M. *Vzdělávání v České republice*, s. 25.

¹⁴⁴ Zákon 111/1998Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* v platném znění, § 48 odst. 1-2.

¹⁴⁵ Tamtéž, § 48 odst. 3-5.

¹⁴⁶ Tamtéž, § 78 odst. 1.

¹⁴⁷ Tamtéž, § 78 odst. 6.

¹⁴⁸ Tamtéž, § 82 odst. 7.

uplynutím doby platnosti akreditace. V případě zániku akreditace studijního programu nebo institucionální akreditace umožňují vysoké školy studentům pokračování ve studiu na dostudování nebo zajišťují pokračování ve studiu na stejném nebo obdobném studijním programu na jiné vysoké škole.¹⁴⁹

Kvalitu studijních programů na českých vysokých školách mohou na základě podnětu ministra nebo v případě závažného důvodu provádět mezinárodní všeobecně uznávané hodnotící agentury zařazené do již zmíněného *Evropského registru agentur zabezpečujících kvalitu EQAR* nebo agentury-členové *Evropské asociace pro zabezpečování kvality ve vysokém školství ENQA*.¹⁵⁰ V roce 2021 má mezinárodní institucionální akreditaci 7 vysokých škol po celé České republice.¹⁵¹

¹⁴⁹ Tamtéž, § 80 odst. 1 a odst. 5., § 81b odst. 1 a odst. 4.

¹⁵⁰ Tamtéž, § 84 odst. 2-3.

¹⁵¹ *Database of External Quality Assurance Results* [online], [cit. 2021-03-20].

6. Srovnání systémů vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice

Před porovnáním dvou systémů vysokoškolského vzdělávání podrobně popsaných ve dvou předchozích kapitolách, je třeba zdůraznit, že navzdory bohatší historii vysokého školství v České republice, mají v dnešní době obě země na svém území velký počet historických univerzit a své národní vzdělávací systémy, díky kterým se ruské a české vzdělávání považují za nejkvalitnější na světě. Důkazem toho může být seznam nejprestižnějších vysokých škol, kde se mezi 500 nejlepšími zařadilo 17 ruských a 3 české vysoké školy.¹⁵²

V níže uvedených tabulkách, které zdůrazňují nejdůležitější charakteristiky vysokoškolských systémů Ruské federace a České republiky, lze spatřovat jak rozdílné, tak i některé podobné aspekty.

<i>Struktura vysokého školství</i>	V Ruské federaci	V České republice
Typy vysokých škol	Univerzity / instituty	Vysoké školy univerzitního / neuniverzitního typu
Dělení vysokých škol podle zřizovatele	Vysoké školy státní / soukromé	Vysoké školy státní / veřejné / soukromé
Poplatky spojené se studiem	<ul style="list-style-type: none"> • Státní vysoké školy: bez poplatků při splnění podmínek přijímacího řízení / při studiu „na dohodu“ • Soukromé vysoké školy: platí se školné 	<ul style="list-style-type: none"> • Státní a veřejné vysoké školy: bez poplatků • Soukromé vysoké školy: platí se školné
Členění akademického roku	Semestry / prázdniny	Semestry / bloky / prázdniny
Jednotka pracovní zátěže	Akademická hodina	Kredit

Tab. 1. Srovnání struktury vysokého školství v Ruské federaci a České republice

Tab. 1 ukazuje, že vysoké školy jsou v obou zemích rozděleny do dvou typů. V Ruské federaci se jedná o *univerzity* a *instituty*, které se liší pouze zaměřením studovaných oborů, zatímco v České republice jde o vysoké školy *univerzitního* a *neuniverzitního* typu, kde je realizace všech vzdělávacích a výzkumných programů možná pouze na univerzitách, zatímco na „ne univerzitách“ se uskutečňují pouze bakalářské a magisterské studijní programy zaměřené na přípravu studentů k uplatnění se v komerční sféře.

¹⁵² QS World University Rankings [online], [cit. 2021-03-22].

Rozdělení vysokých škol podle zřizovatele je také odlišné. V Ruské federaci patří vojenské, policejní a všechny nesoukromé vysoké školy ke *státním vysokým školám*, zatímco v České republice vedle *soukromých* vysokých škol existují také *státní* a *veřejné* vysoké školy.

Podmínky studia s ohledem na poplatky s tím spojené se v obou zemích striktně rozlišují. V Ruské federaci může být studium na státních vysokých školách jak bezplatné, tak i za poplatek. Studium za poplatek se vysvětluje malým počtem volných bezplatných míst financovaných státem, vysokou hranicí minimálního celkového počtu získaných bodů pro přijetí na nejlepší univerzity a vysokou konkurencí kvůli velkému počtu absolventů v dané zemi. Situaci zlepšuje možnost studia „na dohodu“ od organizace, která platí školné. Absolventi vysokých škol se ale musejí v této organizaci zavázat na dobu od 2 do 3 let nebo jí vrátit dluh ve výši částky vynaložené za školné. V České republice je při splnění podmínek přijímacího řízení studium na veřejných a státních vysokých školách bezplatné. Studenti jsou ale přijímáni jen do výše ministerstvem stanovených početních kvót.

Jak v Ruské federaci, tak i v České republice je akademický rok rozdělen na *zimní* a *letní semestry* trvající od 4 do 5 měsíců. V obou zemích jsou prázdniny spojené se zimními svátky a letními měsíci. Jednotka pracovní zátěže je v Ruské federaci dána *akademickou hodinou*, v České republice je naopak počtem *kreditů*, což ale není překážkou mobility, protože obě jednotky lze přepočítat v rámci nostrifikace zahraničních dokladů o vzdělání.

Formy studia	V Ruské federaci	V České republice
	Prezenční	Prezenční
	Kombinovaná	Kombinovaná
	Distanční	Distanční
	Večerní	

Tab. 2. Srovnání forem studia na vysokých školách v Ruské federaci a České republice

Z *tab. 2.* je patrné, že formy studia jsou v Ruské federaci a České republice velmi podobné. Jediným rozdílem je, že v Ruské federaci stále existuje *večerní* forma studia navazující na večerní formu studia na středních školách, na nichž studují dospělí, kteří z některých důvodů nezískali úplné střední vzdělání v době dospívání.¹⁵³

¹⁵³ Zákon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskojij federacii ot 29 dekabryja 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*, § 5.

<i>Studium v graduálních a postgraduálních studijních programech</i>	V Ruské federaci	V České republice
Graduální studium	Studium: bakalavriat Dosažený stupeň: Bakalavr Délka: 4 roky	Studium: bakalářské Získané tituly: Bc. / BcA. Délka: 3-4 roky
	Studium: magistratura Dosažený stupeň: Magistr Délka: 2 roky	Studium: magisterské Získané tituly: Ing. / Ing. arch. / MUDr. / MDDr. / MVDr. / MgA. / Mgr. Délka: 2 roky / 4-6 let
	Studium: specialitet Dosažený stupeň: Diplomirovannyi specialist Délka: 5 let	Studium: magisterské (rigorózní) Získané tituly: JUDr. / PhDr. / RNDr. / PharmDr. /ThLic. / ThDr.
Postgraduální studium	Studium: aspirantura Dosažený stupeň: Kandidat nauk Délka: 3 roky	Studium: doktorské Získané tituly: PhD.
	Studium: doktorantura Dosažený stupeň: Doktor nauk Délka: 3 roky	
	Studium: ordinatura Délka: 2 roky	
	Studium: assistentura - stazhirova Délka: 3 roky	

Tab. 3. Srovnání stupňů dosaženého vzdělání v Ruské federaci a titulů v České republice

Podle údajů z *tab. 3* lze mluvit o různých typech studijních programů nabízených vysokými školami těchto dvou zemí. V Ruské federaci existují 3 typy graduálních studijních programů, z nichž pouze čtyřletý *bakalavriat* a dvouletá *magistratura* jsou přizpůsobeny Boloňskému procesu. I když studijní program *specialitet* lze podle délky studia přirovnat k českému magisterskému studijnímu programu, je ale těžko srovnatelný s jinými světovými studijními programy v rámci mobility na pracovním trhu. Navzdory tomu, že se Ruská federace k Boloňskému procesu připojila v roce 2003, ruský pracovní trh stále není zvyklý na dělení (především technických) oborů na bakalářské a magisterské stupně, které sice byly ukotveny zákonem, ve skutečnosti ale nebyly plně implementovány. Stále probíhají diskuse týkající se skutečné potřeby odstranit *specialitet* ze vzdělávacích programů, protože zaměstnavatelé stále dávají přednost magistrům nebo specialistům a považují vzdělání získané v rámci *bakalavriata* za „neúplné“.¹⁵⁴ V České republice je naopak bakalářské,

¹⁵⁴ Putin usomnilsia v razdelenii obrazovaniia na bakalavriat i magistraturu [online], [cit. 2021-03-21].

magisterské nebo postgraduální vzdělání jak pro českého, tak i pro zahraničního zaměstnavatele srozumitelné a nepředstavuje problém při mobilitě na trhu práce přinejmenším v rámci Evropského prostoru.

Pokud jde o postgraduální vzdělávání v Ruské federaci, je absolventům programů magistratury nebo specialitetu umožněn nástup do *aspirantury* nacházející se na jednom stupni s českým doktorským studiem. Po aspiranture následuje *doktorantura* zaměřená spíše na přípravu vědecko-pedagogických pracovníků, která se nachází o stupeň výš než české doktorské studium. V obou zemích je také odlišná postgraduální příprava lékařů a uměleckých pracovníků.

Je důležité zmínit skutečnost, že se na rozdíl od České republiky, v Ruské federaci se nepoužívají tituly jako takové, nepíší se na dokladech totožnosti a nepoužívají se k oslovení. Lze se setkat pouze s úplným zněním dosažené kvalifikace, a to jen na dveřích do ordinací lékařů, kde se například píše „vrach-stomatolog“ (zubní lékař) nebo do kanceláře vědeckých pracovníků ve výzkumných centrech a na vysokých školách, kde se například píše „doktor istoricheskikh nauk, docent“ (doktor historických věd, docent).

<i>Podmínky přijetí</i>	V Ruské federaci	
Standardní podmínky přijetí ke studiu v programech	<i>Bakalavriat a specialitet</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené úplné střední vzdělání ✓ Dostačující počet bodů získaných v rámci <i>EGE</i> (jednotné státní zkoušky) ✓ Zkoušky tvůrčího a profesního zaměření + výsledky <i>EGE</i> (jen na některých oborech)
	<i>Magistratura</i>	✓ Ukončení bakalavriatu
	<i>Aspirantura a assistentura-stazhirovka</i>	✓ Ukončení magistratury, specialitetu nebo ordinatury
	<i>Doktorantura</i>	✓ Ukončení aspirantury
	<i>Ordinatura</i>	✓ Ukončení specialitetu
Zvláštní podmínky přijetí ke studiu v programech	<i>Bakalavriat a specialitet</i>	✓ Přijetí ke studiu bez ohledu na výsledky <i>EGE</i> vítězů celostátní a mezinárodní olympiády žáků středních škol, medailistů olympijských a paralympijských her, mistrů světa a mistrů Evropy

Tab. 4. *Podmínky přijetí ke studiu na vysoké škole v Ruské federaci*

<i>Podmínky přijetí ke studiu</i>	V České republice	
Standardní podmínky přijetí ke studiu v programech	<i>Bakalářské a magisterské</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou ✓ Podání přihlášky ✓ Splnění podmínek přijímacího řízení
	<i>Magisterské navazující</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené bakalářské vzdělání
	<i>Rigorózní</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené magisterské a magisterské navazující vzdělání
	<i>Doktorské</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené magisterské a magisterské navazující vzdělání
Zvláštní podmínky přijetí ke studiu v programech	<i>Bakalářské na uměleckých oborech</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukončené vyšší odborné vzdělání ✓ Bez ukončeného středního vzdělání ve výjimečných případech

Tab. 5. Podmínky přijetí ke studiu na vysoké škole v České republice

Vzhledem k rozdílným systémům sekundárního vzdělávání a počtu absolventů středních škol chystajících se získat vysokoškolské vzdělání jsou podmínky přijetí na vysoké školy v Ruské federaci a České republice odlišné, což je vidět v *tab. 4* a *tab. 5*. Z důvodu nemožnosti realizace přijímacích zkoušek pro každou specializaci na vysoké škole zvlášť, byla v Ruské federaci zavedena *jednotná státní zkouška*, kterou žáci skládají během června v posledním ročníku studia (zkoušky z různých předmětů obvykle probíhají zvlášť v budovách středních škol po celém městě). K povinným předmětům patří matematika a ruský jazyk. Dále si žáci volí předměty, jejichž zaměření se má shodovat se zaměřením předpokládaného oboru studia na vysoké škole. Za každou zkoušku lze získat maximálně 100 bodů a počet bodů ze 3 nebo 4 zkoušky představuje rozhodující aspekt jak pro samotné přijetí na vysokou školu, tak i pro možnost bezplatného studia.

Z *tab. 4* je také patrné, že zvláštní podmínky přijetí mohou využít vítězové celostátní a mezinárodní olympiády žáků středních škol, medailisti olympijských a paralympijských her, mistři světa a mistři Evropy ve sportovních aktivitách, kteří se na vysoké školy dostávají bez ohledu na výsledky jednotné státní zkoušky.

Jednotná státní zkouška je velmi podobná maturitním zkouškám v České republice. Pro přijetí na bakalářské a magisterské studijní programy je ale důležitý ne výsledek těchto zkoušek, nýbrž maturitní vysvědčení o ukončeném středním vzdělání, podání přihlášky a splnění podmínek přijímacího řízení, ke kterým patří složení přijímacích zkoušek či zkoušek tvůrčího charakteru a v některých případech i doložení potvrzení o zdravotní způsobilosti

nebo doložení dokladu o středním odborném vzdělání. Ve výjimečných případech mohou být přijati uchazeči bez ukončeného středního vzdělání, a to jen na umělecky zaměřené obory.

V Ruské federaci a České republice jsou podmínky přijetí na magisterské navazující a postgraduální studijní programy docela podobné. Přijetí na ruskou *magistraturu*, po které následuje *aspirantura*, *ordinatura* a *assistentura-stazhirovka*, vyžaduje dokončený *bakalavriat* nebo *specialitet* a přijetí na české *magisterské navazující* studium, po kterém následuje *doktorské* studium, vyžaduje bakalářské vzdělání.

<i>Provádění akreditace</i>	Odpovědné orgány v Ruské federaci	Odpovědné orgány v České republice
Státem	Federální služba pro dohled v oblasti vzdělávání a vědy	Akreditační úřad
Mezinárodními organizacemi	Evropská asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství <i>ENQA</i>	Evropská asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství <i>ENQA</i>
Nestátními organizacemi	<ul style="list-style-type: none"> • Asociace inženýrského vzdělávání Ruské federace • Asociace právníků Ruské federace a jiné 	

Tab. 6. Srovnání systémů akreditace v Ruské federaci a České republice

Tab. 6 ukazuje, že se akreditace v obou zemích provádí jak státem, tak i mezinárodními organizacemi. Rozdíl zde spočívá v tom, že ruské univerzity mohou získávat hodnocení nestátních profesních organizací. Názvy některých organizací jsou také uvedeny v dané tabulce.

Na závěr lze říci, že vzdělávací systémy obou zemí prošly velkými změnami, které skončily na přelomu století připojením k jedinému evropskému vzdělávacímu prostoru. Tato skutečnost by měla předpokládat společné aspekty vzdělávacích systémů, přesto je vidět, jak jsou tyto systémy jedinečné. Následující analýza vnímání vysokoškolského vzdělání na trhu práce umožní zjistit, jak tyto dva systémy vzdělávání zapadají do podmínek trhu práce a jak je na vysokoškolské vzdělání v těchto dvou navzájem odlišných zemích pohlíženo.

7. Vnímání vysokoškolského vzdělání na pracovním trhu ve 21. století

V tržní ekonomice představuje trh práce rozhodující instituci nacházející se ve vztahu vzájemného ovlivňování se vzděláváním. Již na začátku století byl Světovou bankou zdůrazněn význam vzdělávání při budování rozvinutých demokratických společností¹⁵⁵ a jedním z hlavních úkolů pro každou zemi se stala příprava vysoce kvalifikovaného lidského kapitálu, který by měl zajistit rozvoj daných zemí a jejich integraci do světového ekonomického prostoru.¹⁵⁶ Změny na pracovním trhu probíhající v posledních letech v důsledku globalizace a digitalizace vytvářejí nové požadavky na kvalitu lidského kapitálu a dosažená úroveň vzdělání se tak stává dominantní kategorií z hlediska předpokladů úspěchů při uplatnění.¹⁵⁷ Na trhu práce je velká poptávka po absolventech vysokých škol a jejich nezaměstnanost se blíží nule.¹⁵⁸ Vysokoškolské vzdělání neboli proces „získávání odpovídající profesní kvalifikace spojený s přípravou pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti“¹⁵⁹ každým rokem přitahuje více a více mladých lidí, kteří na pracovním trhu chtějí získat své „místo pod sluncem“. Poslední desetiletí je charakterizováno výrazným zvýšením zájmu o studium na vysokých školách a podle předpovědí UNESCO počet studentů do roku 2030 může dosáhnout 414 milionů.¹⁶⁰

Mladí lidé Ruské federace a České republiky nastupují na vysoké školy z různých důvodů. *Ruské centrum pro studium veřejného mínění* v roce 2019 předložilo výsledky výzkumu vnímání hodnoty vysokoškolského vzdělání v ruské společnosti. Data získaná v předchozích letech se výrazným způsobem nezměnila. Již od začátku 21. století studium na vysoké škole pro občany Ruské federace slouží především jako nástroj k získání úspěšného zaměstnání, o čemž vypovídají odpovědi 44 % respondentů. Ostatní nastupují na vysokou školu kvůli budoucímu kariérnímu růstu, sebezdokonalování nebo s cílem zlepšit sociální postavení. Většina Rusů věří, že vysokoškolské vzdělání má zásadní vliv na úspěšné zaměstnání a usnadňuje dosažení životních cílů, nicméně se stále zvyšuje procento lidí, kteří

¹⁵⁵ The world bank. *Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*, s. xvii.

¹⁵⁶ AVRAAMOVA, E., GURKOV, I. i kolektiv. *Trebovaniia rabotodatelei k sisteme professional'nogo obrazovaniia*, s. 6.

¹⁵⁷ KUCHAR, P. *Trh práce: sociologická analýza*, s. 61.

¹⁵⁸ *Po absolventech vš je velká poptávka na trhu práce* [online], [cit. 2021-04-12].

¹⁵⁹ Zákon 111/1998Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)* v platném znění, § 1b.

¹⁶⁰ *Online, open and flexible higher education for the future we want. From statements to action: equity, access, and quality learning outcomes* [online], [cit. 2021-04-12].

si myslí, že diplom nezaručí úspěšnou kariéru a dosažení materiálního blaha.¹⁶¹ Co se týká vnímání vysokoškolského vzdělání v České republice, většina respondentů dotazovaných v roce 2019 považuje vzdělání za významný faktor ovlivňující budoucí život člověka a jeho konkurenceschopnost na pracovním trhu, stejně jako i jeho finanční ohodnocení. Kromě toho, absolventi vysokých škol hodnotí své dosažené vzdělání pozitivně, protože jim pomáhá navázat vztahy s lidmi, kteří mají stejnou úroveň vzdělání. Někteří z respondentů odpověděli, že titul nehraje v životě zásadní roli a nezaručuje lepší pracovní pozici.¹⁶² Z výzkumu *Vzdělávacího střediska Univerzity Karlovy* zaměřeného mimo jiné na motivaci ke studiu na vysoké škole plyne, že hlavní motivací pro získání titulu pro Čechy představuje rozvoj odborných dovedností a vlastní vzdělanosti.¹⁶³

7.1. Cíle šetření

Jak je vysokoškolské vzdělání na pracovním trhu ve 21. století vnímáno? Je větší pravděpodobnost zaměstnanosti s vysokoškolským vzděláním nebo s praxí na obdobné pozici? Je možné získat pracovní pozici běžně vyžadující vysokoškolské vzdělání a/nebo praxi i bez splnění těchto požadavků a má význam vysokoškolské vzdělání uchazečů o práci na vyšší mzdy? Postupné naplnění cíle dané kapitoly poskytne odpovědi na všechny tyto stanovené výzkumné otázky a umožní hlubší pochopení aktuální situace na pracovních trzích analyzovaných zemí.

Cílem kapitoly je získat přehled o hledaných klasifikacích uchazečů o pracovní pozice zaměstnavatelskými subjekty Ruské federace a České republiky a srovnat situaci na ruském a českém pracovním trhu z hlediska potřeby a přímého vyžadování vysokoškolského vzdělání.

Výzkumná data by měla poskytnout řešerše obchodních personálních inzerátů, která představuje jeden z nejdůležitějších způsobů analýzy pracovního trhu, zejména z hlediska zachycení potřeb zaměstnavatelů. Personální inzeráty zveřejněné jak v denním tisku, tak i na specializovaných webových stránkách hrají roli komunikačního kanálu mezi zaměstnavatelem a uchazečem o zaměstnání: pro zaměstnavatele je to nejrychlejší způsob deklarovat své požadavky k potenciálním zaměstnancům a oslovit velký počet spoluobčanů (v případě internetových pracovních portálů jde o oslovování lidí z celého světa), zatímco

¹⁶¹ *Vysšhee obrazovanie: sotsial'nyj lift ili poterianneoe vremia?* [online], [cit. 2021-04-12].

¹⁶² OLEXOVÁ, A. *Jakou hodnotu přikládají Češi vysokoškolskému vzdělání*, s. 57.

¹⁶³ KOUCKÝ, J., RYŠKA, R., ZELENKA, M. *Reflexe vzdělání a uplatnění absolventů vysokých škol*, s. 91.

pro uchazeče je to možnost navázat spolupráci pomocí zaměstnavatelem zveřejněných kontaktů nebo odpovědních formulářů.

7.2. Metody šetření

Hlavní jednotku analýzy představují inzeráty nabízející zaměstnání zveřejněné na internetových pracovních portálech v období od 7. března do 7. dubna 2021 pro lokality Moskva a Praha.

Výběr těchto dvou měst pro analýzu nebyl náhodný. Navzdory tomu, že se Moskva a Praha liší počtem a složením obyvatelstva, geografickou polohou a historií, hrají v životě ruské a české společnosti důležitou roli, protože jakožto hlavní a největší města Ruské federace a České republiky přitahují obyvatele jak z celé země, tak i z jiných částí světa a nabízí jim příležitosti pro studium, uplatnění na trhu práce a pro lepší život. Právě tato velká centra jsou charakterizována velkou koncentrací vysokých škol, které připravují odborníky ve všech oblastech potřebných pro ekonomický rozvoj daných zemí, stejně jako i velkou koncentrací podniků a velkým počtem volných pracovních míst.

Pro analýzu byly vybrány nejpopulárnější servery pro hledání práce, ke kterým patří jak oficiální webové stránky úřadu práce Ruské federace a České republiky, tak i jiné nejnavštěvovanější internetové pracovní portály, včetně všeobecně známé sociální sítě LinkedIn.¹⁶⁴ Seznam internetových pracovních portálů je představen v *tab. 7*.

<i>Pracovní portály</i>	V Ruské federaci	V České republice
Portály úřadu práce	trudvsem.ru	uradprace.cz
Soukromé pracovní portály	rabota.ru	prace.cz
	hh.ru	jobs.cz
	indeed.com	
	linkedin.com	

Tab. 7. Seznam internetových pracovních portálů pro analýzu personální inzerce.

¹⁶⁴ Na ruském internetu sociální síť LinkedIn byla v roce 2016 zablokována cenzurním orgánem *Roskomnadzor* kvůli porušování zákona o uchování dat, z důvodu čehož v Ruské federaci je aktivita na LinkedIn výrazně nižší než v ostatních zemích. Nicméně, během provedení analýzy byly objeveny nabídky práce pro ruský pracovní trh v anglickém jazyce, a to převážně v oblasti informačních technologií a podnikání, což může říkat o velkém zájmu ruských podniků o kvalifikovaný lidský kapitál ze zahraničí. Pro více informace: rkn.gov.ru/press/publications/news41963.htm [online].

Prostřednictvím daných portálů se podařilo vyhledat celkem 800 inzerátů od různých zaměstnavatelů hledajících vhodné kandidáty na 10 nejčastěji se ve 21. století vyskytujících pracovních pozic. Seznam pracovních pozic vybraných pro analýzu je uveden v *tab. 8*.

1	Personalista/ka	6	Redaktor/ka - novinář/ka
2	Programátor/ka webových aplikací	7	Elektroinženýr/ka
3	Projektový/á manager/ka ve stavebnictví	8	Logistik/logistka
4	Účetní	9	Realitní makléř/ka
5	Finanční analytik/analytička	10	Tlumočník/tlumočnice

Tab. 8. *Analyzované pracovní pozice [1].*

K daným pozicím připravují jak bakalářské, tak i navazující magisterské studijní programy: ekonomicky zaměřené obory českých a ruských vysokých škol připravují kvalifikovaný personál v oblasti personalistiky, účetnictví a financí; stavební a elektroinženýři, logistickí a specialisté v oblasti IT, která je v dnešní době nejperspektivnější, absolvují obory technické; odborným kompetencím se na filosofických fakultách učí redaktori, novináři a tlumočníci; pro zájemci o prodej nemovitostí je možný výběr fakulty a studijního oboru mnohem rozsáhlejší.¹⁶⁵

Je důležité zdůraznit, že dané pracovní pozice byly vybrány s ohledem na skutečnost, že nejenom vysoké, ale i střední a vyšší odborné školy¹⁶⁶ se zaměřují na rozvoj lidského kapitálu ve zvolených pro analýzu odborných směrech. Více než 3 900 středních odborných učilišť Ruské federace¹⁶⁷, 1 455 středních škol a 183 vyšší odborné školy České republiky má studijní programy jako jsou ekonomika, informatika, strojírenství, publicistika, doprava a spoje a jiné.¹⁶⁸ Kromě toho, na vzdělávacím trhu existuje široká nabídka již zmíněných

¹⁶⁵ Existuje malý počet vysokých škol, které mají specializované obory zaměřené na přípravu realitních makléřů. Například soukromá *Vysoká škola realitní v Brně* nabízí bakalářský studijní program „realitní makléř“ nebo soukromá *Vysoká škola Jagellonská v Toruni* nabízí bakalářský a magisterský studijní program věnující se správě a ekonomice v oblasti realit. Studovat předpoklady a dovednosti vhodné ke komunikaci se zákazníky na trhu nemovitostí je ale možné i na veřejných vysokých školách, a to na příbuzných ekonomických, humanitních a technických oborech.

¹⁶⁶ Střední školy se v Ruské federaci především zaměřují na výuku obecných předmětů a nepředpokládají přípravu ke konkrétním povoláním, jak je tomu v případě českých středních škol. Pro získání povolání absolventi středních škol v Ruské federaci mohou nastoupit na tzv. střední odborná učiliště, které se dá přirovnat k českým vyšším odborným školám.

¹⁶⁷ *Statistika rossijskogo obrazovaniia* [online], [cit. 2021-04-13].

¹⁶⁸ *Počet, velikost a nabídka středních škol* [online], [cit. 2021-04-13].

online kurzů, které umožňují získávat vybrané profese, ovládat jazyky nebo zlepšovat se ve vybraných oblastech bez nutnosti navštěvovat výše uvedené vzdělávací instituce.¹⁶⁹

U každé pracovní pozice bylo analyzováno 80 personálních inzerátů (40 inzerátů v Moskvě a 40 inzerátů v Praze) podle kritérií uvedených v *tab. 9*. Analýza inzerované nabídky podle těchto kritérií by měla poskytnout relevantní informaci o požadavcích zaměstnavatelů k potenciálním zaměstnancům.

Pracovní pozice na plný úvazek				
Požadavky zaměstnavatelů	1	Vš vzdělání	3	Vš vzdělání a praxe na obdobné pozici
	2	Praxe na obdobné pozici	4	Vš vzdělání a praxe nejsou vyžadovány

Tab. 9. *Kritéria pro analýzu personálních inzerátů*. Poznámka: vš - „vysokoškolské“.

Odpověď na poslední výzkumnou otázku týkající se vlivu vysokoškolského vzdělání uchazečů na výši mzdy¹⁷⁰ by měla poskytnout analýza inzerátů, které byly vybrány podle stejných kritérií. S ohledem na to, že ne každý zaměstnavatel zveřejňuje informaci o finančním ohodnocení, nepodařilo se najít dostatečný počet inzerátů na pozici finančního analytika a tlumočnicka a u pozice realitního makléře se nepodařilo najít pracovní nabídky vyžadující vysokoškolské vzdělání a praxi na obdobné pozici. V případě zbývajících 7 povolání, jejichž seznam je uveden v *tab. 10*., bylo ve stejném období pro stejné lokality analyzováno celkem 560 inzerátů, a to 80 inzerátů na každou pracovní pozici (10 inzerátů pro každý kritérium a pro každou lokalitu). Během analýzy zjištěné minimální průměrné mzdy v Ruské federaci byly pro vzájemné srovnání s mzdami v České republice převedeny z ruského rublu na českou korunu podle kurzu z 7. dubna 2021 a zpracovány metodou normalizace.

¹⁶⁹ *Nejnámější platformy MOOC* [online], [cit. 2021-04-13].

¹⁷⁰ Analýza, které je věnována tato kapitola, se týká pracovních nabídek ze soukromého sektoru, nikoli ze státního, kde je příjem zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním a praxí rozhodně vyšší, než u zaměstnanců bez vzdělání a praxe, což je patrné z zavedených platových tříd. Proto na následujících stránkách se používá pojem *mzda*, nikoli *plat*.

1	Personalista/ka
2	Programátor/ka webových aplikací
3	Projektový/á manager/ka ve stavebnictví
4	Účetní
5	Redaktor/ka - novinář/ka
6	Elektroinženýr/ka
7	Logistik/logistka

Tab. 10. *Analyzované pracovní pozice [2].*

7.3. Výsledky šetření

Již po analýze prvních 80 inzerátů týkajících se pracovní pozice *Personalista/ka* můžeme zaznamenat výrazný rozdíl mezi požadavky na potenciální zaměstnance v Moskvě a v Praze. Z přílohy 1. je patrné, že moskevští zaměstnavatelé vyžadují od uchazečů praxi na obdobné pozici, zatímco pražští zaměstnavatelé nekladou důraz ani na vzdělání, ani na praxi. Danou situaci je možné vysvětlit skutečností, že se v České republice na tuto pozici lze dostat prokázáním maturitního vysvědčení o absolvování ekonomicky zaměřeného studijního programu. Co se týká požadavku na diplom o vysokoškolském vzdělání, v Moskvě a v Praze bylo nalezeno pouze 23 z 80 inzerátů, ve kterých se jednalo buď o čerstvé absolventy nebo osoby, které dokončily vysokou školu a pracovaly na obdobné pozici. To znamená, že v dané oblasti pracovní činnosti není vysokoškolské vzdělání podstatné.

Stejný trend můžeme spatřovat i v případě pracovní pozice *Programátor/ka webových aplikací*, která je v dnešní době živým příkladem toho, že pro získání dobře placeného povolání vysokoškolské vzdělání není potřeba. V Moskvě a v Praze bylo nalezeno pouze 21 z 80 inzerátů s požadavkem na vysokoškolské vzdělání a 43 inzerátů s požadavkem na praxi na obdobné pozici. Praktickým dovednostem v oblasti informačních technologií se lze naučit nejenom na vysokých školách, nicméně moskevští zaměstnavatelé nepreferují zaměstnávat lidi bez titulu, například po středních odborných učilištích nebo MOOC, o čemž vypovídá nulový počet nalezených inzerátů bez požadavků na vysokoškolské vzdělání a praxi. Pražští zaměstnavatelé jsou v tomto ohledu vstřícnější a zajímají se především o dovednosti kandidáta na pracovní pozici, ne ale o to, kde tyto dovednosti získal a jakou

pracovní zkušeností se může pochlubit, což ukazuje 16 nalezených inzerátů pro území Prahy.¹⁷¹

Inzeráty na pozici *Projektový/á manager/ka ve stavebnictví* opět potvrzují důležitost praxe na obdobné pozici při uplatnění se na pracovním trhu. Jak v Moskvě, tak i v Praze se více přihlíží k praxi než k osvědčení o vysokoškolském vzdělání, o čemž vypovídají data z *přílohy 3*. Zvláště výrazný je rozdíl v přijímání zaměstnanců podle prvního kritéria. Pražské firmy jsou čerstvým absolventům mnohem otevřenější, než moskevské: 11 z 80 inzerátů s požadavkem na vysokoškolské vzdělání v Praze oproti nulovému počtu inzerátů od moskevských zaměstnavatelů.

Trend týkající se dávání přednosti kandidátům s praxí na obdobné pozici lze sledovat i v dalším případě.¹⁷² Uchazeči, kteří již pracovali na pozici *Účetní*, mají výhodu jak na ruském, tak i na českém pracovním trhu. V této oblasti není vysokoškolské vzdělání uchazečů tak důležité pravděpodobně proto, že v Ruské federaci a v České republice jsou tomuto oboru věnovány studijní programy středních odborných učilišť a středních škol. Avšak pro nástup do vyšších pozic je vysokoškolské vzdělání stále podstatné, o čemž svědčí data z 13 inzerátů, ve kterých hledají lidi na pozici *Hlavní účetní* s titulem a nabízí odpovídající platové ohodnocení.

Diplom o vysokoškolském vzdělání představuje důležitou podmínku pro uchazeče o pozici *Finanční analytik/analytička*, ale pouze v kombinaci s praxí na obdobné pozici. Čerstvým absolventům jak v Moskvě, tak i v Praze téměř nedávají přednost a preferují osoby buď s praxí, anebo bez praxe a vzdělání. Od takových uchazečů se ale očekávají odborné dovednosti jako jsou zpracování finanční analýzy, příprava plánů a prognóz finančního vývoje, hodnocení efektivnosti investic a jiné.¹⁷³ Podle údajů z *přílohy 5*. lze konstatovat, že v daném případě je vysokoškolské vzdělání pro získání práce důležité.

Pro přípravu článků, zpráv a reportáží pro tisk, internetové časopise a televizi, zajištění zpravodajských a reportérských činností jsou v Moskvě nejčastěji poptáváni budoucí zaměstnanci pouze s vysokoškolským vzděláním a praxí, o čemž svědčí 30 nalezených inzerátů na pozici *Redaktor/ka - novinář/ka*. V Praze je od kandidátů vyžadována především praxe na obdobné pozici, zatímco v Moskvě je pro osoby s praxí připraveno pouze 7 míst. Údaje z *přílohy 6*. poukazují na skutečnost, že se v Praze více přihlíží k portfoliu uchazeče,

¹⁷¹ Viz *Příloha 2*.

¹⁷² Viz *Příloha 4*.

¹⁷³ Národní soustava povolání: *Finanční analytik* [online], [cit 2021-04-14].

nežli na dosažené vzdělání. Stejně jako je tomu v případě pozici *Programátor/ka webových aplikací*, v Moskvě nebyla nalezena žádná firma, která by zveřejnila pracovní inzerát bez požadavků na vzdělání a praxi.

Elektroinženýři a elektroinženýrky s vysokoškolským vzděláním a praxí na obdobné pozici mají na moskevském trhu práce nespornou výhodu. Naopak pražské firmy se zajímají především o odborné znalosti získané v rámci výuky buď na vysoké nebo střední škole, jako jsou například návrh mechanických částí elektrických strojů, provádění různých výpočtů, vedení projektové a technické dokumentace¹⁷⁴ a jiné, o čemž svědčí velký počet nalezených inzerátů s požadavkem na vysokoškolský diplom nebo na maturitní vysvědčení.¹⁷⁵ S ohledem na požadavky zveřejněné v 56 inzerátech lze říci, že v případě dané pracovní pozice hraje vysokoškolské vzdělání velkou roli při uplatnění jak na ruském, tak i na českém pracovním trhu.

Analýza inzerátů na pozici *Logistik/logistka* opět potvrdila trend objevený na ruském pracovním trhu týkající se dávání přednosti kandidátům s praxí na obdobné pozici (23 inzerátů) a trend zájmu českých zaměstnavatelů o odborné dovednosti kandidátů bez ohledu na jejich diplomy o vysokoškolském vzdělání a praxi (17 inzerátů). Lze také mluvit o pokračování trendu ruského pracovního trhu zaměstnávat lidi s vysokoškolským vzděláním a praxí bez poskytování možnosti zapojit do kolektivu čerstvých absolventů a lidí se středním vzděláním bez praxe, o čemž svědčí údaje z *přílohy 8*. V případě dané pracovní pozice vysokoškolské vzdělání praxi „prohrává“.

Zajímavou situací na pracovním trhu představuje povolání *Realitní makléř/ka*. Bylo nalezeno pouze 10 z 80 inzerátů s požadavkem na vysokoškolské vzdělání, a to i s praxí. Jak v Moskvě, tak i v Praze převládající počet zaměstnavatelů od potenciálních zaměstnanců nevyžaduje žádné dovednosti, kompetence nebo praxi (55 z 80 inzerátů). Tak na pracovním trhu vzniká problémová situace spočívající se v nízké úrovni zákaznického servisu, který nabízí realitní kanceláře. I při existenci zvláštního právního předpisu upravujícího výkon realitní činnosti, který klade požadavky na odbornou způsobilost realitních makléřů jako jsou vzdělání získané v magisterských studijních programech v oblasti práva, ekonomiky nebo stavebnictví nebo vzdělání v bakalářském programu, 1 rok praxe a absolvování mezinárodně

¹⁷⁴ Národní soustava povolání: *Elektrotechnik pro elektrické stroje, přístroje a zařízení* [online], [cit 2021-04-15].

¹⁷⁵ Viz *Příloha 7*.

uznávaného kurzu se zaměřením na nemovitosti¹⁷⁶, realitní kanceláře stále zaměstnávají personál s nedostatkem odborných vědomostí, z důvodu čehož nemají v České republice dobrou pověst.¹⁷⁷ Zákonem o realitním zprostředkování Ruské federace jsou stanoveny minimální požadavky ke kvalifikaci realitních makléřů, jako jsou vysokoškolské vzdělání nebo osvědčení o ukončení akreditovaného kurzu¹⁷⁸, nicméně tyto požadavky ruští zaměstnavatelé také v úvahu neberou. Přesný počet nalezené personální inzerce ke každému kritériu lze nalézt v *příloze 9*.

Neméně zajímavý případ představuje pracovní pozice *Tlumočnick/tlumočnice*.¹⁷⁹ Předpokládající znalost odborné terminologie tlumočení různorodých mluvených projevů nejčastěji z běžně užívaných světových jazyků a naopak moskevští zaměstnavatelé důvěřují pouze lidem s vysokoškolským filologickým vzděláním a praxí na obdobné pozici, zatímco pražští zaměstnavatelé dávají přednost kandidátům pouze se znalostí cizích jazyků. Dobře ovládat více než jeden jazyk mohou jak bilingvní lidé, tak i nadšení zájemci o jazyk nebo absolventi jazykových škol, nicméně pro moskevský pracovní trh takové způsoby získání znalostí nejsou přijatelné, o čemž vypovídá minimální počet nalezených inzerátů neobsahujících požadavky na vysokoškolské vzdělání a praxi. Lze tedy říci, že pro uplatnění na ruském pracovním trhu v dané oblasti pracovní činnosti je diplom o vysokoškolském vzdělání nezbytnou podmínkou, zatímco na českém pracovním trhu není.

Kromě analýzy požadavků ke kandidátům byla také provedena analýza vlivu vysokoškolského vzdělání na výši minimální mzdy. Před interpretací výsledků získaných během analýzy je nutné upozornit na specifiku mzdového systému Ruské federace, kde stejně jako v České republice postup výpočtu mezd stanoví zákoník práce. Zákoník práce Ruské federace zavádí řadu závazných ustanovení týkajících se výše minimální mzdy, frekvence plateb a metod časového rozlišení, ale i přes tento regulovaný postup provádění plateb zaměstnancům a varování před možnými negativními důsledky v případě nedodržování předpisů je v mzdovém systému Ruské federace existuje závažný problém zvaný mzdy „v obálce“ neboli dvousložkové mzdy. S cílem snížit placení daní a zvýšit vlastní zisk ruští zaměstnavatelé doplňují oficiální mzdy svých zaměstnanců druhou nezdaněnou složkou

¹⁷⁶ Zákon 39/2020 Sb. *Zákon o realitním zprostředkování a o změně souvisejících zákonů (zákon o realitním zprostředkování)*, § 24, odst. 3.

¹⁷⁷ PÁČ, L. *Analýza možností zkvalitnění služeb v oblasti zprostředkování obchodu s nemovitostmi v podmínkách české republiky*, s. 12.

¹⁷⁸ Federal'nyi zakon 71948-3 *O riel'torskoj deiatel'nosti v Rossijskoj Federacii*, § 15.

¹⁷⁹ Viz *Příloha 10*.

ve formě hotovosti, která může být mnohém vyšší než složka zdaněná.¹⁸⁰ Podle dat ministerstva financí více než 40 % zaměstnanců v Ruské federaci v roce 2020 dostávali dvousložkové mzdy.¹⁸¹ Ukázalo se, že v České republice existuje stejný problém, ale žádná data kromě jedné zmínky ministryně financí¹⁸² o vyplácení části mzdy „na černo“ nalezeny nebyly.

Průměrná mzda, která se počítá podle oficiálních údajů o příjmech, v Ruské federaci a České republice se na první pohled extrémně liší¹⁸³, nicméně s ohledem na výše popsanou skutečnost můžeme mluvit i o vyšší úrovni mezd na ruském pracovním trhu. Kromě toho, platové ohodnocení nalezené v analyzovaných inzerátech nabízené moskevskými firmami může představovat pouze zdaněnou složku a o výši složky „v obálce“ může být zaměstnanec uvědoměn při pohovoru. Bez ohledu na tyto nedokonalosti mzdových systémů, které mohou zkreslovat získaná data, analýza byla provedena a její výsledky jsou představeny v příloze 12. a 13.

Při porovnání údajů podle prvních dvou kritérií, kterými jsou požadavek zaměstnavatelů na vysokoškolské vzdělání a požadavek na praxi na obdobné pozici, se ukázalo, že jak v Moskvě, tak i v Praze vyšší mzdy mají lidé s praxí než s titulem. Výjimku zde představují personalisti obou zemí, kteří dostávají vyšší mzdy za znalosti a dovednosti získané na vysoké škole.

Vliv praxe na výši mzdy se potvrzuje i porovnáním průměrných mezd nabízených při nástupu do práce lidem s vysokoškolským vzděláním a praxí s mzdami lidí majících pouze vzdělání nebo pouze praxi, a to jak na ruském, tak i na českém pracovním trhu.

Rozhodující vliv vysokoškolského vzdělání na výši mzdy se potvrzuje v tom případě, když na pracovním trhu soutěží absolventi vysokých škol a absolventi středních nebo vyšších odborných škol, o čemž svědčí údaje získané při porovnání nabízeného finančního ohodnocení v inzerátech s požadavkem na vysokoškolské vzdělání a inzerátech, kde titul a praxe nejsou vyžadovány. Bez výjimek se to ale neobešlo ani v tomto případě. Moskevské a pražské firmy programátorům a programátorkám platí více za jejich znalosti nežli za titul. Pražští zaměstnavatelé nepřihlíží ani k vysokoškolskému vzdělání účetních a redaktorů-novinářů, protože se zajímají především o jejich schopnosti, případně o portfolio článků a reportáží.

¹⁸⁰ KAPELIUSHNIKOV, R., KUZNETSOV, A., KUZNETSOVA, O. *Diversity within capitalism: The Russian labour market model*, s. 10-11.

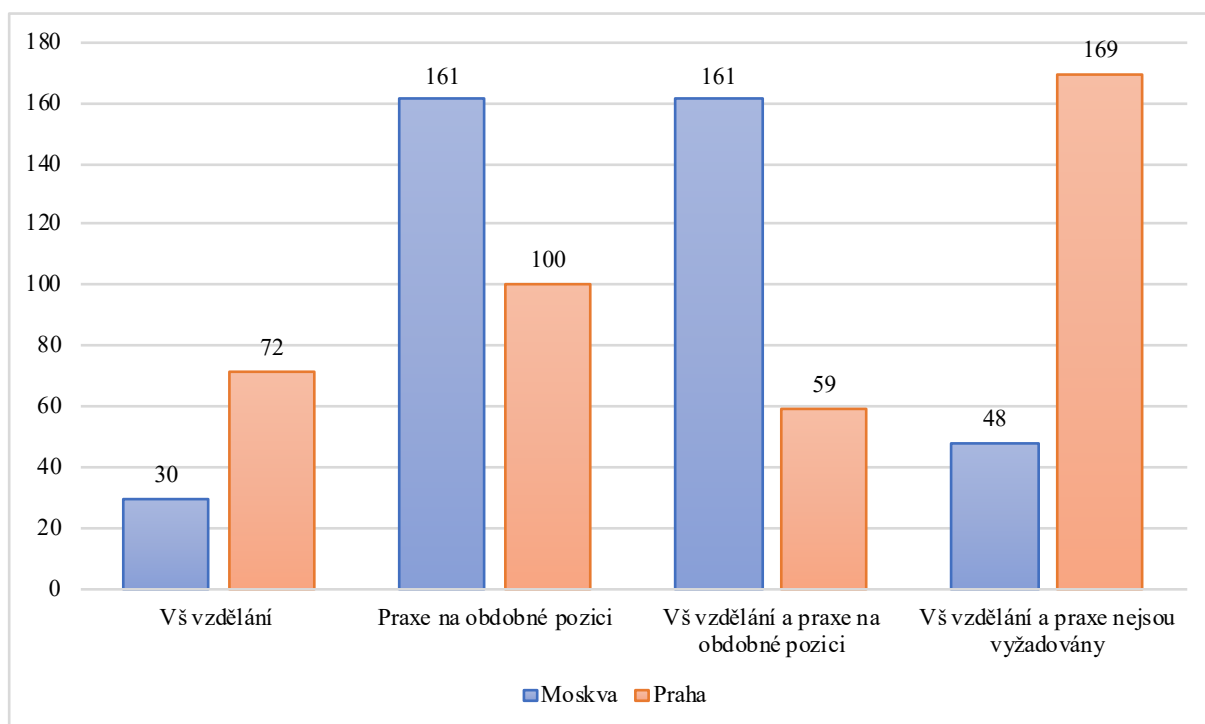
¹⁸¹ *V Sovfede nazvali protsent rossiiian, poluchaiushchih "seruii" zarplatu* [online], [cit. 2021-04-16].

¹⁸² *Rozhovor ministryně financí pro Lidové noviny* [online], [cit. 2021-04-16].

¹⁸³ Viz Příloha 11.

7.4. Shrnutí

Celkový počet nalezených inzerátů podle vybraných kritérií ve dvou hlavních městech Moskva a Praha umístěný pro přehlednost do *grafu 1*. vypovídá o různých tendencích na ruském a českém pracovním trhu. Potenciální zaměstnanci s praxí na obdobné pozici a s kombinací vysokoškolského vzdělání a praktických zkušeností mají největší šance na úspěšné uplatnění na pracovním trhu v Ruské federaci. Také se ukázalo, že menší šance je dávana čerstvým absolventům vysokých škol na rozdíl od lidí bez vysokoškolského vzdělání a praxe. V Praze je situace jiná: zaměstnavatelé především sledují odborné dovednosti a znalosti kandidátů (169 inzerátů) a preferují osoby splňující požadavky na praxi na obdobné pozici (100 inzerátů). Absolventi vysokých škol jsou na českém pracovním trhu také vítáni (72 inzerátů). Ještě méně je volných pracovních pozic pro uchazeče s vysokoškolským vzděláním a praxí, jedná se ale o vyšší pozice, na kterých je kromě diplomu a praxe nezbytná perfektní orientace v určitém oboru činnosti.

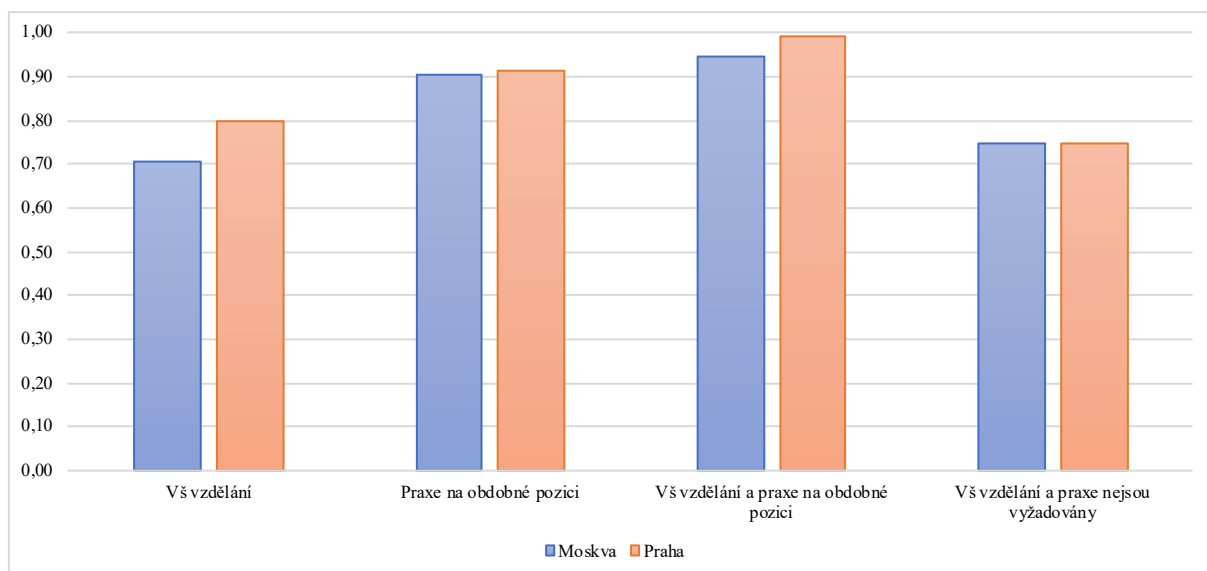
Graf 1. Počet nalezených inzerátů (Moskva a Praha).

Navzdory tomu, že se požadavky na vysokoškolské vzdělání a praxi liší pozice od pozice, lze spatřovat i jeden obecný trend zdůrazňující význam praxe na obdobné pozici při uplatnění na pracovním trhu. Uchazeči o práci s praxí v příslušném oboru najdou zaměstnání přinejmenším v 161 firmách na území Ruské federace a v 100 firmách České

republiky. Pokud tito uchazeči mají i vystudovanou vysokou školu, uplatní se v 239 firmách na ruském pracovním trhu a v 300 firmách na pracovním trhu českém, protože splní jak požadavek na vysokoškolské vzdělání, tak i na praxi na obdobné pozici a budou mít určité znalosti i pro nastoupení na pozici bez jakýchkoliv stanovených požadavků. Výsledky této části analýzy ukazují, že se praxe na pracovním trhu cení více než získaný titul.

Z grafu je také patrné, že celkem 217 inzerátů neobsahuje požadavky na vysokoškolské vzdělání a/nebo praxi vůbec, čímž se potvrzuje hypotéza, že získat pozici běžně vyžadující titul nebo zkušenosti získané na obdobné pozici je možné i bez splnění těchto požadavků. Nicméně pro úspěch na pracovním trhu je důležité mít odpovídající znalosti a dovednosti, které jsou ve většině případů popsány v daných obchodních inzerátech v rámci požadavků na uchazeče nebo v rámci činností, které zaměstnanci na těchto pracovních pozicích běžně vykonávají. Podmínky získání práce pro lidi bez vzdělání a praxe se v Ruské federaci a České republice velmi liší, o čemž svědčí 169 volných pozic na českém pracovním trhu a pouze 48 pozic na ruském pracovním trhu.

Pokud se zaměříme na otázku týkající se vlivu vysokoškolského vzdělání na výši mzdy, výsledky analýzy obchodních inzerátů na 7 pracovních pozic lze interpretovat dvojným způsobem. Jelikož finanční ohodnocení zaměstnanců se v ruských a českých firmách liší, pro lepší vzájemné porovnání získaná data byla normalizována a umístěna do *grafu 2*.

Graf 2. Srovnání průměrné minimální mzdy podle zadaných kritérií (Moskva a Praha)

Při porovnání údajů podle prvních dvou kritérií se ukázalo, že mzdy, které jak moskevští, tak i pražští zaměstnavatelé nabízí potenciálním zaměstnancům pouze

s vysokoškolským vzděláním, jsou nižší než mzdy nabízené potenciálním zaměstnancům s praxí na obdobné pozici. Pokud v tomto případě do kategorie lidí s titulem, ale bez praxe budeme zařazovat čerstvé absolventy, rozdíl ve mzdách lze vysvětlit chybějícími pracovními návyky u mladých lidí a nedostatkem zkušeností, které se na pracovním trhu cení.

Nabízené finanční ohodnocení uchazečům o pracovní pozici bez vysokoškolského diplomu a praxe je v Moskvě vyšší než finanční ohodnocení nabízené uchazečům s diplomem, ale zde je třeba počítat s jinými požadavky zaměstnavatelů, které mají být splněny.

Není překvapivé, že nejvyšší finanční ohodnocení zaměstnavatelé nabízí uchazečům s vysokoškolským vzděláním a praxí, z čehož vyplývá, že tito uchazeči mají nespornou výhodu na pracovním trhu jak z hlediska uplatnění, tak i z hlediska platového ohodnocení.

Provedení analýzy ukázalo, že na pracovním trhu neplatí jednotný přístup. Požadavky zaměstnavatelů a výše nabízené mzdy se liší pozice od pozice, nicméně společné trendy zachycené na pracovním trhu obou zemí poskytly odpovědi na všechny položené výzkumné otázky. Vysokoškolské vzdělání, kterému většina občanů jak Ruské federace, tak i České republiky pokládá vysokou hodnotu, je na pracovním trhu vnímáno především jako způsob nastartování kariéry a získání potřebných znalostí z praxe těžko odvoditelných, a to zejména v technicky a ekonomicky zaměřených oborech činnosti.¹⁸⁴ Ukázalo se, že samotný titul svému majiteli nevytvoří na pracovním trhu přednostní podmínky, jelikož většina zaměstnavatelů se zajímá především o praxi a prokazatelné znalosti a získat pracovní pozici lze i bez splnění požadavků na titul a zkušenosti v oboru. S ohledem na to, že uchazečům o práci s vysokoškolským diplomem a praxí je na pracovním trhu nabízeno nejvyšší platového ohodnocení, lze říci, že vysokoškolské vzdělání výši mzdy ovlivňuje, nicméně čerstvým absolventům se platí méně než lidem s praktickými zkušenostmi. Jak již bylo zmíněno, nezaměstnanost absolventů vysokých škol je velmi nízká, což znamená, že příčinnou praxi si po získání titulu zajistí a tím i zvýší svoji hodnotu na pracovním trhu.

V Ruské federaci a České republice již existují publikace týkající se analýzy pracovního trhu.¹⁸⁵ Zaměřují se na perspektivy vzdělanosti, vztah vzdělávání a trhu práce,

¹⁸⁴ Toto tvrzení se týká analyzovaných v dané diplomové práci pracovních pozic, nikoli pozic, které z hlediska své činnosti nutně vyžadují diplom o vysokoškolském vzdělání jako například lékař, farmaceut, pilot, některé technické pracovní pozice a jiné.

¹⁸⁵ Například: TVRDÝ, L. *Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti* (2008); ŠŤASTNOVÁ, P., TILLNER, J. *Analýza inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku a na internetu* (2012); CHAMOUTOVÁ D., KLEŇHA, D. a kolektiv. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce* (2018); AVRAAMOVA, E., GURKOV, I. a kolektiv. *Trebovaniia rabotodatelei k sisteme professional' nogo obrazovaniia* (2006).

zaznamenávají počet lidí s titulem na pracovním trhu, zkoumají riziko nezaměstnanosti absolventů vysokých škol a nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa, ale požadavky na vysokoškolské vzdělání v rámci konkrétních pracovních pozic zmiňují jen okrajově.

Výzkumné pole pracovního trhu je velice široké a vymezeno velkým množstvím tematických okruhů. S ohledem na skutečnost, že pracovní trh není charakterizován konzistentností probíhajících v něm procesů a kritéria pro hledání nejvhodnějších kandidátů na pracovní pozice se mění, výsledky analýzy pouze 800 inzerátů na 10 pracovních pozic v dané diplomové práci nelze zobecnit na celý pracovní trh, nicméně tyto výsledky by mohly přispět k rozšíření problematiky vnímání vysokoškolského diplomu zaměstnavatelskými subjekty jak Ruské federace, tak i České republiky. Věřím, že tato diplomová práce by také mohla poskytnout vhodnou informaci pro českého čtenáře zajímajícího se o systém vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a o proměny vysokoškolského vzdělávání ve světě v důsledku procesů globalizace a internacionalizace vysokého školství, jakož i internetové stránky, na které v průběhu jednotlivých kapitol odkazují, by mohly podat širší přehled o tom, jak fungují projekty mobility studentů a akademických pracovníků a jakým způsobem je možné zlepšovat své dovednosti po celý život.

8. Závěr

Cílem diplomové práce bylo srovnat vysokoškolské vzdělávací systémy v České republice a Ruské federaci, především udělování a používání titulů a následně srovnat situaci na českém a ruském pracovním trhu z hlediska potřeby a přímého vyžadování vysokoškolského vzdělání. Práce byla rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části práce byl nastíněn úvod do problematiky globalizace a byly popsány důsledky vlivu tohoto procesu na vnímání vysokoškolského vzdělávání v moderním světě. Jádrem teoretické části práce představuje popis a srovnání systémů vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice. Po teoretické části práce následuje praktická část zaměřená na analýzu vnímání vysokoškolského vzdělání na pracovním trhu. Navíc byla provedena analýza vlivu vysokoškolského vzdělání na výši mzdy.

Druhá kapitola byla věnována procesu globalizace a jeho vlivům na vysokoškolské vzdělávání. Globalizace představuje přirozenou nikým neřízenou rostoucí jednotu světa a je charakterizována rozsáhlým šířením informačních a komunikačních technologií, volným pohybem zboží a služeb, rozvojem cestovního ruchu, založením nadnárodních korporací a mezinárodních politických a ekonomických organizací. Tyto faktory ovlivňují i pracovní trh a mají významný dopad na oblast vzdělávání, zejména vysokoškolského. Internacionalizace pracovního trhu zvýšila poptávku po kvalifikovaném personálu a jedním z hlavních úkolů pro každou zemi se stal rozvoj vysokého školství, které by mělo zajistit vysoce vzdělaný lidský kapitál pro ekonomický rozvoj daných zemí a jejich integraci do světového ekonomického prostoru.

Svět mění se v procesu globalizace svět je charakterizován nejen rozvojem vysokého školství v jednotlivých zemích, ale i procesem integrace všech zemí do globálního vzdělávacího prostoru. Existuje mnoho organizací podporujících rozšiřování vzdělávacích aktivit v celém světě, které se mimo jiné zaměřují na zpřístupnění vzdělávání pro všechny bez ohledu na rasu, pohlaví, náboženství nebo jakékoli sociálně-ekonomické rozdíly. Mezi tyto organizace patří celosvětově známá *Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu*, *Mezinárodní unie pro nadnárodní vzdělávání*, *Mezinárodní asociace pro hodnocení vzdělávání* a jiné.

Protože se v dnešním světě na vzdělávání začíná pohlížet nejen jako na získání určité kvalifikace nebo rekvalifikaci, ale jako na celkový rozvoj osobnosti a přizpůsobení se požadavkům nové epochy, v závěru druhé kapitoly byl zmíněn pro 21. století

charakteristický trend *lifelong learning*, který představuje hlavní sjednocující rys procesů vzdělávání po celém světě.

S procesy mezinárodní integrace v oblasti vzdělávání popsanými v předchozí kapitole je spojena internacionalizace vysokého školství zaměřená na rozvoj vědeckých, kulturních a sociálních vazeb mezi zeměmi. Proces internacionalizace je především charakterizován zvýšením vzdělávací mobility prostřednictvím harmonizace evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Hlavní reformu v Evropě týkající se internacionalizace vysokého školství představuje *Boloňský proces*, kterému je věnována třetí kapitola. Boloňský proces zahájený v roce 1999 spojil 29 zemí včetně České republiky a učinil jejich systémy vysokoškolského vzdělávání navzájem srovnatelnými. To znamená, že absolventům vysokých škol těchto zemí mohou být „uznány“ diplomy pro uplatnění na trhu práce nebo kredity pro další studium v jiné zemi, která se také účastní Boloňského procesu. Dosáhnout tohoto cíle se podařilo pomocí klíčových bodů kterými jsou přijetí srozumitelného a srovnatelného systému vysokoškolských titulů, přechod na dvoustupňový systém vysokoškolského vzdělávání, zavedení jednotného kreditního systému, rozšíření mobility a kontrola a zajišťování kvality vzdělávání. V průběhu své realizace Boloňský proces spojoval více a více zemí a v roce 2020 jejich počet dosáhl 49.

Ruská federace se do Boloňského procesu připojila v roce 2003. Systém vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci, který je popsán v čtvrté kapitole, odráží jak změny přijaté po připojení se do jediného vzdělávacího prostoru, tak i zachovalou strukturu národního systému vzdělávání. Mezi prvky přizpůsobené Boloňskému modelu patří podílení se na kontrole kvality vzdělávání v rámci *Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství* a rozdělení studia na *bakalavriat* a *magistraturu*, zatímco ostatní aspekty jako jsou například systém akademických hodin místo kreditního systému a odlišné formy postgraduálního studia zůstaly bez zásadních změn.

Pátá kapitola je věnována systému vysokoškolského vzdělávání v České republice, kde některé aspekty jako jsou vysoká míra autonomie univerzit, kreditní systém a zavedení bakalářského studia byly realizovány bez ohledu na Boloňský proces. Nicméně, díky harmonizaci českého systému vzdělávání s vzdělávacími systémy jiných evropských zemí vysoké školy České republiky začaly přitahovat více a více zájemců o kvalitní studium a práci v rámci mezinárodní studentské nebo akademické mobility.

Následující kapitola se zabývá srovnáním systémů vysokoškolského vzdělávání v Ruské federaci a České republice. Srovnání ukázalo, že tyto systémy mají jak rozdílné, tak i podobné aspekty. V Ruské federaci se vysoké školy dělí na typy podle zaměření studovaných oborů, zatímco v České republice se dělí podle realizace studijních programů. Podmínky studia s ohledem na spojené s tím poplatky a jednotky pracovní zátěže se v obou zemích také rozlišují. Většina studentů v Ruské federaci studuje za poplatek, jelikož počet volných studijních míst financovaných státem je velmi nízký a konkurence je velmi vysoká. Naopak v České republice je při splnění podmínek přijímacího řízení studium na veřejných vysokých školách bezplatné. Jednotku pracovní zátěže na ruských vysokých školách představuje akademická hodina, zatímco na českých vysokých školách je pracovní zátěž jednotlivých předmětů dána počtem kreditů. Hlavní rozdíly v těchto systémech vysokoškolského vzdělávání představují podmínky přijetí a typy studijních programů. Ruští uchazeči o studium, kteří složili jednotnou státní zkoušku na požadovaný oborem počet bodů, mohou studovat ve třech typech graduálních studijních programů a pokračovat v čtyřech typech postgraduálních programů, zatímco čeští uchazeči žádnou jednotnou zkoušku neskládají, protože každým oborem jsou podmínky přijímacího řízení stanoveny zvlášť. Stejně jako v Ruské federaci, v České republice uchazeči o studium mohou nastoupit na tři typy graduálních studijních programů, pokračovat ale mohou pouze v jednom typu postgraduálního programu. Co se týká kontroly kvality vzdělávání, akreditace se v obou zemích provádí jak státem, tak i mezinárodními organizacemi a na rozdíl od českých, ruské vysoké školy mohou získávat i hodnocení nestátních profesních organizací.

Poslední kapitola představuje praktickou část práce a se zaměřuje na analýzu vnímání vysokoškolského vzdělání na pracovním trhu ve 21. století. Byly stanoveny čtyři výzkumné otázky a byla provedena analýza aktuálních inzerátů týkajících se 10 v dnešní době nejpopulárnějších pracovních pozic. Rozbor inzerátů podle vybraných kritérií ukázal, že vysokoškolské vzdělání je na pracovním trhu vnímáno jako způsob získání potřebných znalostí pro nastartování kariéry, ale samotný diplom uchazeči o práci na pracovním trhu přednost nedává, protože zaměstnavatelé vyžadují především praxi na obdobné pozici. Kladně byla zodpovězena otázka, zda je možné se dostat na pracovní pozici běžně vyžadující vysokoškolské vzdělání a/nebo praxi i bez splnění těchto požadavků. Kromě analýzy požadavků ke kandidátům byla provedena analýza vlivu vysokoškolského vzdělání na výši mzdy. Lze říci, že diplom o vysokoškolském vzdělání výši mzdy ovlivňuje, ale pouze v kombinaci s praxí.

Výsledky dané diplomové práce z důvodu relativně malého počtu analyzovaných inzerátů nelze zobecnit na celý pracovní trh, nicméně by mohly poskytnout vhodnou informaci pro další zkoumání trendů pracovních trhů vybraných zemí.

Resumé

Globalisation, as an economic, political and socio-cultural process aimed at strengthening ties between all the countries of the world, has an affect on the labor markets and the sphere of higher education. Education, especially in the rapidly changing world, represents one of the most important factors in the socio-economic development and competitiveness of the countries and therefore developing higher education policies and preparing highly-qualified human capital is one of the main tasks for each country for its integration into the world economic area. The main aim of the thesis is the comparison of higher education systems in the Russian Federation and the Czech Republic, especially the awarding and application of degrees and other honors, and then to compare the situation on the Czech and Russian labor markets in terms of need and direct requirement for higher education. The work was divided into theoretical and practical parts. The theoretical part of the thesis outlined the introduction to the issue of the globalisation and described the consequences of the impact of this process on the perception of higher education in the modern world. The core of the theoretical part is the description and comparison of higher education systems in the Russian Federation and the Czech Republic. The theoretical part of the work is followed by a practical part focused on the analysis of personal advertisements found on specialised websites. Analysis will provide answers to established research questions concerning the perception of higher education in the labor markets of the analysed countries.

Seznam použité literatury a informačních zdrojů

Seznam literatury

- AVRAAMOVA, E., GURKOV, I. i kolektiv. *Trebovaniia rabotodatelei k sisteme professional'nogo obrazovaniia*. MASK Press, 2006. ISBN 531701607X.
- AVDEEV, N. *Vysshaia shkola v usloviiah globalizacii: uchebnoe posobie*. MGIU, 2011. ISBN 978-5-2760-1990-1.
- BAUDRILLARD, Jean. *Simulacra and Simulation*. Michigan: Ann Arbor, University of Michigan Press, 1994. ISBN 978-0-472-06521-9.
- BAČÁKOVÁ, M. *Vzdělávání v České republice*. Praha: Úřad Vysokého komisaře OSN, 2011.
- BELOSHAPKA, N. V. *Gosudarstvo I kultura v SSSR: ot Chruscheva do Gorbacheva*. Izhevsk, 2012. [online]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/235142099.pdf>
- BĚLINA, P. *Dějiny zemí koruny české. Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha: Paseka, 1. vyd., 1992. ISBN 80-85192-30-6.
- BREZIS, E., SOUERI, A. *Why do Students Migrate? Where do they Migrate to?* Bologna: AlmaLaurea Working Papers, 2011. ISSN 2239-9453.
- ČERMÁK, K. *Krátké dějiny české vzdělanosti národní*. V Poličce: Emanuel Petřík, 1883.
- DLOUHÁ, J., DLOUHÝ, J., MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006. ISBN 978-80-87076-01-X.
- DNEPROV, E. D. *Rossijskoe obrazovanie v XIX. I v nachale XX. STOLETÍ Istoricheskij i statisticheskij analiz*. Tom 2. Moskva: Marios, 2011. ISBN 5-7897-0241-2.
- FRANKLIN, D. *Will the Internet Ever Replace Colleges and Universities as We Know it Today? An Internet Discussion about the Future of Higher Education*. Athény: Procedia, Social and Behavioral Sciences. Ohio university in Athens, 2015.
- GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2. vyd., 2003. ISBN 80-86429-15-6.
- GRETCHENKO, A. I., GRETCHENKO, A. A. *Bolonsky process: integracija Rossii v evropejskoe a mirovoje obrazovatelnoe prostranstvo*. Moskva, 2009. ISBN 978-5-390-00364-0.
- HODAČ, J., T. KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Barrister & Principal, o.s., 2011.
- HOLDENBLAT, M. *The role of postmodernism's hyperrealism and its influence on modern society*. Paradigms of the modern educational process: opportunities and challenges for society. Donetsk National University named after V. Stus.

- KAPELIUSHNIKOV, R., KUZNETSOV, A., KUZNETSOVA, O. *Diversity within capitalism: The Russian labour market model*. Employee Relations: 33 (4):395-412, 2011.
- KELLER, J. *Až na dno blahobytu*. Brno: Duha, 1993. ISBN 80-902056-0-7.
- KLYUCHEVSKY, V. *Kurs Russoj istorii*. [online]. Dostupné z: <http://www.spsl.nsc.ru/history/kluch/kluchlec.htm>
- KOUCKÝ J., RYŠKA, R., ZELENKA, M. *Reflexe vzdělání a uplatnění absolventů vysokých škol*. Praha: Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014.
- KUCHARŤ, P. *Trh práce: sociologická analýza*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1383-3.
- LAAL, M. *Lifelong Learning: What does it Mean?* Procedia, Social and Behavioral Sciences 28, 2011. 470 – 474. 10.1016/j.sbspro.2011.11.090
- MARGINSON, S., WENDE, M. *Globalisation and Higher Education*. OECD Papers, 2006. 10.1787/173831738240.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT ČR, 2007. ISBN 978-80-254-2218-2.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Odbor pro záležitosti EU. *Strategické dokumenty Evropské unie pro období 2010 – 2020*. Praha: Tauris, 2010.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Podkladová analýza k Implementaci Evropského kreditového systému (ECTS) ve vzdělávací činnosti veřejných, soukromých a státních vysokých škol v České republice*. Praha: MŠMT ČR, 2009.
- NOVOTNÁ, J. *Vývoj vysokých škol. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. I, 16, 1981.
- OLEXOVÁ, A. *Jakou hodnotu přikládají Češi vysokoškolskému vzdělání*. Praha, 2019. 69 s. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Karlové univerzity v Praze na katedře pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Jiří Prokop.
- ORLOV, A. S. i kolektiv. *Istorija Rossii*. Moskva: Prospect, II izdanie, 2016. ISBN 978-5-392-18368-5.
- PÁČ, L. *Analýza možností zkvalitnění služeb v oblasti zprostředkování obchodu s nemovitostmi v podmínkách české republiky*. Brno, 2013. 88 s. Diplomová práce na Ústavu soudního inženýrství Vysokého učení technického v Brně. Vedoucí diplomové práce: Robert Kledus.
- PAUL J., MANFRED, B. S. *A Genealogy of 'Globalization': The Career of a Concept*, 11:4, 417-434, 2014. DOI: 10.1080/14747731.2014.951186.

- PETRUSEK, M. *Národní identita v globalizujícím se světě*. In: petrusek.cz [online]. Dostupné z: http://petrusek.cz/wp/wp-content/uploads/2017/10/Narodni_identita.pdf
- Rossijskaja akademija nauk. *Spravochnik 2007*. Moskva: Nauka, 2007.
- SMOLANOVÁ, T. *Terciární vzdělávání*. Plzeň, 2020. 58 s. Bakalářská práce na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni na katedře veřejné správy. Vedoucí bakalářské práce: Tomáš Louda.
- SÝKORA, L. *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*, 2000. s. 59-79. Praha, Přírodovědecká fakulta UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- ŠMÍDOVÁ, M. *Internacionalizace vysokého školství: Zahraniční mobilita studentů v ČR z pohledu výzkumu Eurostudent IV*. Centrum pro studium vysokého školství. ORBIS SCHOLAE, 2015, 9 (1) 29–54.
- ŠŤASTNÁ, V. *Boloňský proces – vývoj v Evropě a v ČR*. Prezentace, 48 s. Oddělení analytických činností na rektorátu Univerzity Karlovy.
- *The European Higher Education Area in 2020 Bologna Process Implementation Report. Executive summary*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-9484-356-2.
- The world bank. *Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*. Washington, DC: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2002. ISBN 0-8213-5143-5.
- VARGHESE, N. V. *Globalization of higher education and cross-border student mobility*. Paris: International Institute for Educational Planning, 2008.

Seznam internetových zdrojů

- *About ENQA*. In: enqa.eu [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <https://enqa.eu/index.php/about-enqa/>
- *ABOUT THE IMF*. In: imf.org [online], [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/About>
- About the UN. In: un.org [online], [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-un/>
- *Activities of association of lawyers of Russia*. In: eng.alrf.ru [online]. Dostupné z: <http://eng.alrf.ru/association/activities/>
- *Assistentura*. In: altgaki.org [online], [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <http://www.altgaki.org/abiturientam/aspirantura-assistentura-stazhirovska>

- *Attracting and retaining international students in the EU*. In: europa.eu [online], [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/00_eu_international_students_2018_inform_en.pdf
- *Best Global Brands*. In: interbrand.com/ [online], [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://interbrand.com/best-global-brands/>
- *Bolosnkij process v Rossii: Istorija I sovremennost*. Moskva, 2017. In: erasmusplusinrussia.ru [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: http://erasmusplusinrussia.ru/PDF/BolonProcess/Bolon_Process.pdf
- *Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area*. In: ehea.info [online], [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: http://ehea.info/media.ehea.info/file/2010_Budapest_Vienna/64/0/Budapest-Vienna_Declaration_598640.pdf
- *Chto takoe celevoje obuchenije?* In: fulledu.ru [online], [cit. 2020-09-03]. Dostupné z: https://fulledu.ru/articles/1450_cho-takoe-celevoe-obuchenie.html
- *Chislo inostrannyh studentov v rossijskih vuzah za 10 let uvelichilos pochtii vdvoje*. In: nauka.tass.ru [online], [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://nauka.tass.ru/nauka/7562175>
- *Co dělá EU pro své občany*. In: europa.eu [online], [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/what-the-eu-does-for-its-citizens_cs
- *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*. In: ehea.info [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2003_Berlin/28/4/2003_Berlin_Communique_English_577284.pdf
- *České univerzity v historické perspektivě*. In: medium.com [online], [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://medium.com/edtech-kisk/%C4%8Desk%C3%A9-univerzity-v-historick%C3%A9-perspektiv%C4%9B-ac9708848526>
- *Database of External Quality Assurance Results*. In: eqar.eu [online], [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.eqar.eu/qa-results/search/by-institution/>
- *Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol*. In: msmt.cz [online], [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>
- *Digest of Education Statistics, 2015*. In: nces.ed.gov [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://nces.ed.gov/programs/digest/d15/app_b.asp
- *Draft 0 of the Ministerial Communiqué, Rome, 2020 to be discussed in the Helsinki BFUG meeting*. In: ehea.info [online], [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: http://www.ehea.info/Upload/BFUG_FI_TK_67_8_2_Draft_0_Communicu%C3%A9.pdf

- *Earnings statistics*. In: ec.europa.eu [online], [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Earnings_statistics#Higher_level_of_education_yields_higher_earnings
- *ECTS Users' Guide*, 2015. In: ec.europa.eu [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf
- *Education transforms lives*. In: unesco.org [online], [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/themes/education>
- *Formy obuchenia*. In: vuz.edunetwork.ru [online], [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://vuz.edunetwork.ru/faq-f/21>
- *Full Members. EHEA*. In: ehea.info [online], [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: http://ehea.info/page-full_members
- *Globalization Helps Spread Knowledge and Technology Across Borders*. In: blogs.imf.org [online], [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://blogs.imf.org/2018/04/09/globalization-helps-spread-knowledge-and-technology-across-borders/>
- *Jak se zapsat na univerzitu třetího věku?* In: zcu.cz [online], [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.zcu.cz/cs/Admission/More-studies/U3V/index.html>
- *Kulturnaja revolucija v SSSR, Statisticheskij sbornik*. In: istmat.info/ [online], [cit. 2020-09-13]. Dostupné z: http://istmat.info/files/uploads/20580/sss_r_1958_kultura.pdf
- *Member Countries. The World Bank*. In: worldbank.org [online], [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/about/leadership/members>
- *Migrace studentů do České republiky 2000–2015: historie a perspektivy*. In: gostudy.cz [online], [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.gostudy.cz/wp-content/uploads/2015/07/Sborn--k-z-mezin--rodn---konference-Migrace-student---do---R.pdf>
- *Ministerial conference Bologna 1999*. In: ehea.info [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <http://www.ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999>
- *Mission of the Association for Engineering Education of Russia*. In: ac-raee.ru [online]. Dostupné z: <http://www.ac-raee.ru/en/mission.htm>
- *Na vysokých školách v Česku vzrostl počet studentů, přibylo i cizinců*. In: ceskatelevize.cz [online], [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3279298-na-vysokych-skolach-v-cesku-vzrostl-pocet-studentu-pribylo-i-cizincu>
- *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012-2015 Russian Federation*. In: ehea.info [online], [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: http://ehea.info/Upload/document/members/russian_federation/National_Report_Russian_Federation_2015_571965.pdf

- Národní soustava povolání: *Finanční analytik*. In: nsp.cz [online], [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/financni-analytik>
- Národní soustava povolání: *Elektrotechnik pro elektrické stroje, přístroje a zařízení*. In: nsp.cz [online], [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/elektrotechnik-pro-elekt>
- *NCPA - National Centre for Public Accreditation*. In: ear.eu [online], [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.eqar.eu/register/agencies/agency/?id=35>
- *Nejznámější platformy MOOC*. In: medium.com [online], [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://medium.com/edtech-kisk/nejzn%C3%A1m%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD-platformy-mooc-a6340216aa97>
- *Online, open and flexible higher education for the future we want. from statements to action: equity, access, and quality learning outcomes*. In: unesco.org [online], [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://iite.unesco.org/files/news/639206/Paris%20Message%2013%2007%202015%20Final.pdf>
- *Paris Communiqué, Paris, May 25th 2018*. In: ehea.info [online]. Dostupné z: http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
- *Po absolventech vš je velká poptávka na trhu práce*. In: msmt.cz [online], [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/po-absolventech-vs-je-velka-poptavka-na-trhu-prace>
- *Počet, velikost a nabídka středních škol*. In: infoabsolvent.cz [online], [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-09>
- *Projekt mobility pro vysokoškolské studenty a zaměstnance*. In: europa.eu [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/part-b/three-key-actions/key-action-1/mobility-higher-education-students-staff_cs
- *Přehled vysokých škol v ČR*. In: msmt.cz [online], [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>
- *Putin usomnilia v rozdelenii obrazovaniia na bakalavriat i magistraturu*. In: ria.ru [online], [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://ria.ru/20191105/1560606027.html>
- *QS World University Rankings*. In: topuniversities.com [online], [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2021>
- *Rozhovor ministryně financí pro Lidové noviny*. In: mfcr.cz [online], [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2020/rozhovor-ministryne-financi-pro-lidove-n-40235>

- *Russian Federation. EHEA - Official website of European Higher Education Area and Bologna Process.* In: ehea.info [online], [cit. 2020-09-03]. Dostupné z: <http://ehea.info/page-russian-federation>
- *Statistika rossijskogo obrazovaniia.* In: stat.edu.ru [online], [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <http://stat.edu.ru/stat/nach.shtml>
- *Svedeniia ob obrazovatel'nykh organizatsiakh Rossiiskoi Federacii.* In: minobrnauki.gov.ru [online], [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://minobrnauki.gov.ru/opendata/9710062939-svedeniya-ob-obrazovatelnykh-organizatsiyakh-rossiyskoy-federatsii-osushchestvlyayushchikh-obrazovat>
- *Svedeniia o chislennosti studentov po kursam, napravleniiam podgotovki i spetsial'nostiam.* In: minobrnauki.gov.ru [online], [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.minobrnauki.gov.ru/opendata/9710062939-svedeniya-o-chislennosti-studentov-po-kursam-napravleniyam-podgotovki-i-spetsialnostyam>
- *The numbers of history.* In: unibo.it [online], [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.unibo.it/en/university/who-we-are/our-history/the-numbers-of-history>
- *The Rise Of Online Learning.* In: forbes.com [online], [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/ilkerkoksal/2020/05/02/the-rise-of-online-learning/?sh=2ef724472f3c>
- *The Bologna Declaration of 19 June 1999.* In: ehea.info [online], [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf
- *The WTO.* In: wto.org [online], [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm
- *UNESCO in brief - Mission and Mandate. UNESCO's history.* In: unesco.org [online], [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>
- *V Sovfede nazvali protsent rossiian, poluchaiushchih "seruiu" zarplatu.* In: ria.ru [online], [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://ria.ru/20201124/zarplata-1586111153.html>
- *Vysshee obrazovanie: sotsial'nyj lift ili poteryannoe vremia?* In: wciom.ru [online], [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://wciom.ru/analytical-reviews/analiticheskii-obzor/vysshee-obrazovanie-sotsialnyj-lift-ili-poteryannoe-vremya>
- *Which country is home to the largest international student population?* In: studyinternational.com [online], [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.studyinternational.com/news/country-home-largest-international-student-population/>
- *Which Five Companies Do The Most Overseas Manufacturing?* In: itimanufacturing.com [online], [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.itimanufacturing.com/five-companies-overseas-manufacturing/>

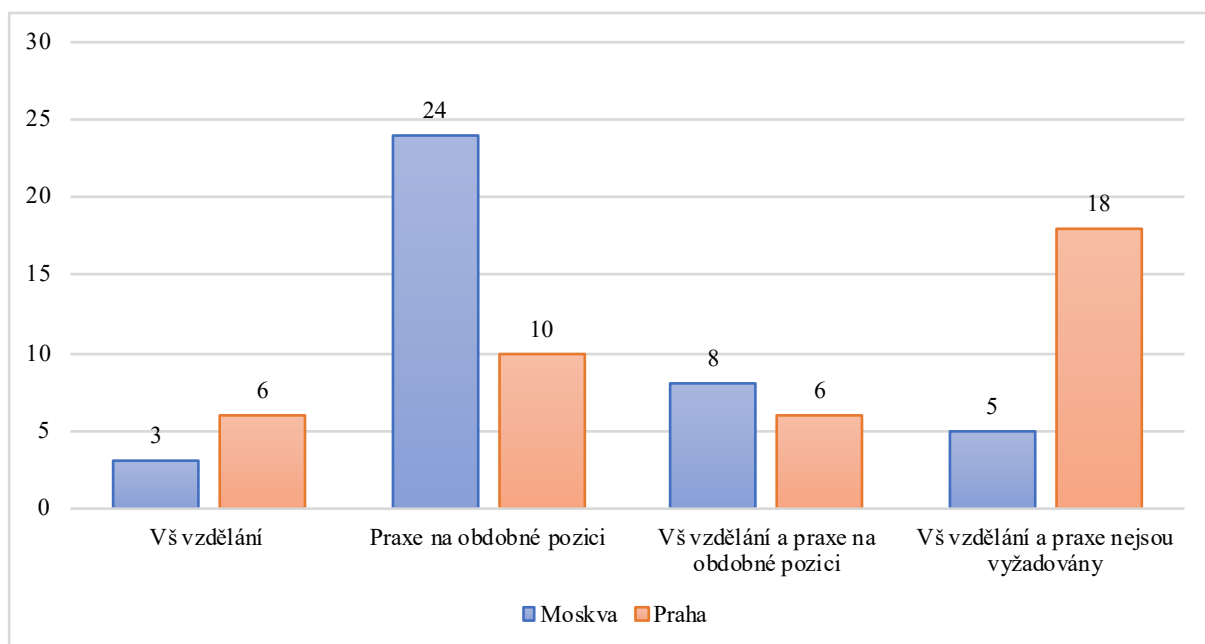
- *World Declaration on Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action 9 October 1998*. In: [unesco.org](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000113878) [online], [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000113878>

Seznam právních předpisů

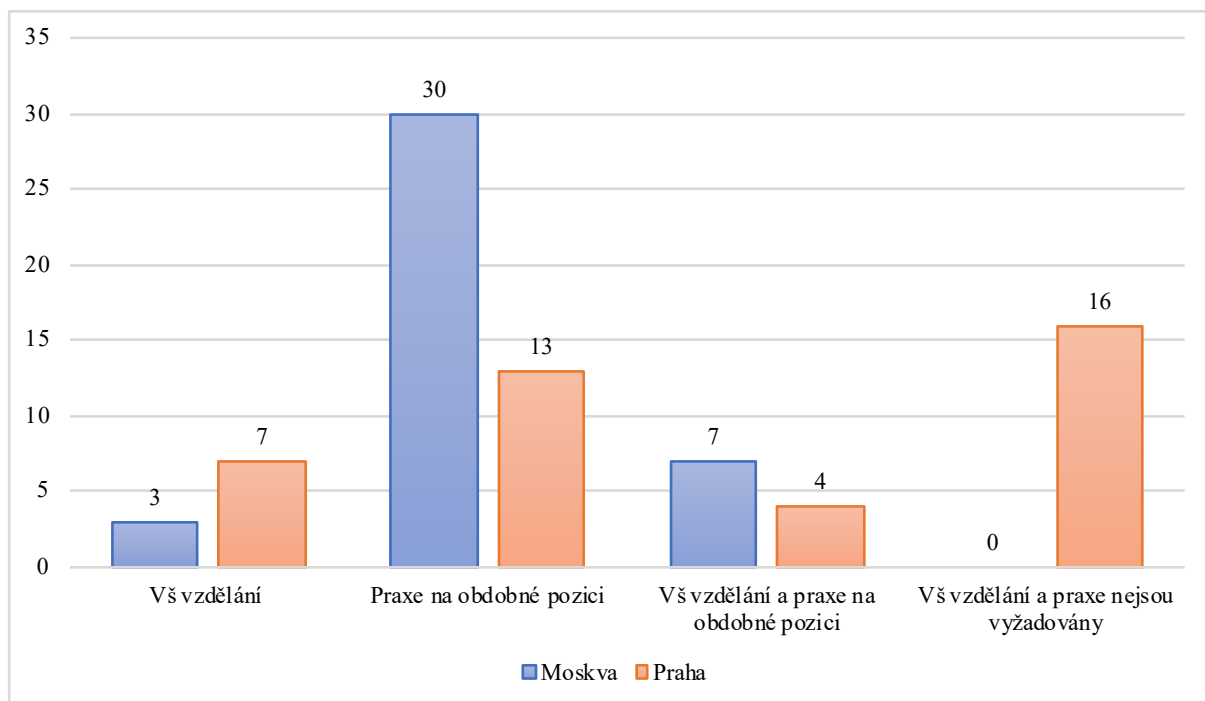
- Federal'nyj zakon N 71948-3 *O rieltorskoj deiatel'nosti v Rossijskoj Federacii*
- Postanovlenie ot 13 marta 1992 goda N3 *O vvedenii mnogourovnevoj struktury vysshego obrazovaniya v Rossijskoj federacii*.
- Postanovlenie ot 24.09.2013 № 842 *O porjadken prisuzhdeniia uchenyh stepenei*.
- Prikaz Minzdrava Rossii ot 11.05.2017. N 212. *Ob utverzhdenii poryadka priema na obuchenie po obrazovatel'nym programmam vysshego obrazovaniya - programmam ordinatury*.
- Prikaz Minzrdava Rossii ot 05.04.2017. N 301. *Ob utverzhdenii poriadka organizacii obrazovatel'noi deiatel'nosti*.
- Zakon 273-FZ *Ob obrazovaniji Rossijskoj federacii ot 29 dekabrya 2012 goda s izmenenijami 2020 goda*.
- Zakon ot 22.08.1996. N 125-FZ *O vysshem i poslevuzovskom professionalnom obrazovanii ot 22.08.1996*.
- Zákon 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*.
- Zákon 111/1998 Sb. *Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) v platném znění*.
- Zákon 39/2020 Sb. *Zákon o realitním zprostředkování a o změně souvisejících zákonů (zákon o realitním zprostředkování)*.

Přílohy

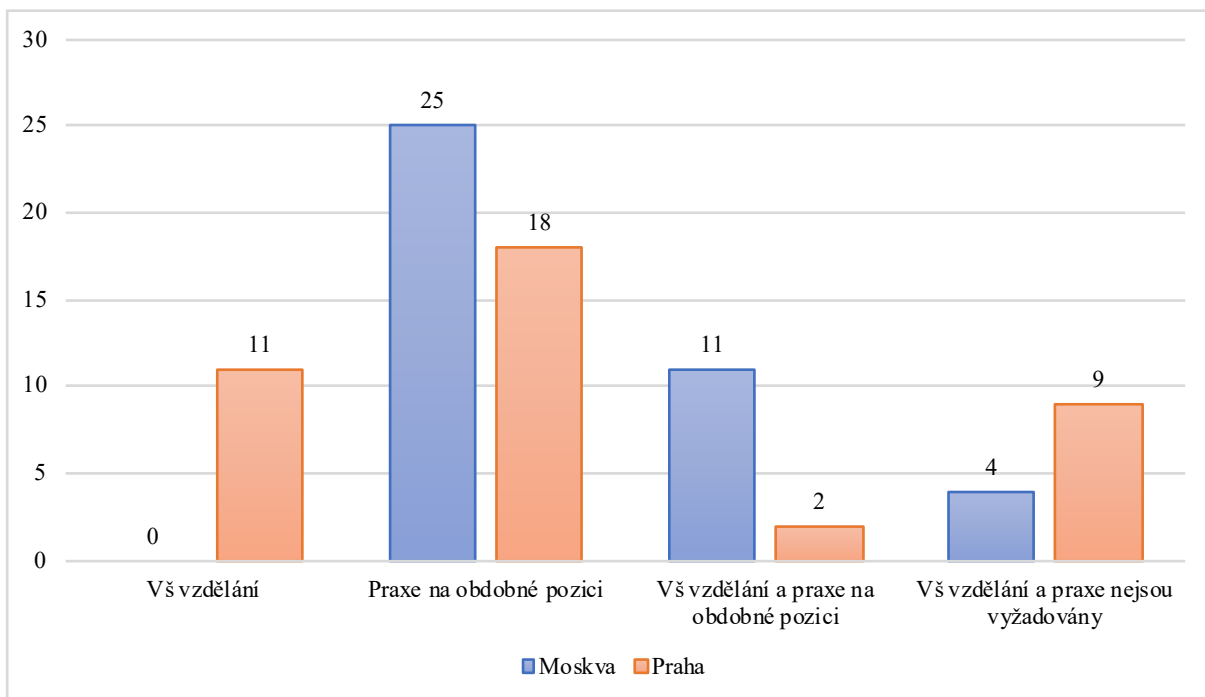
Příloha 1. Počet nalezených inzerátů na pozici: Personalista/ka

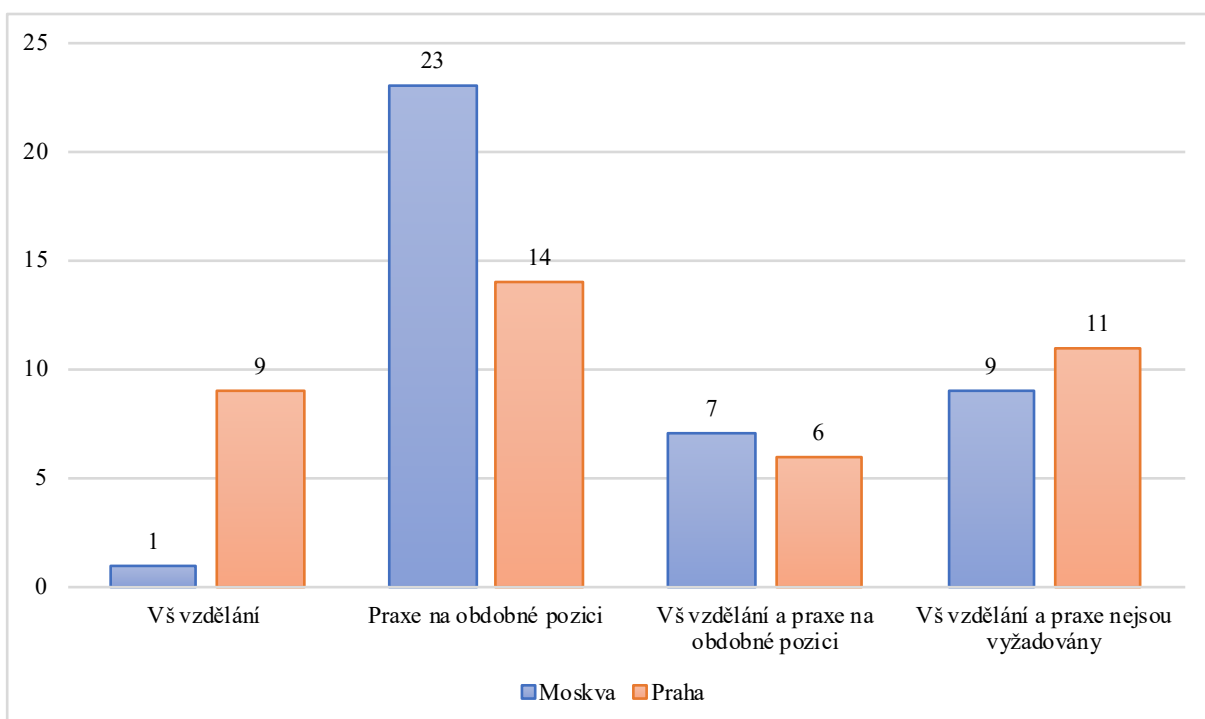
Příloha 2. Počet nalezených inzerátů na pozici: Programátor/ka webových aplikací

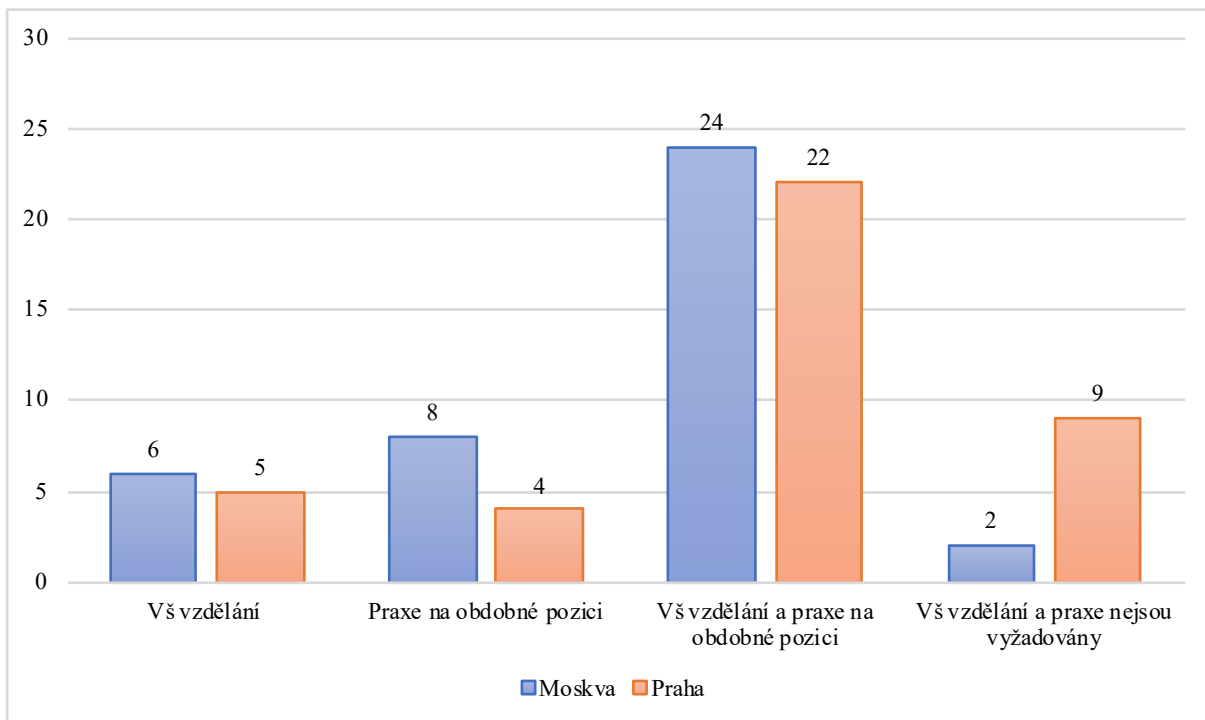
Příloha 3. Počet nalezených inzerátů na pozici: Projektový/á manager/ka ve stavebnictví

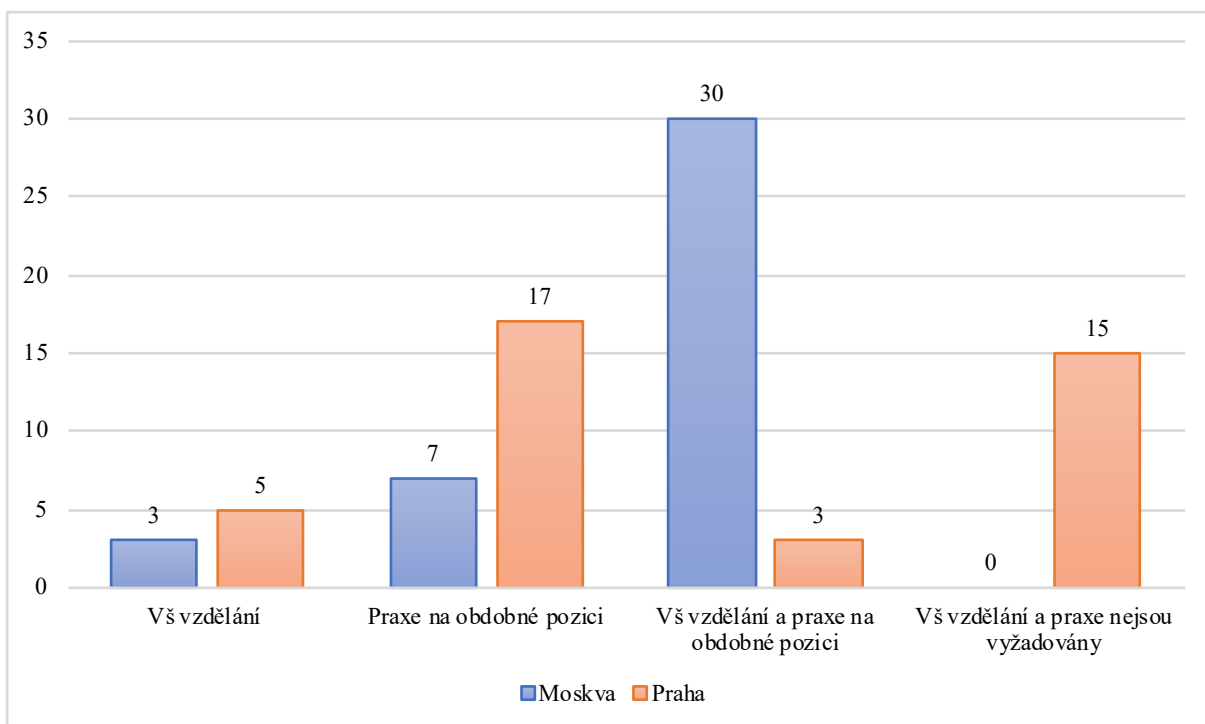
Příloha 4. Počet nalezených inzerátů na pozici: Účetní

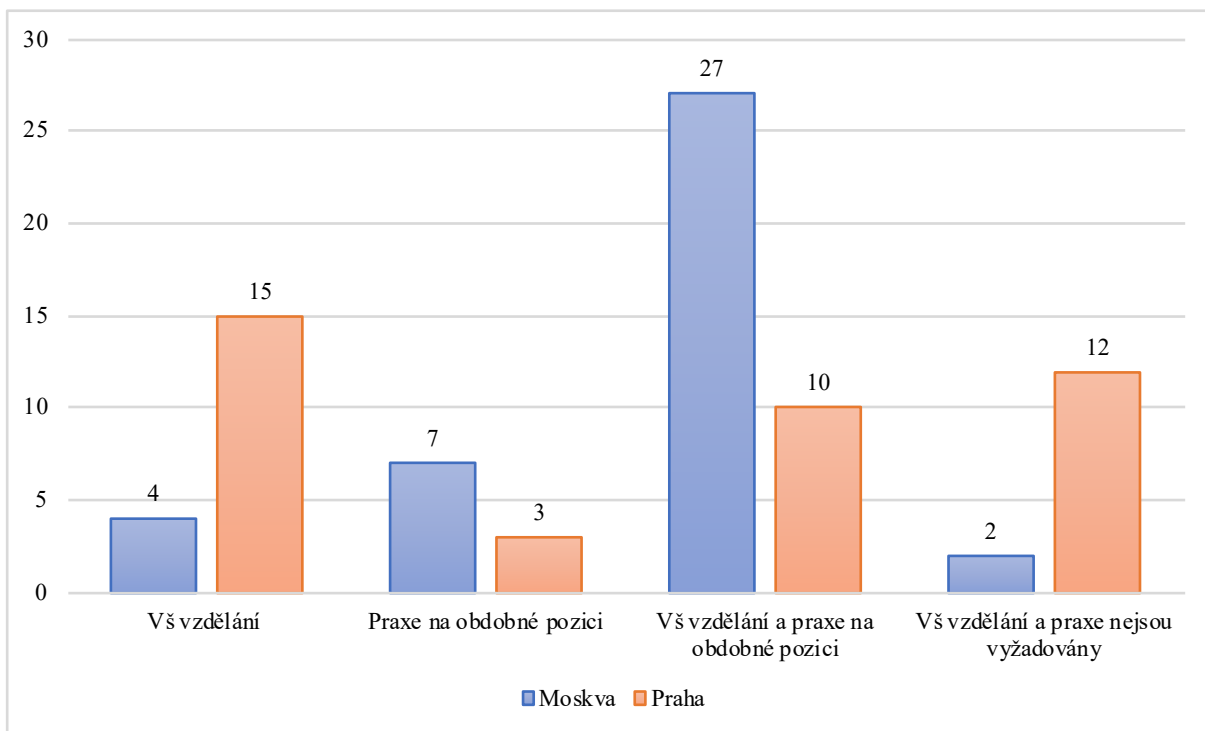
Příloha 5. Počet nalezených inzerátů na pozici: Finanční analytik/analytička

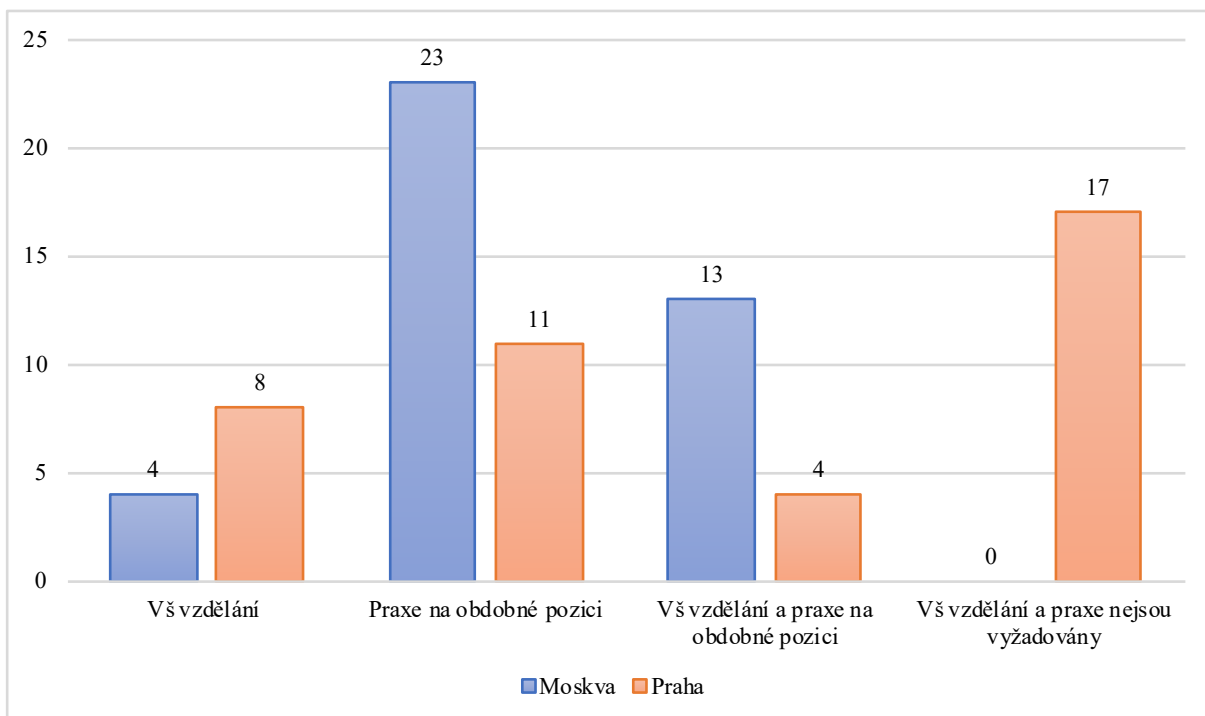
Příloha 6. Počet nalezených inzerátů na pozici: Redaktor/ka - novinář/ka

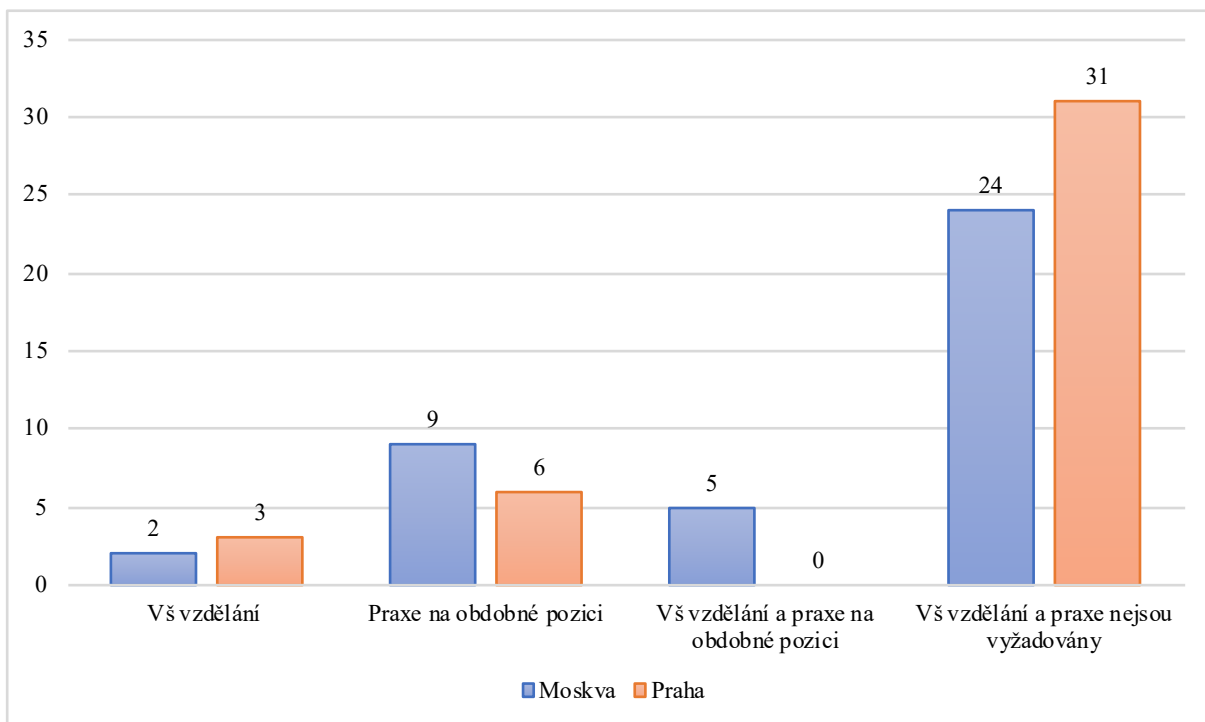
Příloha 7. Počet nalezených inzerátů na pozici: Elektroinženýr/ka

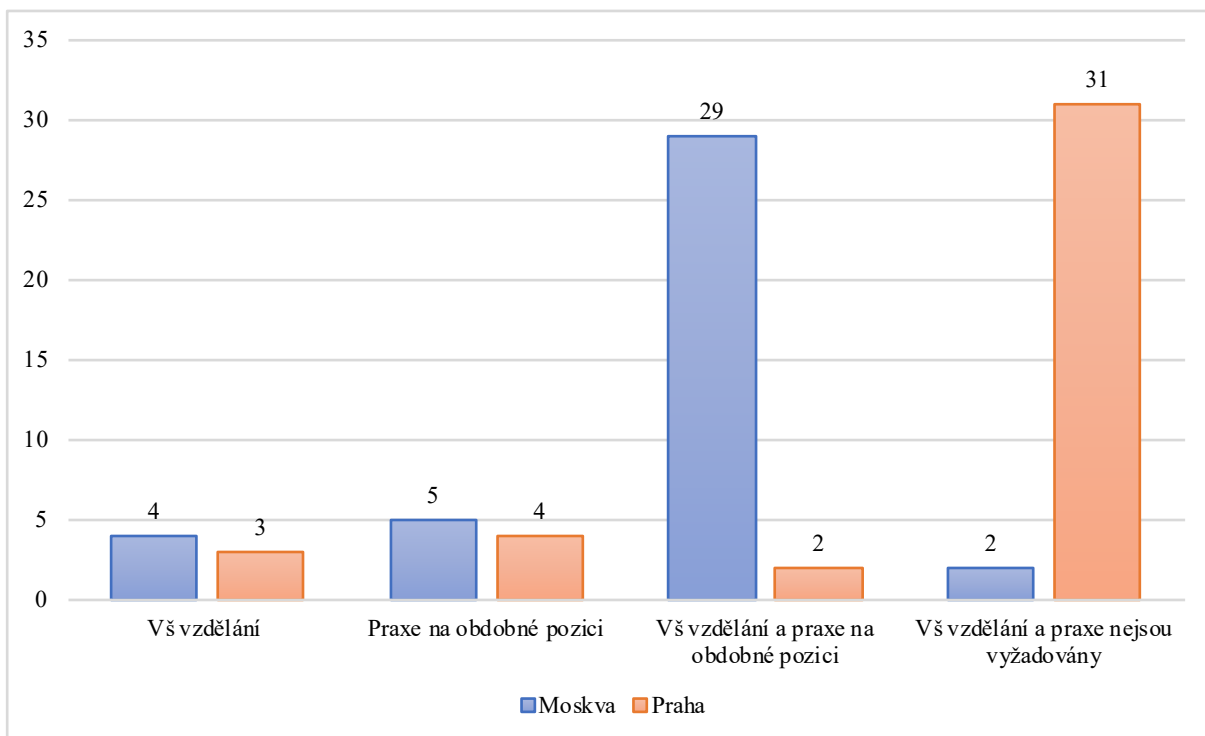
Příloha 8. Počet nalezených inzerátů na pozici: Logistik/logistka

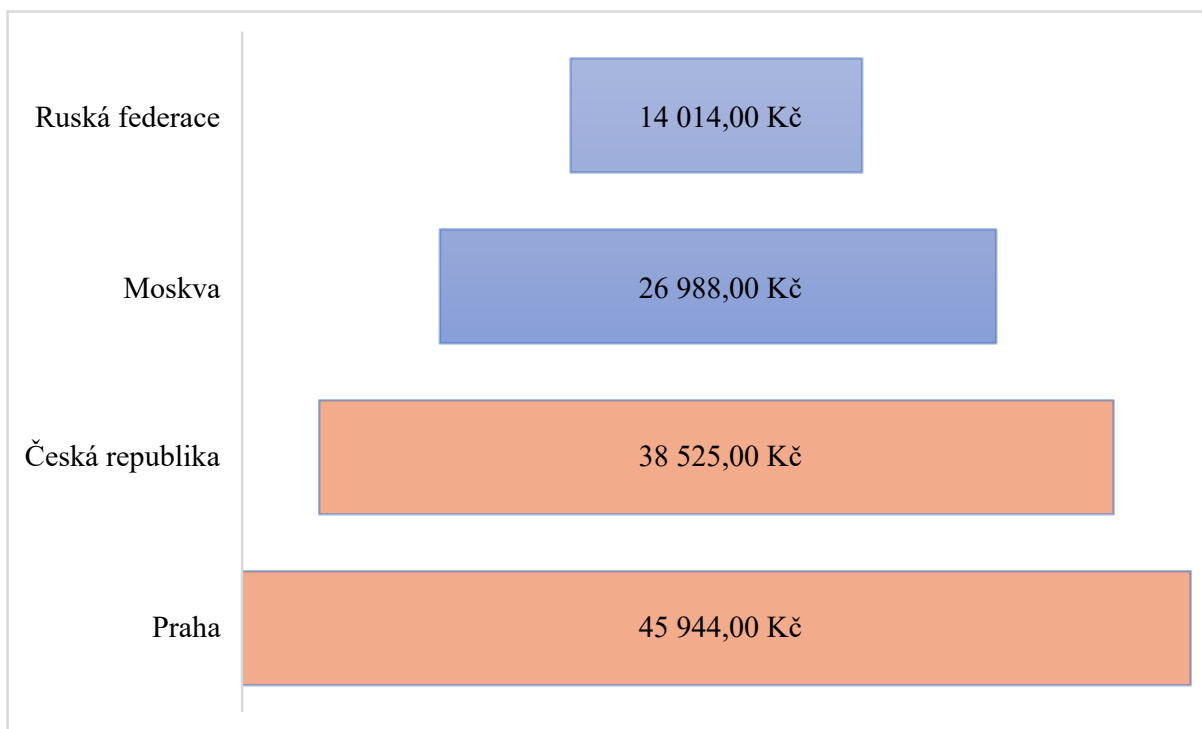
Příloha 9. Počet nalezených inzerátů na pozici: Realitní makléř/ka

Příloha 10. Počet nalezených inzerátů na pozici: Tlumočník/tlumočnice

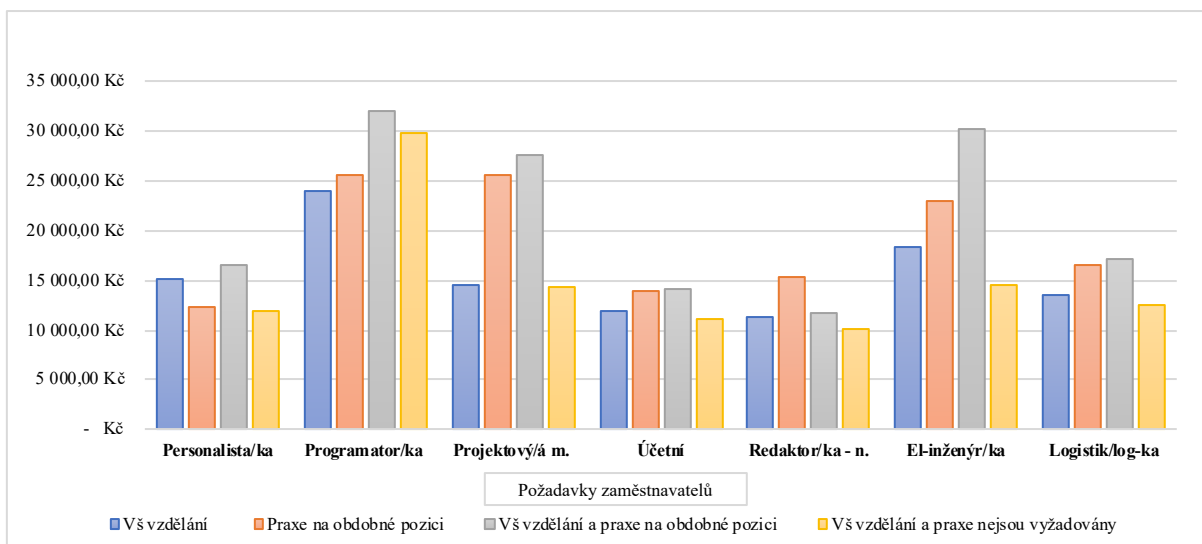

Příloha 11. Průměrná mzda ve vybraných pro analýzu zemích a městech

Zdroj: Webové stránky statistických úřadů Ruské federace a České republiky
<https://gogov.ru/articles/average-salary> a https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace

Příloha 12. Průměrná minimální mzda pro vybrané pracovní pozice (Moskva)

Příloha 13. Průměrná minimální mzda pro vybrané pracovní pozice (Praha)

